

POLISH-UKRAINIAN FOUNDATION «THE INSTITUTE OF INTERNATIONAL
ACADEMIC AND SCIENTIFIC COOPERATION»

THEOLOGICAL ACADEMY OF THE UNIVERSITY OF CARDINAL STEFAN
VYSHINSKY IN WARSAW

FUNDACJA ADD

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ

Збірник наукових есе учасників наукового стажування

**Варшава, Республіка Польща
2019**

Академічна доброчесність: виклики сучасності : збірник наукових есе учасників дистанційного етапу наукового стажування для освітян (Республіка Польща, Варшава, 09.09 – 21.09.2019) / Польсько-українська фундація «Інститут Міжнародної Академічної та Наукової Співпраці», Духовна Академія Університету Кардинала Стефана Вишинського, Фундація ADD. — Варшава, 2019. — 147 с.

Головний редактор:
ГЛАВЧЕВА Ю. М., НТУ «ХПІ», Україна

Редакційна колегія:
ЦМОЦЬ І. Г., Доктор технічних наук, професор, Національний університет «Львівська політехніка», Україна
ПРЯДКО В. В., Академік АЕНУ, доктор економічних наук, професор, Університет Короля Данила, Україна
GAVRYLIUK I., Doktor nauk humanistycznych w zakresie historii, Варшавський університет, Польща
РУДАК Т. В., Доктор права Віденського Університету, Австрія
ГРЕБЕНЮК Н. В., Кандидат економічних наук, Університет Короля Данила, Україна

У збірнику викладено матеріали наукових есе учасників стажування, організованого Польсько-українською Фундацією — Інститут Міжнародної Академічної та Наукової Співпраці спільно з Духовною Академією Університету Кардинала Стефана Вишинського у Варшаві та польською Фундацією ADD.

Метою стажування є ознайомлення із європейськими підходами щодо питання наукового плагіату і популяризація академічної доброчесності, а також підвищення кваліфікації освітян та поглиблення співпраці в академічній та науковій галузі між Україною та Польщею.

У збірнику розглядаються основні проблеми академічної доброчесності в навчальних та наукових роботах, що пов'язано з інтенсивною комп'ютеризацією та інформатизацією всіх аспектів людського життя.

ЗМІСТ

ПРО ОРГАНІЗАТОРІВ	7
Авраменко І. В.	
ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ЯК ЗАСАДИ СТВОРЕННЯ ТА ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ КОДЕКСУ ЧЕСТІ СУЧАСНОГО НАУКОВЦЯ В УКРАЇНІ	8
Антонюк А. Б., Линник О. В., Омельчук Л. В.	
ОСОБЛИВОСТІ ЗАПРОВАДЖЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УНІВЕРСИТЕТІ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ	11
Астрахан Н. І.	
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ВІД ПРОБЛЕМИ ДО ТРАДИЦІЇ ..	17
Білоус Т. Й.	
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ПОНЯТТЯ ТА ШЛЯХИ ВПРОВАДЖЕННЯ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ.....	20
Васюта С. П.	
АНАЛІЗ ВИЗНАЧЕННЯ ТЕРМІНУ ПЛАГІАТ ТА ЙОГО ВИДІВ	23
Величко К. Ю.	
ДО ПИТАННЯ ПРО ЗАПОБІГАННЯ ПРОЯВАМ ПЛАГІАТУ ЯК РІЗНОВИДУ АКАДЕМІЧНОЇ НЕДОБРОЧЕСНОСТІ.....	27
Illia Dagil', Viktoriya Dagil'	
BASIC TRICKS OF STEALING OF INTELLECTUAL PROPERTY AND METHODS OF DEALING WITH THEM	29
Дагіль В. Г.	
ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ТА ГАРМОНІЗАЦІЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ДСНС УКРАЇНИ.....	32
Данилиха Н. Р.	
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ.....	34

Данилюк М. М.

**АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ — ОСНОВА ОСВІТНЬОЇ ТА
НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ 38**

Дончевська Р. С., Бабій О. В.

**ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ
В ОСВІТНЬОМУ ТА НАУКОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ КНТЕУ 42**

Завада О. О., Каліненко О. С.

САМОПЛАГІАТ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ 45

Каламбет Я. І.

**АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ VS НЕЧЕСНІСТЬ В СЕРЕДОВИЩІ
УКРАЇНСЬКИХ СТУДЕНТІВ 48**

Кириченко І. І., Кириченко М. Л.

**АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ — ВИКЛИК СУЧАСНІЙ ВИЩІЙ
ОСВІТИ 52**

Клименко О. В.

**ВПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В
НАЦІОНАЛЬНОМУ МЕДИЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ІМЕНІ
О. О. БОГОМОЛЬЦЯ..... 56**

Коваленко О. О.

**СПОСОБИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ І ПРАВИЛ
АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ЗВО УКРАЇНИ..... 59**

Ковцур К. Г., Птиця Г. Г.

**ВПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ
СЕРЕД СТУДЕНТІВ ХНАДУ 62**

Корносенко О. К., Зайцева Ю. В., Донець О. В.

**АНАЛІТИЧНІ АСПЕКТИ ДОТРИМАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ
ДОБРОЧЕСНОСТІ В СИСТЕМІ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ
МАГІСТРАНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ 66**

Курасова А. А.

**АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ КРІЗЬ ПРИЗМУ СТУДЕНТСЬКИХ
РЕАЛІЙ 74**

Кучеренко І. І.

ВИКОРИСТАННЯ ОН-ЛАЙН СЕРВІСІВ ПЕРЕВІРКИ НА ПЛАГІАТ .. 77

Кушинська М. Є.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ..... 82

Лаговська Н. В.

**АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ В ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО
ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ 85**

Лисак Г. Г.

**ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧИННОСТІ В
ОСВІТІ 88**

Панькевич В. М.

**ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ
ДОБРОЧЕСНОСТІ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬО-НАУКОВОМУ
ПРОСТОРІ..... 92**

Петренко Н. О.

**АТМОСФЕРА АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ
ОСВІТИ..... 95**

Пономарьова Н. О.

**АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ У ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ
СУЧАСНОЇ ШКОЛИ 97**

Простакова Ю. С., Проскурня О. І.

**ЗАПОБІГАННЯ ПРОЯВІВ АКАДЕМІЧНОЇ НЕДОБРОЧЕСНОСТІ ПРИ
ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТАМИ КУРСОВИХ ПРОЕКТІВ З
МАТЕМАТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН 100**

Рева Т. Д., Чхало О. М.

**СТВОРЕННЯ ЕФЕКТИВНИХ ПРОГРАМ АКАДЕМІЧНОЇ
ДОБРОЧЕСНОСТІ..... 104**

Ревенко І. В.

ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ 107

Садовська І. Б., Бабіч І. І., Нагірська К. Є.

**ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ СЕРЕДОВИЩА АКАДЕМІЧНОГО
ДОБРОЧЕСНОГО НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ..... 110**

Сарана С. В.

**ПРОБЛЕМИ ВИЯВЛЕННЯ ТА ЗАСОБИ ПОПЕРЕДЖЕННЯ
АКАДЕМІЧНОГО ПЛАГІАТУ 113**

Субіна Т. В.

**ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ЗМІСТУ ПЛАГІАТ У
СФЕРІ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ 118**

Тітко І. А.

**НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ
ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УКРАЇНІ..... 122**

Томенко М. Г.

**ЩОДО ВПРОВАДЖЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У
ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ДСНС УКРАЇНИ 125**

Трофименко В. М.

**РОЗВИТОК АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УКРАЇНІ ТА
УПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У
НАЦІОНАЛЬНОМУ ЮРИДИЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ІМЕНІ
ЯРОСЛАВА МУДРОГО 129**

Фалалєєва Т. В., Тютюник Л. І.

**ДОТРИМАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ НЕВІД'ЄМНА
УМОВА РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА 133**

Харченко Н. В.

**ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В
МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ 137**

Чеховська І. В.

**«АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІТЬ»: ПРАВОВА ЧИ ЦІННІСНА
КАТЕГОРІЯ? 140**

Шейн В. С., Запорожцева О. В.

**УМІННЯ НАВЧАННЯ ЯК ПІДГРУНТЯ АКАДЕМІЧНОЇ
ДОБРОЧЕСНОСТІ В ОСВІТНІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ..... 144**

**ОПУБЛІКОВАНІ ТЕЗИ ТА ЕСЕ, А ТАКОЖ РОЗМІЩЕНІ НА ВЕБ-
СТОРІНКАХ МАТЕРІАЛИ НАДАЮТЬСЯ НА ІСНУЮЧИХ УМОВАХ І
В НАЯВНІЙ ФОРМІ 147**

ПРО ОРГАНІЗАТОРІВ

Польсько-українська фундація «Інститут Міжнародної Академічної та Наукової Співпраці» (ІМАНС, REGON 36590701300000) є неурядовою та некомерційною організацією, створеною на засадах добровільності, гуманності та гласності. Метою створення та діяльності ІМАНСу є сприяння розвитку потенціалу та підвищення академічної мобільності науковців та фахівців на арені міжнародної освіти.

Місце проведення стажування: державний вищий навчальний заклад Республіки Польща — Духовна Академія Університету Кардинала Стефана Вишинського у Варшаві (REGON 006237430).

Проходження стажування забезпечує освітня Fundacja ADD (Варшава, KRS: 0000502104), метою діяльності якої є сприяння адаптації та інтеграції українських мігрантів за кордоном.

Авраменко І. В.,
к. мед. н., доцент кафедри сімейної медицини ФПО
Державного закладу «Дніпропетровська медична академія Міністерства
охорони здоров'я України»

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ЯК ЗАСАДИ СТВОРЕННЯ ТА ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ КОДЕКСУ ЧЕСТІ СУЧАСНОГО НАУКОВЦЯ В УКРАЇНІ

*«Ознакою освіченої особистості є вміння навчатись від інших та
використовувати ці знання при створенні власних ідей і підходів, завжди
віддаючи належну шану тим, хто проторив цей інтелектуальний шлях. У цьому
суть того, що о називають академічною доброчесністю.»*

Мері А. Сіні, доктор філософії,
проректор Коледжу при Університеті Меріленду (США)

На відміну від загально існуючої думки, необхідність вивчення та імплементації засад «академічної доброчесності» (АД) вирують в науковому суспільстві багато років. Перші питання АД підіймалися ще древньогрецькими філософами та передавалися від учителя до учня. Однак, цілеспрямовані законодавчі проекти та поради щодо широкого впровадження АД в наукове товариство припадають лише на другу половину 20 сторіччя. Першим вагомим внеском імплементації АД в медичному товаристві стало прийняття Гельсінської декларації Всесвітньої медичної асоціації «Етичні принципи медичних досліджень за участю людини у якості об'єкта дослідження» [1] у червні 1964 року, що являє собою збірку етичних принципів для медичного товариства, регламентуючих засади дослідницької етики. З моменту прийняття Гельсінська декларація переглядалась 9 разів, останній з яких був у 2013 році, що показує її важливість та, водночас, необхідність постійного вдосконалення відповідно до моделі розвитку науки та суспільства.

Іншим важливим етапом стало затвердження у 1984 році Етичного кодексу науковця (УППСАЛА, Швеція), Декларації цінностей, що втілюють академічну доброчесність (1999 р., МЦА при Ратлендському інституті етики, США) та

Декларація з етичних цінностей та принципів вищої освіти в Європейському регіоні (2004, Бухарест, Румунія) [2].

Стрімкий розвиток науки, глобалізація інформаційних процесів, невідпинний розвиток технологій та поширення інформації, що відкривають вільний доступ до набутків інтелектуальної власності, але разом з тим і полегшують можливості її нецільового використання, можливості запозичення чи привласнення [3]. Саме потреби захисту авторського права, спираючись на попередні нормативні документи та глобальні домовленості, призвели до створення Пан-Європейської платформи з питань етики, прозорості та чесності в галузі освіти (Прага, Чехія — 2015 р.), де вперше було надано сучасне тлумачення «АД».

Бурхливі обговорення питань академічної доброчесності в Європі та Америці, розвиток світової практики в галузі методів боротьби з умисним порушенням загальноприйнятих в академічному середовищі моральних і правових норм з метою отримання особистого зиску підштовхнули до створення проекту сприяння академічній доброчесності в Україні (SAIUP) 2016-2019 рр., метою якого є:

- донесення до університетської спільноти значення академічної доброчесності і наслідки недотримання її постулатів;
- отримання викладачами та персоналом вищих навчальних закладів (ЗВО) практичних знань та навичок про основні принципи поняття «Академічна доброчесність», а також розробка плану дій по впровадженню цих принципів і своєму ЗВО;
- Допомога ЗВО у створенні та запровадженні Кодексу честі, що чітко буде регламентувати принципи АД, а також чіткий перелік можливих порушень та перелік санкцій.

На даний момент із 172 державних і комунальних ЗВО України III-IV рівня акредитації кодекс честі студента та науковця (як діючий правовий документ) або його аналоги було знайдено на сайтах 27 ЗВО (що становить 15,5 % генеральної сукупності); етичні кодекси викладача або його аналоги — на сайтах

19 ЗВО (11 % від загальної кількості досліджених сайтів ЗВО); етичні акти для різних категорій учасників академічної діяльності, спільні для викладачів і студентів — у 6 ЗВО (загальні кодекси честі) та ще у 4 ЗВО — аналоги, що мають іншу назву, але відповідають за змістом [відповідно до дослідження проведеного на кафедрі педагогіки, філософії та мовної підготовки ХМАПО, 2018].

Узагальнюючи, ми можемо бачити, що Україна тільки робить перші кроки в галузі широкої імплементації засад АД. Але перші набутки законодавчої бази та глобальне пожвавлення тенденції першочергової відповідності науково-етичним засадам вселяють переможну віру в якнайшвидше впровадження кодексу АД в повсякденне життя сучасного українця.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гельсінська декларація Всесвітньої медичної асоціації «Етичні принципи медичних досліджень за участю людини у якості об'єкта дослідження» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/990_005.
2. Академічна доброчесність як імператив виживання університетської спільноти [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://studyinukraine.gov.ua/wp-content/uploads/2018/03/Kurbatov.pdf>.
3. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених: кол. моногр. / за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. — Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2017. — 169 с.

*Антонюк А. Б.,
к. ю. н., доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики
Університет державної фіскальної служби України*

*Линник О. В.,
к. ю. н., доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики
Університет державної фіскальної служби України*

*Омельчук Л. В.,
к. ю. н., доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики
Університет державної фіскальної служби України*

ОСОБЛИВОСТІ ЗАПРОВАДЖЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УНІВЕРСИТЕТІ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

На сьогодні питання академічної доброчесності серед університетської спільноти має надзвичайно вагоме значення, адже вона, безумовно, сприяє популяризації культури академічного письма серед науково-педагогічних працівників та студентства в цілому.

Відповідно до ст. 42 Закону України «Про освіту» академічна доброчесність — це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [1].

Слід також зазначити, що дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками передбачає:

- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про методики і результати досліджень, джерела використаної інформації та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність;
- контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти;
- об'єктивне оцінювання результатів навчання [1].

Саме тому, цілком зрозумілим є те, що наукове товариство Університету державної фіскальної служби України теж підтримує ідею академічної доброчесності, яка базується на нормативно-правовій базі ЗВО з посиланням на Закони України «Про освіту», «Про авторське право та суміжні права» тощо.

У 2018 році Університетом розроблено та затверджено «Положення про виявлення та запобігання академічному плагіату в Університеті державної фіскальної служби України», основним завданням якого є:

- забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти (система внутрішнього забезпечення якості), виконуваних науково-дослідних робіт;
- дотримання вимог наукової етики та поваги до інтелектуальної власності інших осіб;
- запобігання та виявлення академічного плагіату у наукових роботах науково-педагогічних працівників, докторантів, аспірантів, студентів усіх освітніх ступенів (ОС) та форм навчання;
- розвиток навичок коректної роботи із джерелами інформації та впровадження практики належного цитування;
- активізація самостійності й індивідуальності при створенні авторського твору і відповідальності за порушення загальноприйнятих правил цитування [2].

Крім того, дане Положення покликане забезпечувати якість освітньої діяльності у вузі та сприяти у засвоєнні молодим поколінням розуміння академічної доброчесності та її наслідків, в разі недотримання відповідних правил.

Відповідно до законодавства України дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає:

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);

- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації [1].

На нашу думку, роблячи порівняльний аналіз національного законодавства та приводячи його в дію, працівниками Університету для більш ефективного захисту прав на наукову працю та дотримання академічної доброчесності серед науковців та студентства, в Положенні було прописано основні заходи з перевірки та рекомендації щодо профілактики академічного плагіату.

Хотілося б акцентувати увагу на тому, що запобігання академічному плагіату в Університеті здійснюють навчально-методичні та наукові підрозділи, бібліотека, відділ аспірантури, кафедри Університету шляхом проведенням комплексу профілактичних заходів, які визначаються та плануються керівниками відповідних підрозділів.

Попередження плагіату в академічному середовищі Університету здійснюється шляхом проведення комплексу профілактичних заходів, які полягають в:

- інформуванні здобувачів вищої освіти, науково-педагогічних та наукових працівників про необхідність дотримання правил академічної етики та підвищення відповідальності за дотриманням норм цитування;
- організації бібліотекою заходів з популяризації основ інформаційної культури;
- формуванні завдань для навчальних робіт з використанням педагогічних інновацій, що сприяють розвитку творчого підходу здобувачів вищої освіти до їх виконання;
- щорічному проведенні для здобувачів вищої освіти усіх освітніх ступенів (ОС) та форм навчання, докторантів і аспірантів лекцій з питань наукової етики та недопущення академічного плагіату;

- формуванні, виданні і розповсюдженні методичних рекомендацій щодо належного оформлення посилань на використані джерела;
- ознайомленні здобувачів вищої освіти усіх освітніх ступенів (ОС) та форм навчання, науково-педагогічних та наукових працівників із цим Положенням через офіційний Web-сайт Університету [2].

Саме тому, завідувачі кафедр, завідувачі лабораторій, керівники секторів, керівники інших наукових і навчальних підрозділів Університету повинні ознайомлювати із цим Положенням співробітників підрозділів (за потреби), з метою попередження фактів академічного плагіату.

Крім того, наукові керівники і наукові консультанти в обов'язковому порядку повинні ознайомлювати із цим Положенням здобувачів наукового ступеня доктора філософії та доктора наук на усіх етапах виконання наукових робіт, контролювати та попереджувати факти академічного плагіату.

Остаточне рішення щодо наявності у науковій роботі академічного плагіату та/чи щодо оригінальності твору за мотивованими висновками відповідно до процедури проведення перевірки приймається кафедрами, експертними комісіями спеціалізованих вчених рад, редколегіями журналів, організаційними комітетами конференцій чи спеціально створеними комісіями на їх засіданнях. При прийнятті зазначеного рішення враховується специфіка наукової роботи та процесу здійсненого наукового дослідження, галузь знань (спеціальність), у межах якої така робота виконана, її вид та показник оригінальності [2].

Усі роботи наукових, науково-педагогічних працівників і здобувачів вищої освіти розміщуються в репозитарії Університету після прилюдного захисту та відповідного документування. Для сторонніх — за згодою.

На нашу думку, слід також зазначити, що важливим моментом при роботі над науковою працею є порушення академічної доброчесності, під яким ми розуміємо наступне:

- академічний плагіат — оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного

- дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства;
- самоплагіат — оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів;
 - фабрикація — вигадкування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі або наукових дослідженнях;
 - фальсифікація — свідомо зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень;
 - списування — виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання, зокрема під час оцінювання результатів навчання;
 - обман — надання завідомо неправдивої інформації щодо власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу; формами обману є, зокрема, академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація та списування;
 - хабарництво — надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна, послуг, пільг чи будь-яких інших благ матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної переваги в освітньому процесі;
 - необ'єктивне оцінювання — свідоме завищення або заниження оцінки результатів навчання здобувачів освіти [1].

Законом України «Про освіту» передбачено види академічної відповідальності (у тому числі додаткові та/або деталізовані) учасників освітнього процесу за конкретні порушення академічної доброчесності, що визначаються спеціальними законами та/або внутрішніми положеннями закладу освіти, які мають бути затверджені (погоджені) основним колегіальним органом управління закладу освіти та погоджені з відповідними органами самоврядування здобувачів освіти в частині їхньої відповідальності.

Отже, на нашу думку, цілком вірним є рішення, що для запобігання академічному плагіату в Університеті визначено цілий ряд заходів дисциплінарної та академічної відповідальності, а саме:

до здобувачів вищої освіти:

- попередження про недопустимість фактів плагіату та вимога щодо необхідності їх усунення, якщо робота знаходиться на стадії виконання;
- заборона захисту курсової, випускної (кваліфікаційної) роботи.

До науково-педагогічних працівників:

- виявлення фактів академічного плагіату може бути враховано при продовженні дії трудового договору (контракту) на займаній посаді;
- рішенням засідання кафедри керівник випускної (кваліфікаційної) роботи, який систематично допускає наявність академічного плагіату у випускних (кваліфікаційних) роботах здобувачів вищої освіти, притягується до дисциплінарного стягнення — відсторонюється від керівництва випускними (кваліфікаційними) роботами не менш як на один рік.
- рішенням засідання кафедри особа не може бути включена до складу Екзаменаційних комісій з комплексного державного екзамену та захисту випускної (кваліфікаційної) роботи упродовж трьох років;
- відповідальність за виявлення академічного плагіату у дисертаційних дослідженнях несуть голови спеціалізованих вчених рад, на засіданнях яких відбувся захист [2].

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

4. Про освіту / Закон України від 05.09.2017 року № 2145-VIII [Електронний ресурс] // Сайт Верховної Ради України — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

5. Положення про виявлення та запобігання академічному плагіату в Університеті державної фіскальної служби України від 14 червня 2018 року № 811. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://goo-gl.su/WQDrSs>.

*Астрахан Н. І.,
д. філол. н., професор кафедри
германської філології та зарубіжної літератури
Житомирського державного університету імені Івана Франка*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ВІД ПРОБЛЕМИ ДО ТРАДИЦІЇ

Словосполучення «академічна доброчесність» набуває поширення у науковому житті вищих навчальних закладів України. Вчені ради університетів приймають положення про протидію плагіату, оцінка кваліфікаційних робіт різних рівнів (від курсових до докторських) вже не здійснюється без перевірки тексту на оригінальність за допомогою спеціальних програм. Система заходів щодо впровадження принципів АД отримала разом із загально-державним масштабом, на жаль, майже завжди притаманні подібним кампаніям риси певної надмірності та формальності, що потребують критичного аналізу та корекції на всіх етапах реалізації.

Концепт «академічна доброчесність» містить у собі сему ідеальної невизначеності, адже «доброчесність» дотична до моральної сфери особистості, що не піддається конкретному й сталому означенню та не підлягає об'єктивній оцінці: те, що для однієї людини є доброчесністю, для іншої може взагалі не існувати (так, деяким людям сьогодні неможливо пояснити не лише сутність шести фундаментальних академічних чеснот [1, с. 11], але й що таке доброта, шляхетність, працелюбність, щедрість, для них всі ці чесноти підпадають під категорію глупоти, яка обертається неуспішністю). Натомість чесність — конкретна норма поведінки людини у суспільстві, її параметри можуть бути чітко визначені для того чи іншого професійного середовища [1, с. 94-95]. Відсутність чесності — це порушення норми, яке призводить до злочину. Таким злочином у академічному середовищі стає перш за все плагіат у будь-яких його формах.

Відсутність чесності у житті суспільства — не суто моральна проблема, хоча духовні, аксіологічні, особистісно-психологічні, педагогічні тощо аспекти

тут залишаються важливими. «Невинні», на перший погляд, відступи від чесності у професійній поведінці в різних галузях обертаються системними проблемами на зразок невідповідності посадовим вимогам, зловживання службовим положенням, корупції. Чесність у професійній поведінці фахівців є ознакою здоров'я суспільства, запорукою його сталого розвитку.

Чесно сьогодні було б говорити саме про «академічну чесність» як норму, котра сприймається як майже недсяжна ідеальна мета. Виникає закономірне питання, чому у академічному середовищі поява справді оригінальної наукової роботи того чи того рівня або визнана студентами/аспірантами присутня відповідність наукового керівника своїй функції сприймаються в наш час як диво. Зазвичай, аналізуючи причини, говорять про сучасні електронно-інформаційні та комунікативні технології, які спростили пошук, збереження, накопичення, тиражування інформації. Технології дають можливість обходити норми і правила, отримувати бажаний результат обманом, шляхом шахрайських маніпуляцій. Але наявність такого роду технологічних можливостей окреслює лише поверхневий рівень проблеми.

По суті йдеться про симуляцію академічної діяльності. Справжні науковці стали рідкістю у академічному середовищі внаслідок страхітливої «зворотної селекції», яка охопила вищі навчальні заклади. Наукова робота оцінюється з огляду на формальні показники, які можна отримати, вкладаючи грошові кошти. Люди з великим досвідом роботи, носії оригінальних ідей, талановиті ентузіасти витісняються науково-викладацькою «буржуазією», яка хвацько використовує можливості, намагається якомога менше робити й якомога більше отримувати, перетворюючи освітню сферу на джерело прибутку. Керівниками структурних підрозділів різних рівнів стають «менеджери», для яких словосполучення «якість освіти», «науковий розвиток» мають формальне або другорядне значення.

Таке ціннісне зміщення певною мірою програмується на державному рівні, оскільки наука та освіта не фінансуються відповідно, перетворюються на сферу надання послуг, втрачаючи своє стратегічне значення в плані розвитку суспільства, забезпечення фактичної незалежності держави (адже наявність

розвинутій науковій сфері, підготовка кадрів високої кваліфікації є передумовою прогресу суспільства, нації, країни в цілому). Це провокує девальвацію базових цінностей на особистісному рівні у катастрофічній прогресії: у таких обставинах конкретні (молоді!) люди цінують не зміни на рівні свідомості, мотиваційної сфери, поведінки, не особистісний розвиток і реалізацію, невід’ємні від суспільного прогресу, а дипломи, сертифікати, свідоцтва й забезпечуване ними автоматичне покращення матеріального положення.

Вирішення цієї проблеми, на наш погляд, може відбутися через формування академічних традицій, що культивуватимуть справжність наукової діяльності. Продуктивне запозичення західного досвіду пов’язане зі створенням центрів академічного письма, введенням відповідних дисциплін у навчальні плани всіх спеціальностей без винятку, а також із запровадженням до державного стандарту, що регламентує програми загальноосвітніх навчальних закладів, вимог щодо написання професійно зорієнтованих есе [2].

Необхідно здійснювати популяризацію наукових традицій, що пройшли апробацію часом, привели до вагомих результатів: пропагувати наукові школи, залучати до роботи наукових центрів та лабораторій старшокласників та студентів перших курсів, поширювати інформацію про діяльність провідних учених, започатковувати та реалізовувати відкриті наукові проекти, у створенні та здійсненні яких можуть брати участь науковці різних рівнів, забезпечувати умови дійсної демократизації життя університетів. Лише на тлі такого роду неформальної й системної роботи, покликаної розкрити сутність наукової діяльності, її творчий характер, рівноправність усіх учасників науково-творчого процесу, стануть ефективними заходи антиплагіатного та антикорупційного спрямування у академічному середовищі.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики»; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова. — Київ: Таксон, 2016. — 234 с. [Електронний

ресурс]. — Режим доступу : <https://drive.google.com/file/d/0ByePGdGpHh6Wa1NoR3g4S1FaWVE/view>.

2. Короткина И. Б. Академическое письмо: процесс, продукт и практика : учебное пособие для вузов. — Москва: Юрайт, 2015. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://www.researchgate.net/publication/290436740_Akademiceskoe_pism_process_produkt_i_praktika.

Білоус Т. Й.,
к. ю. н., доцент кафедри цивільного права та процесу,
Університет державної фіскальної служби України

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ПОНЯТТЯ ТА ШЛЯХИ ВПРОВАДЖЕННЯ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Сьогодні в освітянська галузь знаходиться на стадії свого реформування, запровадження інноваційних процесів та запровадження новітніх стандартів. Всі ці зміни сприяють зростанню професійній мобільності населення, пошуку та виробництву нових знань та вмінь. Проте, такі глобальні перетворення впливають і на зниження академічних стандартів вищої освіти. Тому, так як освіта є основою розвитку будь якого цивілізованого суспільства дослідження академічної доброчесності є актуальним в даних умовах та особливо під час виходу України на європейський освітній простір.

Академічна доброчесність є важливою складовою вищої школи як соціального інституту. У свою чергу, це означає, що під час навчання чи дослідження студенти, викладачі та молоді науковці найперше керуються принципами справедливості, правдивої та чесної співпраці і навчання. Під поняттям «академічна доброчесність» розуміють кодекс моралі та етичні правила культурного та цивілізованого наукового та освітнього співтовариства. У даному визначенні поєднуються цінності, а саме протидія шахрайству,

підробці, обману, і плагіату; підтримка академічних стандартів; чесноти та стандартність у дослідженнях та науковому видавництві [4; 1 С.11-12].

Дане поняття характеризується своєю багатовимірністю, тобто поєднання відповідних основоположних цінностей і засобів та інструментів їх збереження й просування. Нагальним є усвідомлення потенційних внутрішніх та зовнішніх чинників, які спричиняють академічну нечесність, насамперед морально-культурні, інституційні та освітньо-виховні. Дослідження, вивчення та розуміння природи їх походження надасть шанс розробити та запровадити ефективну політику забезпечення академічної доброчесності як на національному рівні, так і локальному [4; 1 С.11-12].

Варто зазначити, що академічна доброчесність має відношення не лише до якості освіти, але і безпосередньо має вплив на те, яку молодь виховує система вищої освіти в державі, які цінності закладатимуться під час навчання у вищому навчальному закладі та яким є «секрет успіху» у суспільстві. Чи це важка і невтомна робота з допомогою якої можливо досягнути успіху як окремому індивіду, так і країні в цілому, чи це обман, шахрайство, які пізніше починають ставати нормами суспільних відносин і тягнуть країну на дно [2]. Життя та діяльність, що не відповідають стандартам і традиціям академічної доброчесності, суттєво деформують освітнє середовище, роблять його непрозорим та нездатним надавати супротив зовнішнім тискам, обмежують спроможність до обстоювання власних позицій [3].

Тому для того аби українська освіта відповідала академічній доброчесності необхідно:

- 1) створити та дотримуватись конкретних та зрозумілих правил та норм академічної доброчесності;
- 2) поширювати її положення серед усіх груп університету, тобто проводити обговорення та вирішення нагальних проблем;
- 3) ознайомлювати академічну спільноту про стандарти академічної доброчесності;

4) прозоро та послідовно запроваджувати на практиці дію норм та правил університету;

5) розробляти, роз'яснювати та належним чином розглядати порушення академічної доброчесності;

6) завжди бути ознайомлена із сучасними технологічними розробками та освітньою практикою;

7) своєчасно проводити оцінку ефективності правил та норм, процедур та практик доброчесності.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених: кол. моногр. / за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. — Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2017. — 169 с.

2. Крок за кроком до нової академічної культури (за результатами року роботи Проекту сприяння академічній доброчесності в Україні — SAIUP) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.saiup.org.ua/novyny/krokza-krokom-novoyi-akademichnoyi-kultury/>.

3. Сацик В. Академічна доброчесність: міфічна концепція чи дієвий інструмент забезпечення якості вищої освіти? [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://goo-gl.su/yKP10>.

4. Сербін О. Культура академічної доброчесності: роль бібліотек [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://lib.khnu.km.ua/about_library/metodob/fahivciu/%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B4%D0%B5%D0%BC_%D0%B4%D0%BE%D0%B1%D1%80.pdf.

Васюта С. П.,
*к. т. н., старший викладач кафедри
Інформаційних мультимедійних технологій
Українська академія друкарства*

АНАЛІЗ ВИЗНАЧЕННЯ ТЕРМІНУ ПЛАГІАТ ТА ЙОГО ВИДІВ

Термін плагіат вперше з'явився в українських нормативних документах в липні 2001 року. Це була нова редакція Закону України «Про авторське право і суміжні права», де можна було ознайомитись з визначенням і поясненням даного терміну [1]. На сьогоднішній день, стаття 50 Закону України «Про авторське право і суміжні права» від 23 грудня 1993 р., трактує, що плагіат — це оприлюднення (опублікування) повністю або частково чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору [1]. Дати своє визначення цьому терміну можна доступніше, а саме, що плагіат є крадіжкою ідей та здобутків іншої людини, які вона досягла своїм розумом і талантом.

Якщо розглянути дану термінологію в області прав інтелектуальної власності, то її регулюють також і інші закони. Зокрема, це, Закони України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» від 15 грудня 1993 р., «Про охорону прав на промислові зразки» від 15 грудня 1993 р., «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» від 15 грудня 1993 р., «Про охорону прав на зазначення походження товарів» від 16 червня 1999 р., «Про охорону прав на сорти рослин» від 21 квітня 1993 р., «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем» від 5 листопада 1997 р. та ін. [2, ст. 14]. Іншими словами інтелектуальна власність як право на результати розумової діяльності людини, є благом нематеріальним, зберігається за його творцями й може використовуватись іншими особами лише за узгодженням з ними, крім випадків, зазначених у законодавстві [3, ст. 4]. Засудження плагіату, ні в якому разі не повинно перешкоджати активності розповсюдження здобутків їх авторів з метою ознайомлення та навчання. Він повинен стимулювати творчу активність авторів для широкого використання їх талантів в інтересах суспільства.

В законі України «Про освіту» (п.4, статті 42) подано визначення академічного плагіату, як оприлюднення (часткове або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства [4].

В законодавстві України створено законодавчу базу щодо захисту прав авторів. Крім етичного значення, плагіат набуває юридичного і розглядається різновидом правопорушення — «привласнення авторства на чужий твір науки, літератури, а також використання у своїх роботах чужого твору без посилання на автора» [5, с. 977]. Проте, «Авторське право не поширюється на ідеї, процеси, методи діяльності або математичні концепції як такі» [6, с. 145].

Згідно зі ст. 176 Кримінального кодексу України встановлюється кримінальна відповідальність: «за умисне порушення авторського права і суміжних прав у вигляді незаконного відтворення, розповсюдження творів науки, літератури і мистецтва, комп'ютерних програм і баз даних, фонограм, відеогам і програм мовлення, їх незаконне тиражування та розповсюдження на аудіо– та відеокасетах, дискетах, інших носіях інформації та інше порушення, яке завдало значної або великої, або особливо великої матеріальної шкоди» [7].

На сьогоднішній день не існує загальноприйнятого визначення терміну плагіат. Але з поданих варіантів визначень можна зробити висновок, що плагіат це, в першу чергу, крадіжка чужих ідей та розробок, тобто видача досягнень іншої людини за власні. Законодавчі права повинні, на сам перед, сприяти створенню умов для заняття творчою працею, забезпечувати правову охорону досягнутих результатів та закріплювати за авторами права на використання створених ними творів з одержанням доходів від них.

Професор, Й. Шеньчило-Хлябіч, у своїй праці стверджує, що «сутністю плагіату є привласнення плагіатором чужої інтелектуальної власності» [8, ст. 134]. У своїх напрацюваннях виокремлює два основні види плагіату: явний/відкритий/неприхований (повний, прямий, очевидний, безпосередній); прихований (складний, опосередкований).

Вітчизняна дослідниця, Г. О. Ульянова, у своїх напрацюваннях запропонувала узагальнюючу класифікацію плагіату: навмисний плагіат, як вона стверджує полягає у цілеспрямованому неправомірному використанні об'єктів права інтелектуальної власності. Його можна спів ставити з явним відкритим плагіатом як зазначалось вище. В свою чергу ненавмисний плагіат, вона пояснює, як технічний. Він є наслідком внесення правок, що є характерним для плагіату у роботах школярів; наступний вид — плагіат ідеї. Він не визнається правопорушенням, тому що ідея не підлягає охороні як об'єкт авторського права; авторський плагіат — це привласнення авторства, творчої діяльності та промисловий плагіат — це привласнення об'єкта інтелектуальної діяльності, що веде до порушення майнових прав та інтересів правовласника; некомерційний, тобто без отримання прибутку та комерційний, де основною метою є отримання прибутку; останній вид, який пропонує автор це плагіат в роботах науковців, студентів, школярів, письменників, журналістів [9, ст. 370].

Отже, одним із пріоритетів держави має бути збільшення ефективності охорони та захисту інтелектуальної власності та підвищення правової культури та грамотності її громадян. За роки незалежності України видано чимало підручників, навчальних посібників, у яких висвітлюються питання інтелектуальної власності, її правового регулювання та правової охорони. Такий напрям розвитку сприяє збільшенню ролі інтелектуальної власності у сучасному інформаційному суспільстві.

Висновки, які можна зробити аналізуючи законодавство є дуже простими. Не варто використовувати чужі напрацювання та досягнення без дозволу їх автора. Найкраще чесно домовитись про використання чужих матеріалів.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про авторське право та суміжні права: Закон України від 23.12.1993р. № 3792. [Електронний ресурс]. — Режим доступа: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>.
2. Семків В. О., Шандра Р. С. Інтелектуальна власність : підручник для студентів неюридичних факультетів. — Львів: Галицький друкар, 2015. — 280 с.

3. Мікульонок І. О. Інтелектуальна власність: навч. посіб. 3-тє вид., переробл. і допов. — Київ: НТУУ «КПІ», 2012. — 238 с.
4. Про освіту: Закон України від 16.07.2019р. № 2145/2019. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
5. Великий тлумачний словник сучасної української мови /Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. — Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. — 1739 с.
6. Цивільний кодекс України / Відп. за випуск С. В. Карплюк. — Харків: ТОВ «Одісей», 2003. — 408 с.
7. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
8. Joanna Sięczyło-Chlabicz. Odpowiedzialność nauczycieli akademickich, doktorantów i studentów z tytułu popełnienia plagiatu [Електронний ресурс] / J. Sięczyło-Chlabicz // Transformacje prawa prywatnego. — 2010. — N. 1. — S. 133-157. — Режим доступу: http://www.transformacje.pl/wp-content/uploads/2010/05/tpp_1-2010_sienczylo-chlabicz.pdf.
9. Ульянова Г. О. Методологічні проблеми цивільно-правового захисту прав інтелектуальної власності від плагіату : дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юридичних наук: спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» [Електронний ресурс] / Ульянова Галина Олексіївна. Одеса, 2015. — 434 с. — Режим доступу: <http://hdl.handle.net/11300/2749>.

Величко К. Ю.,
*к. е. н., доцент кафедри міжнародної економіки
Харківський державний університет харчування та торгівлі*

ДО ПИТАННЯ ПРО ЗАПОБІГАННЯ ПРОЯВАМ ПЛАГІАТУ ЯК РІЗНОВИДУ АКАДЕМІЧНОЇ НЕДОБРОЧЕСНОСТІ

Сучасна система освіти вимагає як від викладача, так і від студента дотримання високих наукових стандартів, що реалізується у підготовці лекційних матеріалів, наукових робіт, доповідей, при написанні статей та інше, при цьому доступність інформаційних ресурсів іноді відіграє негативну роль, посилюючи бажання використати вже сформульовані наукові тексти. Тобто, виникає проблематика поширення плагіату.

Згідно дослідження фонду «Демократичні ініціативи» майже 90 % українських студентів використовують у своїй навчальній діяльності плагіат, тобто запозичення фрагментів чужого твору (статті, книги) без вказівки авторства. Доцільно зауважити, що учні крадуть чужі тексти іноді цілком, іноді частинами і видають їх за свої [1].

Проблематика поширення плагіату є актуальною не лише для українського академічного середовища, такі прояви мають місце і у розвинутих країнах, проте там вже давно вони жорстко караються та призводять до втрати наукової репутації, звання, посади. Взагалі, плагіат є частиною більш ширшого поняття, а саме академічної доброчесності.

Академічна доброчесність — це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [2]. Окрім, академічного плагіату, порушенням академічної доброчесності відповідно до Закону є списування, хабарництво та обман. Усі перелічені форми є вкрай негативним для освітнього середовища, тому що не сприяють формуванню особистості, яка спроможна мислити та генерувати нові ідеї, а саме такими повинні бути випускники університетів у ХХІ столітті.

Слово «плагіат» є похідним від лат. *plagiare*, що означає «викрадення». Плагіат — це використання без посилання на оригінальне джерело ідей або слів іншої людини (або іншої інтелектуальної власності), що були опубліковані або неопубліковані, і подання їх в якості результату своєї власної оригінальної ідеї (тобто привласнення чужої думки). Виділяють такі типи плагіату:

- плагіат ідеї (тобто запозичення, наприклад, певної концепції дослідження);
- прямий плагіат (копіювання частини оригінального тексту без цитування на автора). Така форма плагіату поширилася завдяки розвитку системи Інтернет, коли за допомогою пошукових систем є можливість отримати велику кількість інформації, при цьому західні фахівці ставлять можливим лише 10 % таких запозичень, інакше матеріал не є авторським;
- мозаїчний плагіат (запозичення ідеї і думки з джерела та дослівне цитування декількох слів або фраз без посилання на автора. В цьому випадку плагіатор переплітає свої власні ідеї і думки з запозиченими, і в результаті виходить вкрадений фрагменти тексту заплутаним викладенням) [2]. Цікавою, та, на жаль, широко вживаною формою плагіату для українських науковців є самоплагіат, тобто запозичення частини тексту з власних, вже опублікованих текстів без посилання або з посиланням (з метою накручування індексу посилань). Західні експерти вважають таку форму також проявом плагіату, яка не має нічого спільного з академічною доброчесністю.

Дотримання принципів академічної доброчесності передбачає: обов'язкове посилання на джерела інформації; дотримання норм законодавства про авторське і суміжні права; надання достовірної інформації щодо методики і результатів досліджень, джерел використаної інформації та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність; контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти; об'єктивне оцінювання результатів навчання.

Для викорінення плагіату з академічного середовища потрібно не лише факт визначення проблеми, а й активні форми боротьби, більшість з яких вже використовуються (проведення інформаційних компаній щодо академічної доброчесності, активна позиція Міністерства освіти України та ЗВО щодо

недопущення фактів плагіату, впровадження перевірок наукових робіт та ін), проте головним є — відповідальне ставлення до науки та розповсюдження у академічному середовищі принципу аморальності такого факту, тим самим формуючи науковців спроможних до оригінальною наукової роботи.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Об академической честности – в частности, или Как вузы портят детей [Электронный ресурс] — Режим доступа: <https://politeka.net/reading/65984-ob-akademicheskoy-chestnosti-v-chastnosti-ili-kak-vuzy-portyat-detej>.
2. Про освіту: Закон України від 16.07.2019р. № 2145/2019. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
3. Das N., Panjabi M. Plagiarism: Why is it such a big issue for medical writers? //Perspectives in clinical research. — 2011. — Т. 2. — №. 2. — С. 67-71. DOI: 10.4103/2229-3485.80370.

Illia Dagil',
Student of the Faculty of Computer Science and Cybernetics
of Taras Shevchenko National University of Kyiv
Viktoriya Dagil',
Associate Professor,
Department of Safety of Construction and Labor Protection Objects
Cherkasy Institute of Fire Safety named after the Heroes of Chernobyl
National University of Civil Protection of Ukraine

BASIC TRICKS OF STEALING OF INTELLECTUAL PROPERTY AND METHODS OF DEALING WITH THEM

Wrongful appropriation and stealing of intellectual property have become a bigger problem with the advent of the Internet because everybody has access to a great number of information resources. For example textbooks, articles, publications, scientific papers, documentation, guides, etc. Original ideas tend to become rarer and rarer.

Plagiarism is an act or instance of using or closely imitating the language and thoughts of an author without authorization and the representation of that author's work as one's own, as by not crediting the original author. Plagiarism is considered academic dishonesty and breach of journalist ethics. In most cases, plagiarism is only a violation of moral rights, not copyright. Writing original author's scientific works is the main idea of academic integrity.

There are a lot of ways to trick Plagiarism detection tools. Let's name the main of easiest types of cheating:

- combining several sentences into one;
- simplification of sentences;
- changing some words to synonyms;
- substituting of some letters from Cyrillic to the same Latin ones;
- adding extra empty fields, etc.

And some of the trickier ways to mask plagiarism:

- rewriting is one of the easiest methods of originality enhancement of file;
- using photo editor for changing real text tables and formulas to pictures;
- using special soft for making synonyms to words from the original file
- double translating;
- content exchanges.

Nowadays, a lot of these ways of cheating are losing their relevance, because IT-sphere is growing up every second.

The most popular Plagiarism detection software in the world:

- "Duplichecker"

This is one of the most effective free plagiarism detection tools on the Internet.

- "Copyleaks"

This cloud-based authentication platform enables you to track how e-learning content is being used all around the Internet.

- "PaperRater"

A multi-purpose free plagiarism detection tool that is used in over 140 countries. This software has 3 Tools in 1: Proofreader & Grammar Check, Vocabulary Builder, and Plagiarism checker.

- “Plagiarisma”

Basic and easy-to-use, multi-purpose plagiarism detection tool that is used by teachers, students, writers, as well as various members of the literary industry.

- “Plagium”

This fully functional plagiarism detection tool has different levels of search.

- “Plagscan”

Plagiarism detection tool for both individuals and businesses that check texts against online content, scientific journals, and the user’s documents as well.

- “Quetext”

Basic layout and functional interface that checks against the Internet, as well as various databases.

To conclude, one can say that to solve this problem people should improve and disseminate plagiarism checkers, teach academic literacy, to promote academic decency, independent working, share links with original information sources and organize campaigns on the importance of writing original work.

REFERENCES:

1. Wikipedia: Plagiarism — URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Plagiarism#cite_ref-3.
2. Christopher Pappas: Best Plagiarism detection tools — URL: <https://elearningindustry.com/top-10-free-plagiarism-detection-tools-for-teachers>.
3. International Center for Academic Integrity — URL: <https://academicintegrity.org>.
4. Dictionary.com — URL: <https://www.dictionary.com/browse/plagiarism>.

*Дагіль В. Г.,
викладачка кафедри безпеки об'єктів будівництва та охорони праці
Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України
Державної служби надзвичайних ситуацій України*

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ТА ГАРМОНІЗАЦІЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ДСНС УКРАЇНИ

В українському законодавстві дотримання авторського права та захист інтелектуальної власності гарантують Конституція України, Кодекс про адміністративні порушення, Цивільний кодекс, Кримінальний кодекс, закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про авторське право і суміжні права», «Про видавничу справу», «Про запобігання корупції», Кодексу Цивільного Захисту України та інші нормативно-правові акти чинного законодавства України. В статті 42 закону «Про освіту» [1] ввели термін «академічна доброчесність» та визначили основні засади її дотримання педагогічними, науково-педагогічними, науковими працівниками та здобувачами освіти, що передбачає:

- дотримання норм законодавства про авторське право;
- надання достовірної інформації про методики і результати досліджень, джерела використаної інформації;
- та покладає контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти.

Академічна доброчесність передбачає порядність у використанні інформації, що може бути підставою для формування висновків та результатів наукових досліджень, пов'язаних з пошуками та отриманням нових знань. Академічна доброчесність є символічним та інтелектуальним капіталом закладу освіти і знаходить своє вираження в юридичних та етичних нормах, які визнаються академічною спільнотою не тільки з огляду на законодавства, а і репутацію закладу вищої освіти. Відповідальність за порушення академічної доброчесності лежить як на науковцях в цілому, так і на окремих учасниках

освітнього процесу (студентах, аспірантах, наукових та науково-педагогічних працівниках), на наукових установах, а також на урядових та неурядових інституціях, що діють в сфері науки та освіти. З метою ефективності такої превенції вищеназвані інституції повинні забезпечити відповідне навчання своїх працівників та створити систему, яка би сприяла дотриманню відповідних засад.

Імплементація принципів академічної доброчесності має змінити мислення та свідомість, для підвищення якості освіти і вивести її на світовий рівень. Низький рівень академічної доброчесності в наукових та освітніх закладах, не лише серед студентів, але й серед науково-педагогічних працівників навчальних закладів є наслідком порушення авторських прав [2] при написанні випускних кваліфікаційних робіт.

В Черкаському інституті пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля обов'язковим є перевірка на плагіат курсових, бакалаврських та магістерських робіт, створюється база таких робіт за попередні роки, планується створення репозитарію. Але специфіка цих робіт полягає в чіткому розумінні курсантами, здобувачами вищої освіти, та вірному трактуванні вимог нормативних документів у галузі пожежної та цивільної безпеки. Іноді перефразування або зміна черги слів у нормах, приводять до повної або часткової зміни змісту самих вимог і таким чином приводить до помилок, наприклад при перевірці або аналізу будівельних рішень вимогам нормативних документів. А розрахунки, наприклад сил та засобів при гасінні пожеж на різних об'єктах, чітко регламентуються методикою, затвердженою відповідним наказом міністерства. Тому, такий популярний сьогодні рерайтинг — ряд маніпуляцій, таких як банальна заміна слів на синоніми, зміна структури тексту або перефразування, метою яких є перетворення вже існуючого тексту до стану унікальності для пошукових систем, приводить до втрати достовірності цих перевірок і розрахунків.

Разом з актуальністю питань імплементації академічної доброчесності, стає питання їх гармонізації з чинними нормами в галузі пожежної та цивільної безпеки, та вимогами навчальних закладів системи ДСНС України [3]. Практично це виглядає, як накопичення бази даних нормативних документів

чинного законодавства в бібліотеки програм перевірки на плагіат. А цитування текстів, вимог і термінів з таких документів, повинен враховуватись при визначені проценту оригінальності робіт.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про авторське право і суміжні права» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3792-12/page3>.
2. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 // Відомості Верховної Ради України. — 2017. — № 38-39 . ст. 380.
3. Томенко М. Г. Навчальний заклад державної служби України з надзвичайних ситуацій: проблеми сьогодення / М. Г. Томенко, О. Г. Мельник, Г. П. Чепурний // Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки. — 2015. — № 34. — С. 137-143.

*Данилиха Н. Р.,
кандидат історичних наук, доцент кафедри філософії мистецтв
Львівський національний університет імені Івана Франка*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ

Доброчесність в сучасному цивілізованому світі можна вважати тим наріжним каменем, який складає фундамент внутрішньої гармонії людини, стійкість її характеру та послідовність морального образу. Вища освіта через навчання і дослідження фактично скріплює цей фундамент елементами академічної доброчесності, які покликані виховувати інтелектуальну гідність і повагу до різноманіття думок та ідей, реалізуючи тим самим свою соціальну місію. Однак, сучасна університетська практика засвідчує, що вищі навчальні заклади часто-густо не дотримуються такого імперативу у своїй діяльності, допускаючи академічну нечесність або ігноруючи академічні проступки з боку студентів, викладачів чи представників адміністрації.

Сьогодні досить часто в академічному середовищі можна спостерігати недотримання вимог академічної етики. На жаль, у нашій країні має місце таке явище як плагіат, що негативно впливає на різні сфери людської діяльності, як-то: наукова і літературна творчість, дослідна та освітня діяльність тощо. Плагіат у перекладі з грецької означає «крадіжка», що розкриває лише частково суть цього явища. На перший погляд, плагіат не здається настільки серйозною проблемою, аж доки він не починає стосуватися нас безпосередньо. У академічному середовищі довгий час сором'язливо робили вигляд, що не помічають цю проблему, або вважали її не настільки серйозною. Тепер, у контексті академічної доброчесності, більшість провідних вищих навчальних закладів прискіпливіше ставляться до рівня свого престижу і вбачають одним із найважливіших завдань боротьбу з плагіатом [3, с. 4].

Однак, світ не стоїть на місці, а з кожним днем розвивається і адаптується до викликів сучасності. Так само і наша держава розвивається і покращує українське законодавство досить швидкими темпами. Одним із найвагоміших прикладів такого покращення, на мою думку, є прийняття Верховною Радою України Закону України «Про освіту» від 05.09.2017 р., який відкрив дорогу реалізації принципу університетської автономії в українських реаліях та розпочав побудову системи протидії академічній недоброочесності на усіх рівнях. У цьому законі в частині 1 статті 42 дається наступне визначення академічної доброчесності: «академічна доброчесність — це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень».

Крім того, цією ж статтею Закону передбачено, що дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками передбачає:

- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;

- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про методики і результати досліджень, джерела використаної інформації та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність тощо (ч. 2 ст. 42).

У свою чергу, дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти також передбачає:

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);
- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації (ч. 3 ст. 42) [1].

Далі, у частині 4 статті 42 Закону йдеться про академічний плагіат, який розглядається як порушення академічної доброчесності. Згідно із вказаною нормою, «академічний плагіат — це оприлюднення (частково або повністю) наукових результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження та/або відтворення опублікованих текстів інших авторів без відповідного посилання». До видів плагіату можна віднести републікацію, реплікацію, рерайт, фальсифікацію, дослівний плагіат, мозаїчний плагіат, відсутність посилань на прямі цитати, неадекватне перефразування, поєднання власного та запозиченого тексту без цитування джерел, копіювання чужої наукової роботи та привласнення результатів праці, згадування джерела без посилання тощо [1].

Ми вперше починаємо займатися науковими дослідженнями ще зі школи, коли починаємо готувати твори, реферати та есе на різні теми з різних дисциплін. Теперішня ситуація, що склалася в українському освітньому та науковому середовищах з академічною доброчесністю і з плагіатом зокрема, є катастрофічною. Це стосується як шкільних рефератів, студентських курсових та дипломних робіт, так і наукових статей та дисертаційних досліджень. На жаль,

багато школярів, студентів, науковців ідуть на це свідомо і видають чужу працю за свою власну. Але багато хто робить це неумисно, не знаючи як правильно оформити свою роботу, як правильно цитувати та оформляти в ній посилання на роботи інших. Таким чином, вони несвідомо не дотримуються академічної доброчесності, яка, серед іншого, передбачає необхідність посилатися на джерело, з якого було взято інформацію (відомості, ідеї, твердження) [2, с. 4].

Особисто у мене, під час мого більш ніж 20-річного досвіду викладання у Львівському національному університеті імені Івана Франка, траплялися поодинокі випадки академічної недоброчесності (при написанні студентами курсових та дипломних робіт, рефератів, есе тощо). Раніше аналіз праці та перевірка її на плагіат вимагав дуже багато часу та зусиль, а також не існувало необхідних технічних засобів для належного виявлення таких випадків. Однак, тепер, завдяки виникненню інтернету та шаленим темпам розвитку технологій з'явилася можливість швидкого та ефективного виявлення та попередження випадків академічної недоброчесності як серед студентів, так і серед наукових працівників.

Таким чином, підсумовуючи вищенаведене, можна зробити висновок, що категорія академічної доброчесності відзначається своєю багатовимірністю, що означає поєднання в ній як відповідних фундаментальних цінностей, так і механізмів та інструментів їхнього забезпечення і просування. Сьогодні вкрай важливим є усвідомлення потенційних внутрішніх і зовнішніх чинників, які зумовлюють академічну нечесність, передусім морально-культурні, інституційні та освітньо-виховні. Вивчення і розуміння природи їхнього походження дасть можливість розробити та імплементувати ефективну політику забезпечення академічної доброчесності як національного рівня, так і локального масштабу [4].

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Дата оновлення: 09.08.2019. [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

2. Міжнародні правила цитування та посилання в наукових роботах: методичні рекомендації / автори-укладачі: О. Боженко, Ю. Корян, М. Федорець; редколегія: В. С. Пашкова, О. В. Воскобойнікова-Гузєва, Я. Є. Сошинська, О. М. Бруй; Науковотехнічна бібліотека ім. Г. І. Денисенка Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» ; Українська бібліотечна асоціація. — Київ : УБА, 2016. — Електрон. вид. — 1 електрон. опт. диск (CD-ROM). — 117 с. — ISBN 978-966-97569-2-3.

3. Програмне забезпечення для перевірки наукових текстів на плагіат: інформаційний огляд / автори-укладачі: А. Р. Вергун, Л. В. Савенкова, С. О. Чуканова; редколегія: В. С. Пашкова, О. В. Воскобойнікова-Гузєва, Я. Є. Сошинська; Українська бібліотечна асоціація. — Київ : УБА, 2016. — Електрон. вид. — 1 електрон. опт. диск (CDROM). — 36 с. — ISBN 978-966-97569-5-4.

4. Сацик В. Академічна доброчесність: міфічна концепція чи дієвий інструмент забезпечення якості вищої освіти? [Електронний ресурс] / В. Сацик. — Електрон. дані. — Режим доступу: <http://education-ua.org/ua/articles/930-akademichna-dobrochesnist-mifichna-kontseptsiya-chi-dievij-instrument-zabezpechennya-yakosti-vishchoji-osviti>.

*Данилюк М. М.,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри музично-інструментальної підготовки вчителя
Харківського національного педагогічного
університету імені Г. С. Сковороди*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ — ОСНОВА ОСВІТНЬОЇ ТА НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Усього два роки як, із затвердженням нових Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту» та інших державних документів, що регулюють етичні основи дослідницької та освітньої діяльності, у наше життя почало входити поняття

«наукова доброчесність» — сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [1]. Чи було це поняття кардинально новим для української науки? Чи готовою виявилася наукова спільнота до його інтегрування та втілення у життя? Якою буде доброчесність в Україні? Ці питання турбують сьогодні як окремих вчених, так і наукові лабораторії і дослідницькі інститути.

Важливо зазначити, що власне категорія «доброчесність» як висока моральна вимога до фізичної складової життя, утримання тіла та духа у чистоті, є природним для української культури і тісно пов'язане із сенсом буття. Видатний український філософ Г.Сковорода образно схарактеризував цей зв'язок таким чином: «поки людина шанує чесноту, доти в її душі панує любов, злагода, і ця любов зростає, подібно до того, як дерево з роками росте і стає сильнішим за смерть» [2]. Отже, близькою і зрозумілою для українців є думка, що доброчесність забезпечує гармонію і розвиток тієї сфери, де вона впроваджується і підтримується. Чому ж сьогодні реалізація принципів доброчесності у науку і освіту часто зустрічає не лише не розуміння але й виховний і відкритий опір?

Відповідь полягає у вивченні чинників сучасного світу, що формують людину як науковця. Відкритий інформаційний простір забезпечує безбар'єрність освітнього та наукового контенту, його легку доступність. Разом з тим, в Україні існує проблема латентності та обмеженості авторського права, низької культури посилань та цитування у науковому світі, що уможливлює використання майже будь-якої інформації як «своєї». Ще у шкільні та студентські роки людина апробує можливість легко скористатися чужою думкою, видаючи її за власну, створювати тексти псевдонаукового характеру, фальсифікуючи данні досліджень, копіюючи результати авторського аналізу та посилання на джерела, цитовані у різноманітних наукових працях тощо. Отримуючи від педагога позитивну оцінку такої діяльності молода людина

переконується в успішності такої навчальної стратегії, а загальний не доброчесний підхід до освіти закріплюється у вигляді фальсифікації, фабрикації, обману, списування, хабарництва й у майбутньому репродукується людиною в її освітній і науковій діяльності.

Враховуючи кількість і різноманітність випадків не доброчесності у системі освіти України, її латентний характер і «зручність» для багатьох людей, які навчаються і працюють у різних галузях та на різних рівнях, необхідно наголосити, що важливим питанням сьогодення стає упровадження педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками в свою діяльність принципів академічної доброчесності. Серед таких принципів наріжним є уникання академічного плагіату – привласнення ідей чи текстів іншого авторства у вигляді дослівного копіювання, запозичення значних частин тексту, положень, ідей, перефразування, повторного використання власного тексту тощо. Для дотримання принципів академічної доброчесності необхідно працюючи з інформацією, у разі використання ідей, тверджень, відомостей ретельно робити посилання на джерела, поважати авторське право, дотримуватися принципу достовірності у процесі інтерпретації фактів або надаючи інформацію про власні наукові чи творчі здобутки.

Слід зазначити, що окремі заходи у впровадженні академічної доброчесності у галузь освіти і науки не можуть дати системного ефекту, необхідною є цілісна політика академічної доброчесності як основа роботи закладів освіти та наукових установ. Політика академічної доброчесності має бути результатом зусиль усього колективу закладу, народженою у результаті діалогу, визнання помилок та ризиків щодо її впровадження, розуміння того, що заради якості доведеться пожертвувати кількістю, що навіть «зручні» для усіх причини і чинники недоброчесних практик необхідно виявляти та усувати.

Доброчесність має стати і стає основою освітньої і наукової діяльності. Відбувається це поступово і не так легко. Суттєвим ресурсом академічних установ на цьому шляху є громадський сектор, що набуває потужності в Україні. Серед громадських активностей, що здійснюють суттєвий вплив на питання

впровадження академічної доброчесності у тому числі й у ХНПУ імені Г. С. Сковороди, викладачем якого я є, – Strengthening Academic Integrity in Ukraine Project (SAIUP) — проект сприяння академічній доброчесності в Україні [3].

Завдяки співпраці SAIUP та закладів вищої освіти відбуваються системні зміни в освіті, забезпечується відновлення іміджу вітчизняних закладів вищої освіти. У ХНПУ імені Г. С. Сковороди було реалізовано усі елементи просвітницької кампанії щодо академічної доброчесності: науково-педагогічні співробітники прослухали практичний навчальний курс, ознайомилися з міжнародними практиками підтримання доброчесності, долучилися до розробки нормативної бази закладу вищої освіти (кодексу честі) і планування організаційних заходів. Вже декілька років в університеті проводяться семінари для аспірантів і молодих викладачів щодо навчання академічному письму, запобігання плагіату, використання програмних засобів для його виявлення, а з цього року впроваджено також курс «Академічне письмо та доброчесність» або його модулі для бакалаврів усіх спеціальностей, починаючи з першого року навчання. Сьогодні викладачі і студенти університету стають учасниками багатьох наукових заходів, дискусій, обговорень щодо принципів і правил академічного письма, авторами досліджень, ініціаторами впровадження положень академічної доброчесності у студентське життя.

Вважаємо, що для забезпечення імплементації принципів академічної доброчесності в освітньому та науковому середовищі необхідно продовжувати просвітницьку роботу щодо формування нового покоління науковців, для яких звичною є робота, побудована на нових академічних засадах, що орієнтуються на європейські академічні цінності і понад усе цінують імідж української науки. Важливим на цьому шляху є дотримання принципу наступності охоплення доброчесністю усіх освітніх ланок, формування в Україні якісної конкурентоспроможної системи вищої освіти на засадах доброчесності, що

забезпечить тривалий позитивний результат, ґрунтований на суттєвих змінах в академічному середовищі та суспільстві у цілому.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
2. Сковорода Г. С. Твори в двох томах, Т. 2 / Г. С. Сковорода. — Київ : АН УРСР, 1961. — 255 с.
3. Проект сприяння академічній доброчесності в Україні (SAIUP) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.americancouncils.org.ua>.

*Дончевська Р. С.,
доцент Київського національного торговельно-економічного університету
Бабій О. В.,
доцент Київського національного торговельно-економічного університету*

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ОСВІТНЬОМУ ТА НАУКОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ КНТЕУ

Одним із пріоритетів сучасної української освіти та науки є політика щодо академічної доброчесності. Від обізнаності та компетентності фахівців, учасників освітнього та наукового процесів, значною мірою залежить успіх розбудови доброчесної академічної спільноти в Україні [1].

Академічна доброчесність, як певний суспільний ідеал, повинен протидіяти надмірній комерціалізації університетів, їх інтенсивній бюрократизації, які руйнують не лише спроможність виконати свою соціальну місію, але й логіку їх існування. Порушення принципів академічної взаємодії та корпоративної солідарності і довіри, скорочення професійних кадрів, низька зацікавленість в активній діяльності академічної спільноти — все це стає наслідком обмеженості автономності академічного простору [2].

В Законі України «Про освіту» зазначено, що «академічна доброчесність — це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та

провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [3].

Дотримання академічної доброчесності для здобувачів вищої освіти передбачає: самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їх індивідуальних потреб і можливостей); посилення на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право; надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності.

Для педагогічних, науково-педагогічних та наукових працівників важливим є посилення на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право; надання достовірної інформації про результати досліджень та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність; контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти; дотримання загальноприйнятих етичних норм; дотримання норм Конституції і законів України [3].

Отже, порушенням академічної доброчесності можна вважати: академічний плагіат, самоплагіат, академічне шахрайство, фабрикацію, фальсифікацію, списування, обман, необ'єктивне оцінювання, порушення авторського права або суміжних прав в приватних інтересах [3].

Основним пріоритетом діяльності Київського національного торговельно-економічного університету є дотримання академічної доброчесності, результатом якого стало прийняття «Положення про дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними, науковими працівниками та здобувачами вищої освіти КНТЕУ» [4]. Дане положення визначає основні принципи дотримання академічної доброчесності, утвердження чесності та етичних цінностей науковцями та здобувачами вищої освіти в освітній, науковій, виховній та інших видах діяльності, створення нових механізмів побудови комунікації в університеті та необхідних умов для недопущення порушень

академічної доброчесності. Крім того, у Положенні визначено відповідальність педагогічних, науково-педагогічних, наукових працівників та здобувачів вищої освіти за порушення академічної доброчесності [4].

В положенні розглядаються питання щодо порядку перевірки на академічний плагіат та його попередження. Запобігання академічного плагіату в КНТЕУ передбачає використання інституційного репозитарію наукових і навчально-методичних праць, дисертаційних, випускних кваліфікаційних та курсових робіт на базі бібліотеки КНТЕУ та комп'ютерної програми для внутрішньої перевірки текстів на наявність академічного плагіату [4].

З метою контролю дотримання принципів академічної доброчесності в КНТЕУ створено Комісію з питань етики та академічної доброчесності. Основним завданням якої є розгляд заяв про порушення норм академічної доброчесності.

Таким чином, вищим навчальним закладам необхідно чітко сформулювати процедури дотримання і впровадження академічної доброчесності, суворо дотримуватися, аналізувати їх якість та постійно вдосконалювати. З огляду на це, прийняття Київським національним торговельно-економічним університетом «Положення про дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними, науковими працівниками та здобувачами вищої освіти КНТЕУ» стало важливим кроком імплементації принципів академічної доброчесності в освітньому та науковому середовищі.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Профіль компетентностей бібліотекарів з академічної доброчесності [Електронний ресурс] : рекомендації / О. Бруй, Л. Савенкова, С. Чуканова; за участі: О. Ляху, О. Мурашко; рецензент: О. Гужва; Українська бібліотечна асоціація, Науково-технічна бібліотека ім. Г. І. Денисенка Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», Наукова бібліотека Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова, Наукова бібліотека Національного університету «Києво-Могилянська академія». — Київ: Українська бібліотечна асоціація, 2019. — 16 с.

2. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики»; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова. — Київ: Таксон, 2016. — 234 с.

3. Про освіту : Закон України № 2145-VIII від 05.09.2017 [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

4. Положення про дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними, науковими працівниками та здобувачами вищої освіти КНТЕУ : Наказ № 377 від 02.02.2018 р. [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://knute.edu.ua/file/NjY4NQ==/bf27ad9293fa2bb6f9b2c3031d4b6e4a.pdf>.

Завада О. О.,
к. фарм. н., старший викладач кафедри
медичної та біоорганічної хімії
Харківський національний медичний університет
Каліненко О. С.,
к. хім. н., асистент кафедри
медичної та біоорганічної хімії
Харківський національний медичний університет

САМОПЛАГІАТ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

*«Якщо ви запозичуєте у сучасників, вас вилають за плагіат, а якщо у
прадавніх мудреців — відзначають за ерудицію»*

Чарлз Калєб Колтон

Наука — це динамічна галузь, яка постійно модернізується, вдосконалюється, поводить себе як живий організм. Найважливішою проблемою науки ще з прадавніх часів був плагіат. Якщо в минулому питання плагіату — це було етичне питання, то сьогодні це не лише проблема моралі, дуже часто воно має ще й економічний характер [1, с.151].

Нині, коли інформація є більш доступною та інтернет надає дивовижні можливості дуже швидкого пошуку майже будь яких даних, для людей з

низькими морально-етичними цінностями створюються умови для простого та швидкого присвоєння чужих міркувань, ідей та розробок.

Плагіат порушує права добросовісних авторів та знижує якість наукової діяльності [2, с. 216]. Плагіат сьогодні — це хвороба, яка дуже швидко розповсюджується та, нажаль, майже невиліковна. Плагіатом не соромляться користуватися як школярі, так і претенденти на здобуття наукового ступеню. Чому так? Вчених всього світу хвилює ця проблема та способи її вирішення.

Відомо, що ресурси людини безмежні, а в сучасних умовах, коли важливою є не лише якість наукової роботи, але ще й кількість публікацій, дуже часто спостерігається тиск, з боку керівників наукових установ або завідувачів кафедр на науковців, який призводить до збільшення кількості публікацій нехтуючи їх якістю [3, с. 26]. Викликають сумніви ті вузи, країни, де щорічно публікується велика кількість праць: невже так багато досліджень проводиться чи просто переписування загальновідомих фактів?

Безперечно, новий досвід ґрунтується на попередніх дослідженнях. Студенти, аспіранти беруть знання з книжок, запозичуючи чужі ідеї. Автори цих книжок беруть ідеї попередніх авторів. Отже, запозичення інших ідей чи знань є необхідністю, навіть сутністю, самого процесу навчання. Але де існує межа між використанням ідей для навчання і плагіатом (навмисним привласненням тексту для самозбагачення чи самореалізації). Найбільш грубим проявом запозичення є присвоєння авторства. Для цього існують і покарання: від морального осуду до виключення зі спілки або позбавлення наукового звання. Від академічного плагіату страждає ідея оригінального дослідження, що врешті решт, шкодить науковому суспільству.

Ще одним актуальним та неоднозначним питанням є проблема самоплагіату, яка досі не має однозначної оцінки. З кожним роком кількість самоцитувань збільшується в декілька разів. Тому нагально виникає потреба у контролі самоплагіату.

Самоплагіат — це процес копіювання, запозичення ідей власних досліджень. Проблема самоплагіату дуже популярна серед вчених та викладачів

вищих навчальних закладах. Відомо, що для отримання звання кандидата чи доктора наук необхідно видати певну кількість друкованих праць, які відображають зміст дисертації. Згідно закону про порядок присудження вчених ступенів зазначається, що здобувач повинен опублікувати певну кількість наукових праць за темою дисертації. Автор може подати одну статтю одночасно у різні журнали або включити великий обсяг раніше опублікованого матеріалу без посилань на нього. Однак автор може свідомо відправити статтю у декілька наукових журналах з метою швидшого її опублікування. Адже відомо, що редакційна колегія може більше року розглядати матеріал, а автор може бути обмежений у часі. В цьому випадку, на нашу думку, самоплагіат виправданий.

Іноді самоплагіат слід розуміти як логічне продовження попереднього дослідження. Якщо автор, наприклад, займається синтезом певної групи речовин, тому логічно, якщо він кожен раз описує актуальність використання даної групи. На відміну від плагіату, самоплагіат вважається порушенням етичних норм, а не авторських прав, тому що автор не може привласнювати власні ідеї. Отже, сама дисертаційна робота — це плагіат вже існуючих, написаних автором, статей чи монографій, бо комплекс усіх цих праць і складає кінцевий варіант дисертації. Формально — це плагіат, але реально — це власні розробки.

Одним із методів боротьби з плагіатом є поява ліцензійних програм по виявленню академічної не доброчесності. Однак існує багато недоліків і в цих програмах, тому що деякі з них вважають прізвище автора або загально відомі терміни (атом, речовина, хімія) плагіатом. Тому потрібно ставити проблему копіювання не лише перед недобросовісними авторами, а й перед програмістами — розробниками робочої програми, яка не буде вважати плагіатом повсякденні слова.

Таким чином, найбільшим ворогом сучасної науки є плагіат, і як один з його видів — самоплагіат. Вирішенням цього питання може бути лише покращення морально-етичних принципів науковців, а у випадку

самоплагіату — самодисципліна та підвищення загального рівня вченого, який може представити свої дослідження таким чином, щоб не зважаючи на науковий напрямок, інтерпретувати свої дослідження під різними кутами зору.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Лупаренко Л. А. Інструментарій виявлення плагіату в наукових роботах: аналіз програмних рішень / Л. А. Лупаренко // Інформаційні технології і засоби навчання. — 2014. — Т. 40, №2. — С. 151-169. — ISSN (online) 2076-8184.
2. Ульянов О. І. Самоплагіат у науковій сфері / О. І. Ульянов, Г. О. Ульянова // Південноукраїнський правничий часопис. — 2014. — № 4. — С. 216-218.
3. Абрамова Н. Ю. Проблема плагиата в научных работах / Н. Ю. Абрамова // Научная периодика: проблемы и решения. — 2011. — № 2. — С. 25-28.

Каламбет Я. І.,

к. філол. н., доц. каф. філології та перекладу

Івано-Франківського національного технічного університету нафти й газу

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ VS НЕЧЕСНІСТЬ В СЕРЕДОВИЩІ УКРАЇНСЬКИХ СТУДЕНТІВ

«Науковий процес без цитування — немислимий, головне тільки, щоб

запозичення чужих думок здійснювалося за всіма правилами»,

викладач Боннського університету Діана Ордубад

Інтеграція вітчизняної вищої освіти у європейський і світовий академічні простори вимагає співвідносності з їхніми базовими нормативними принципами та практиками. Про певні зрушення в цьому напрямку на адміністративно-законодавчому рівні можна говорити не лише в контексті останньої редакції Закону України «Про вищу освіту», але й попередніх реформаторських ініціатив. Джерелом та рушійною силою трансформацій вищої освіти є не лише адміністрація закладів вищої освіти (ЗВО) чи Міністерство освіти, а всі суб'єкти

освітнього процесу. Ускладнення та часткова відсутність результатів в процесі реформування вищої школи полягають у наявності певного конфлікту між існуючою системою узвичаєних дій, інтегрованих норм та нових моделей, що пропонуються у якості зразка та кінцевої мети реформ вищої освіти.

На сьогодні існує багато публікацій, автори яких пропонують аналізувати стан вищої освіти, оперуючи таким поняттям, як академічна культура, під якою найчастіше розуміється система цінностей, норм, правил, зразків поведінки, способів діяльності та принципів спілкування в освітньому середовищі. Питання академічної культури висвітлюється у публікаціях таких зарубіжних вчених, як Д. Джонс, Д. МакКейб, К. Баттерфілд, М. МакЕван, Т. Бечер, тощо. Серед вітчизняних авторів, які займаються проблематикою академічної культури, слід згадати насамперед В. Астахову, О. Кравченко, В. Ромакіна, Г. Хоружого. Одним з основних трендів дослідження соціального інституту вищої освіти в Україні є аналіз практичного та діяльнісного виміру академічної культури та її неформальних практик в загальному контексті академічної порядності як базової складової і своєрідного фундаменту академічної культури всіх суб'єктів освітнього процесу, що й складає актуальність цього дослідження.

Фундаментальними принципами академічної порядності є чесність, довіра, повага, справедливість та відповідальність, яких обов'язково і за будь-яких умов повинні дотримуватись всі суб'єкти академічного простору. Зворотнім боком академічної чесності, порушенням її принципів є так звана «академічна нечесність», що розуміється як будь-які прояви шахрайства в академічному середовищі [2].

Вивчення проблематики академічної чесності-нечесності потребує широкого поля дослідження. Серед основних *факторів академічної нечесності* студентів у сфері освіти України фахівці відносять: списування, користування шпаргалками, шахрайство, плагіат. Нові технології модернізують реалізацію згубних звичок, зокрема, це використання мобільних телефонів при складанні іспитів і заліків, консультуванні один одного під час написання контрольних робіт тощо. Досвід академічної нечесності, якого часто набувають студенти в

наших університетах, — це тренування на подальше порушення законів [2]. Таким чином, правове виховання у студентському середовищі повинно мати не тільки теоретичний характер, а й втілюватися у певних моделях поведінки, які підтримуються та стимулюються керівництвом та викладачами ЗВО.

Критикуючи хибність етичних стосунків між викладачем і студентом, що склалися в українських університетах, Р. Джонс вказує на такі причини [3]:

1. Українські студенти не мають стандарту академічної поведінки, немає також і межі неприйнятної академічної поведінки.
2. Студенти не вибирають курси та викладачів і, відповідно, не відчують відповідальності за їх власний вибір.
3. Студенти відвідують разом всі заняття протягом п'яти років. Це утворює систему академічних паразитів. Слабкі та ледачі студенти не відвідують заняття, беруть конспекти у гарних студентів, списують завдання й користуються допомогою хороших студентів під час іспитів.
4. Читання лекцій та муштрування не заохочує до активного мислення, вирішення проблем і робить нецікавим сам процес навчання. Все побудовано на запам'ятовуванні, без будь-якої відповідальності чи навіть можливості мислити як особистість.
5. Студенти мають законне право двічі перескладати іспит. Це знімає з викладача відповідальність за академічне оцінювання знань і перетворює його на гру.
6. Українські студенти здебільшого не знайомі з правилами цитування, не знають терміну «плагіат». Роз'яснення цих положень має стати невіддільною частиною виховної й організаційної роботи у ЗВО, тому що університет — це академічне співтовариство, де відбувається навчання — набуття основ загальноосвітніх і спеціальних знань, а також науково-дослідна робота [3].

Для зміни навчальної свідомості студентської молоді, необхідно розширити інформування (дослідження, публікації, статті, спеціальні програми ЗМІ та лекції для студентів), яке орієнтувало на академічну чесність. Процес виховання студентської молоді має ґрунтуватися на інтенсифікації Болонського процесу та студентського самоврядування. Вся система вищої освіти має сприяти

формуванню активної, автономної, самостійної особистості, що її суспільство сприймає як найбільшу цінність. Значною мірою успіх навчального та виховного процесу залежатиме від «наявності атмосфери довіри між студентом і викладачем», від того, наскільки викладач послідовний у своїх вимогах та наскільки дотримується тих норм, що їх він хоче бачити панівними в студентському середовищі.

Таким чином, в ході дослідження зазначеної проблематики, ми дійшли наступних висновків: 1. Центральною складовою академічної культури навчання є поняття так званої академічної порядності (Academic Integrity), яка визначається як обов'язкове дотримання в процесі навчання, за будь-яких умов, п'яти фундаментальних цінностей: чесності, довіри, поваги, справедливості та відповідальності. 2. Українські студенти здебільшого не знайомі з правилами цитування, не знають терміну «плагіат», а використання «шпаргалок» стало невід'ємною складовою навчання. Роз'яснення цих положень має стати невіддільною частиною виховної й організаційної роботи у ЗВО. 3. Для зміни навчальної свідомості студентської молоді, необхідно розширити інформування (дослідження, публікації, статті, спеціальні програми ЗМІ та лекції для студентів), яке орієнтувало на академічну чесність.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Хоружий Г. Ф. Академічна культура: цінності та принципи вищої освіти / Г. Ф. Хоружий. — Тернопіль: Навчальна книга — Богдан, 2012. — 320 с.
2. Ромакін В. В. Мотивації, переконання та поведінка українських і американських студентів бакалаврату щодо норм академічної культури / В. В. Ромакін // Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. — Педагогіка. — 2010. — Вип. 123. — Т. 136. — С. 34-41.
3. Academic dishonesty — cheating and plagiarism in Ukrainian higher education освітянам [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://www.keepeek.com/DigitalAsset-Management/oecd/education/oecd-reviews-of-integrity-in-education-ukraine-2017/academic-dishonestycheating-and-plagiarism-in-ukrainian-higher-education_9789264270664-13-en#page1.

*Кириченко І. І.,
кандидат медичних наук, доцент кафедри сімейної медицини, народної і
нетрадиційної медицини та санології
Харківської медичної академії після дипломної освіти МОЗ України*
*Кириченко М. Л.,
провізор Військово-медичного клінічного центру Північного регіону
Міністерства оборони України*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ — ВИКЛИК СУЧАСНІЙ ВИЩІЙ ОСВІТИ

Сучасне суспільство вимагає радикальних змін у системі освіти. Все більше потрібні фахівці, які спроможні швидко обробляти інформацію та самостійно приймати ефективні рішення. Крім того пристосовуватися до будь-яких умов середовища та вчитися на протязі всього життя.

Талановита молодь має креативні думки та жагу до їх втілення. Тому особливу надію покладаємо на молодих учених. Саме вони своїми ідеями можуть трансформувати та надати новий напрямок для розвитку вищої освіти. Для цього вкрай необхідно запровадження принципів академічної доброчесності. Ця проблема залишається гостро актуальною як для української так і для світових систем освіти.

Процеси євроінтеграції та глобалізації вимагають системного перегляду цінностей. Для формування довіри суспільства що до якісної освіти науковці пильно стежать і попереджають випадки недоброчесного копіювання твору іншого автора без зазначення реального імені автора, тобто плагіату [1].

Якісна освіта має будуватися на «дотриманні академічної доброчесності працівниками закладів вищої освіти та здобувачами вищої освіти».

У Законі України «Про освіту» розкрито термін академічної доброчесності [2]. Зупинимось більш детально на цьому питанні.

Різноманіття власних думок та ідей реалізує особистість і тим самим людина виконує свою важливу соціальну місію.

Академічна доброчесність студентів, викладачів, науковців в процесі навчання чи досліджень базується на принципах: чесності, справедливості, відповідальності, поваги, довіри і мужності [3, 4, с.57-62, 5, с. 18]. Див.Табл.1

Таблиця 1

Фундаментальні цінності академічної доброчесності

Цінності	Обґрунтування
Чесність	Чесність є ключовою основою основ навчання. Здобуваючи чи надаючи знання необхідно гостро негативно відноситися до брехні, фальсифікації, копіювання, обману і нечесної поведінки.
Справедливість	Відповідальне, чесне, неупереджене оцінювання є справедливим у навчальному процесі. Справедливість є базовою для встановлення довіри та контакту між учасниками освітньої спільноти.
Відповідальність	Всі учасники освітнього процесу несуть колективну відповідальність за дотримання принципів академічної доброчесності. Нести відповідальність означає протистояння негативного впливу, тиску з боку колег, а також нести ідеї та заохочувати не порушувати правила.
Повага	Взаємодія учасників освітнього процесу повинна бути побудована на повазі до праці один одного. Вирішення суперечок та прийняття інколи суперечливих точок зору, розвиток почуття пошани та поваги до думок, методів і знань інших. Тільки при такому підході можливо досягнення успіху.
Довіра	Довіра не може існувати без чесності та є відображенням дій, а не слів. В освітньому процесі довіра сприяє співпраці та є базою для вільного обміну ідеями та інформацією.

Мужність	Варто не плутати поняття «мужність» із поняттям «безстрашності». Під мужністю розуміється в супереч страху діяти згідно своїх цінностей, своїх переконань. Учасники освітнього процесу мають не тільки приймати впевнені рішення, а й демонструвати відвагу, рішучість, цілеспрямованість, перейти зі слів до діла.
----------	---

Але для розвитку чесності мало буде тільки віри в фундаментальні цінності. Потрібно діяти самовіддано, рішучо та сміливо. Досягати високих моральних стандартів та створювати орієнтири для самоконтролю молодим ученим, а не призначати системи покарання.

Поширення таких проявів не доброчесності завдає удар по якості наукових досліджень та в цілому по якості освіти. Виходить, що ми знаходимося в середовищі псевдонауки та псевдо освіти.

Маленькими впевненими кроками прийдемо до великої мети, але починати треба із найменшого, із самого себе. Мудрість якої потрібно дотримуватися кожному учаснику освітнього процесу [6,7].

Потрібно викоренити звичку йти найлегшим, але незаконним шляхом, виховати непримиренність до брехні. Тоді академічна не доброчесність втратить масовість.

Отже, майбутнє за молодими ученими. Вони є головним капіталом за рахунок свого інтелекту, креативності, винахідливості, вмотивованості і творчих здібностей.

Дотримання принципів академічної доброчесності сприятиме як власному розвитку особистості, так і вищої освіти в цілому. Принципи чесності, справедливості, відповідальності, поваги, довіри і мужності вкрай необхідні в повсякденному житті.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про авторське право і суміжні права» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3792-12/page3>.

2. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

3. Академічна культура українського студентства: основні чинники формування та розвитку [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://fond.sociology.kharkov.ua/index.php/ua/about-ua/21-fond/news-site/main-news/134-akadem-ua>.

4. Цокур О. С. «Кодекс честі» в системі вищої освіти США/ О. С. Цокур // Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. — Сер.: Педагогічні науки. — 2009. — Вип. 150. — С. 57-62 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Vchu/N150/N150p057-062.pdf.

5. Стадний Є. Деякі рекомендації щодо впровадження етичних кодексів в українських вищих навчальних закладах / Єгор Стадний ; Проект сприяння академ. доброчесності в Україні. — 2017. — 18 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/0ByYt3wkv0LOAd282OEtWaTJwX1U/view>.

6. Кодекс честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://kpi.ua/code>.

7. Академічна культура українського студентства: основні чинники формування та розвитку [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://fond.sociology.kharkov.ua/index.php/ua/about-ua/21-fond/news-site/main-news/134-akadem-ua>.

*Клименко О. В.,
к. мед. н., доцент кафедри фармакології
Національного медичного університету імені О.О. Богомольця*

ВПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В НАЦІОНАЛЬНОМУ МЕДИЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ІМЕНІ О. О. БОГОМОЛЬЦЯ

В основі академічної доброчесності лежить чесність, порядність у виконанні своїх обов'язків, довіра, справедливість, повага та відповідальність.

Стаття 42 Проекту Закону «Про освіту» визначає академічну доброчесність як «сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [1].

Академічна доброчесність покликана боротися із:

- плагіатом як актом шахрайства в студентських роботах, дисертаціях, наукових статтях та монографіях;
- фабрикацією та фальсифікацією результатів наукових досліджень;
- обманом, списуванням, хабарництвом.

Академічна доброчесність означає, що в процесі навчання та дослідницької роботи студенти, викладачі та науковці повинні керуватися, передусім, принципами чесної праці та навчання, що є невід'ємною складовою академічної культури та передумовою для успішного розвитку суспільства.

Національний медичний університет імені О. О. Богомольця долучається до практик підтримки академічної доброчесності та впроваджує заходи боротьби з академічним плагіатом. В університеті розроблене та впроваджене Положення про академічну чесність [2], функціонує Етична комісія, в якій є антиплагіатний підрозділ, що має завдання запобігати та реагувати на факти академічної нечесності. Також, в університеті проводяться заходи щодо підключення до антиплагіатної програми, призначеної для перевірки унікальності академічних текстових документів за допомогою автоматичного пошуку подібностей. Таке

антиплагіатне програмне забезпечення не потребує встановлення додаткових програм, для доступу потрібен лише комп'ютер та Інтернет. Програма має здатність виявляти приховані символи у тексті, заміну символів кирилиці латиницею. Порівняння академічного тексту відбувається як із Інтернет-ресурсами, так і з базами інших університетів, а також внутрішньою базою НМУ. Внутрішня база НМУ — «Репозитарій академічних текстів» (закрита для вільного доступу база даних), була започаткована в березні 2016 року та містить текстові файли дисертаційних робіт науковців НМУ.

Академічна доброчесність є важливою складовою сучасного наукового світу та одним з елементів, що характеризують репутацію академічної установи. Одним з пріоритетних напрямків підтримки академічної доброчесності є профілактика плагіату, одним з шляхів якої є впровадження перевірки академічних текстів програмним забезпеченням, що має інструменти розпізнавання різних мов.

В НМУ імені О.О. Богомольця антиплагіатна перевірка належить до компетенції Комісії з питань біоетичної експертизи та етики наукових досліджень. В НМУ імені О.О. Богомольця застосовується ПЗ «StrikePlagiarism» [3], що має алгоритми для порівняння текстів українською, російською, англійською та деякими іншими мовами.

Порядок проведення перевірки на академічний плагіат наукових текстів співробітників та студентів НМУ імені О.О. Богомольця:

1. Заявник-автор наукового тексту (дисертаційної роботи, статті, звіту про виконання НДР, підручника, монографії тощо) готує перелік документів, до якого входять: заява на проведення перевірки на академічний плагіат згідно форми та згода на збір та обробку персональних даних згідно форми (затверджена Наказом ректора від 19.11.2018 № 127-к) та подає їх у науково-дослідну частину НМУ імені О.О. Богомольця.
2. Заявник-автор надсилає науковий текст, Заяву та Згодну у форматах .doc, .docx, .rtf на електронну адресу plagiarismcheck.nmu@gmail.com, вказуючи

у темі листа прізвище заявника-автора та дату подачі оригіналів Заяви та Згоди у НДЧ.

3. Проректор з науково-педагогічної роботи, міжнародних зв'язків та аспірантури Національного медичного університету імені О.О. Богомольця (далі — Проректор) протягом 3х робочих днів від дати подачі Заяви та Згоди у НДЧ розглядає їх та накладає резолюцію про проведення перевірки.
4. Начальник науково-дослідної частини протягом 3х робочих днів від дати розгляду Заяви Проректором забезпечує проведення перевірки програмним забезпеченням StrikePlagiarism.
5. За результатами перевірки у НДЧ заявнику-автору надається довідка.
6. Загальний час проведення процедури перевірки не може перевищувати 10 робочих днів, за виключенням випадків сезонного перевантаження програмного забезпечення «StrikePlagiarism», що передбачено умовами договору № 034-UKR-2018 від 05 лютого 2018 року.

Національний медичний університет імені О.О. Богомольця не стоїть осторонь даного питання. На запрошення керівництва Інституту вищої освіти НАПН України проректор з науково-педагогічної роботи взяла участь, як один із спікерів, у проведенні 12 вересня 2018 року Міжнародного семінару академічна доброчесність у вищій освіті: виклики та кращі практики». Семінар відбувався в Інституті вищої освіти НАПН України за участю директора Центру прикладної етики Fairfield University, професора Девіда Шмідта (David Schmidt) та професора факультету економіки цього університету Катрін Нантз (Kathryn Nantz). В ході семінару обговорювались як вітчизняні, так і зарубіжні практики імплементації принципів академічної доброчесності в університетське середовище, а також проблеми, які виникають в цій сфері.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

2. Наказ про затвердження Положення про академічну чесність [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://nmuofficial.com/news/nakaz-pro-zatverdzhennya-polozhennya-pro-akademichnu-chesnist-3/>.

3. Програмне забезпечення «StrikePlagiarism» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://strikeplagiarism.com>.

Коваленко О. О.,
д. т. н., с. н. с., завідувача кафедрою біоінженерії і води
Одеська національна академія харчових технологій

СПОСОБИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ І ПРАВИЛ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ЗВО УКРАЇНИ

У відповідності до Статті 42 Закону України «Про освіту» [1] академічну доброчесність розглядають як комплекс етичних принципів та правил поведінки, якими слід керуватися під час здійснення науково-освітньої діяльності, щоб була довіра до її результатів. Бо довіра громадської спільноти до освітніх і наукових результатів сьогодні впливає на конкурентоспроможність закладу вищої освіти (далі ЗВО) на ринку освітніх послуг.

Наслідками прояву в ЗВО різних видів академічної недоброчесності (плагіат, списування, фальсифікація і фабрикація даних досліджень, хабарництво в академічній сфері, академічний саботаж, професорська нечесність, академічне шахрайство) [3] є оприлюднення неправдивих результатів освітнього процесу і наукової діяльності, приниження цінності науки і освіти в суспільстві, відсутність поваги до праці освітян і науковців, відтік професійних кадрів за кордон, зниження рівня кваліфікації науково-педагогічного складу ЗВО, сповільнення темпів економічного розвитку держави тощо. Тому актуальним для вітчизняних ЗВО є впровадження ефективних способів реалізації принципів і правил академічної доброчесності.

Міжнародний і вітчизняний досвід свідчить, що для успішного впровадження принципів академічної доброчесності в ЗВО в першу чергу слід створити такі умови, за яких би не виникало бажання чинити академічно нечесно [2-4]. Тому актуальним є перегляд системи і критеріїв оцінювання якості освіти в ЗВО, вимог до ліцензування і акредитації спеціальностей та освітніх програм, системи фінансування наукових досліджень, вимог до присвоєння наукових ступенів і вчених звань, обсягу і змісту різних видів студентських робіт. Також важливо зробити оплату праці викладачів та науковців достойною і такою, щоб вона дозволяла їм почувати себе людьми, щоб вони могли підвищувати свою кваліфікацію там, де їм це треба, відвідувати профільні конференції і семінари поза межами України, оплачувати публікацію робіт в міжнародних наукових виданнях тощо.

По-друге, в ЗВО для всіх учасників освітнього процесу та наукової діяльності повинно проводитися навчання академічному письму, правилам цитування, міжнародним і вітчизняним стандартам, а також успішному досвіду кращих закордонних ЗВО в запровадженні академічної доброчесності.

По-третє, в кожному ЗВО постійно повинні розроблятися, оновлюватися і впроваджуватися в студентське і викладацьке середовище заходи із запобігання плагіату та боротьби з ним. Обов'язковим має бути наявність в ЗВО спеціального програмного забезпечення для виявлення плагіату в роботах студентів, викладачів і науковців. Тому необхідно створити базу даних студентських робіт (курскових і дипломних проектів) та наукових робіт співробітників ЗВО. Також важливим є створення за всіма навчальними дисциплінами освітніх програм і спеціальностей програмних продуктів для незалежного тестування і оцінювання знань здобувачів освіти.

Важливим моментом в боротьбі за академічну доброчесність є кадрова політика ЗВО. Вона повинна бути спрямована на те, щоб в ЗВО працювали професіонали і патріоти своєї справи, а не випадкові люди, для яких академічна недоброчесність є засобом незаконного збагачення чи шляхом для кар'єрного зростання.

Для запровадження в ЗВО принципів академічної доброчесності актуальним є наявність дієвих стримуючих і мотивуючих заходів. Одним з них є створення доступної інформаційної бази даних про випадки систематичного прояву академічної недоброчесності. Ще важливою є справедлива система санкцій до плагіаторів, фальсифікаторів і тих, хто списує, а також система заохочування та захисту викривачів проявів академічної недоброчесності.

Наприкінці ще слід додати, що запроваджувати принципи і правила академічної доброчесності слід починати ще з молодшої і середньої школи. Бо в ЗВО повинен приходити студент, який вже підготовлений і мотивований до навчання і отримання знань та навиків за вибраною спеціальністю. І цьому має сприяти добре продумана державна політика в сфері освіти і науки. А представники ЗВО шляхом участі в різних освітньо-соціальних проектах можуть надавати ефективну допомогу, здійснюючи роз'яснювальну роботу щодо необхідності боротьби із проявами академічної недоброчесності.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про освіту : Закон України від 5 вересня 2017 р. № 2145-VIII // Голос України. — 2017. — 27 верес. (№ 178/179). — С. 10-22.
2. Тицька Я. «Академічна доброчесність» та «академічна відповідальність» у забезпеченні якості освіти [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://goo-gl.su/pSrEjf9>.
3. Сазик В. Академічна доброчесність: міфічна концепція чи дієвий інструмент забезпечення якості вищої освіти? [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://education-ua.org/ua/articles/930-akademichna-dobrochesnist-mifichna-kontseptsiya-chi-dievij-instrument-zabezpechennya-yakosti-vishchoji-osviti>.
4. Єгорченко І. Академічна доброчесність: стандарти світової спільноти чи імітація? [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://education-ua.org/ua/>.

Ковцур К. Г.,

*к. т. н., доцент кафедри транспортних систем і логістики
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Птиця Г. Г.,

*к. т. н., доцент кафедри організації та безпеки дорожнього руху
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

ВПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ СЕРЕД СТУДЕНТІВ ХНАДУ

Питання академічної доброчесності в процесі навчання і викладання в системі освіти європейських країн в останні роки зазнає змін. Відповідно до цього і система освіти України потребує змін в даному питанні для конкуренції на ринку освітніх послуг. В рамках популяризації академічної доброчесності в університетах України актуальним стає питання системності. Тільки комплексний характер стратегій впровадження дозволить сформувати стандарти та принципи реформи академічної доброчесності, що сприятиме забезпеченню високої якості вищої освіти України.

Певні інструменти запобігання порушень академічної доброчесності в університетах України містять чинні Закони України «Про вищу освіту» [1] та «Про авторське право і суміжні права» [2]. Однак порядок перевірки студентських робіт на сьогоднішній день у вишах відрізняється, а подекуди і зовсім відсутній. І тоді уся відповідальність за доброчесність лягає не на студента, який є автором роботи, а на викладача або відділ, який приймає цю роботу.

В дійсний час в ХНАДУ функціонує система запобігання та виявлення академічного плагіату. Метою цієї діяльності є сприяння підвищенню якості навчання, розвитку навичок доброчесної роботи із джерелами інформації та формуванню звички до сумлінного дотримання вимог наукової етики, активізації самостійності та індивідуальності при створенні авторського твору та підвищенню відповідальності з боку учасників освітнього процесу працівників та здобувачів вищої освіти за порушення загальноприйнятих правил [3].

Процедура перевірки студентських робіт, статей, проектів в рамках одного університету є теж сьогодні неузгодженою. На сьогоднішній день у ХНАДУ використовуються програми перевірки унікальності на зразок Etxt, AntiPlagiarism, проте жодна з них не є сертифікованою МОН України. Усі вони є запозиченими з інших держав. Деякі інші виші України створюють власні закриті сервіси з внутрішніми базами даних та визначають унікальність тексту за ними. У кожному навчальному закладі існують свої вимоги до відсотка оригінальності тексту. Зазвичай в українських вишах граничний відсоток унікальності текстів становить 40-60 %, однак у деяких з них відсутня система перевірки взагалі. Зрозуміло, що чим популярніше тема, над якою працює студент, тим складніше домогтися унікальності.

Академічна недоброчесність студентів стосується зазвичай фрагментів тексту, рисунків, математичних та аналітичних моделей тощо. Його джерелами можуть бути як книжки, автореферати, дисертації, що знаходяться в загальному доступі, статті, тези, рукописи, інтернет-ресурси, так і роботи інших студентів, що пропонуються на сайтах з надання послуг по підготовці такого роду робіт.

Окремої уваги потребує питання академічної доброчесності серед студентів під час написання випускових (бакалаврських/магістерських) робіт. Особливо гостро, на наш погляд, стає питання оцінки відсотку унікальності тексту за спеціальностями технічного спрямування, в яких, переважно, використовуються: типові методики обстеження параметрів, що досліджуються; методики планування експерименту або підбору відповідного закону розподілу випадкових величин; застосування типових критеріїв ефективності функціонування об'єкту дослідження тощо). На сьогоднішній день в ХНАДУ зафіксована вимога дотримання унікальності тексту подібних робіт не менш ніж 60 %. Однак, застосування в роботі наведених вище універсальних наукових інструментів ускладнює виконання мінімального відсотку унікальності тексту. Вважаємо, що одним із варіантів вирішення проблеми оцінки відсотку унікальності наукових робіт такого типу є розробка чітких алгоритмів розгляду студентських робіт з урахуванням їх структури та спрямування.

Ще одну приховану проблему оцінки наукової доброчесності дозволило виявити опитування серед студентів 3-5 курсів університету в 2019 році, аналіз якого показав, що 96,5 % респондентів використовують різні форми плагіату при написанні науково-дослідних робіт. Переважна більшість з них називає основною причиною, яка змушує їх до використання плагіату, це вимоги по обсягу цих робіт. Так, в університеті встановлені наступні обсяги: до написання реферату — не менше 30 сторінок, до написання дипломної роботи — 80-100 сторінок тощо. Перед кожним студентом при написанні науково-дослідної роботи стоїть два завдання — перш за все, створення унікального (авторського) матеріалу, а по-друге, робота з матеріалами, які йому доводиться використовувати у своїй діяльності або піддавати обґрунтованій критиці. При цьому ефективність науково-дослідної роботи студента має вимірюватися здатністю створювати новий унікальний оригінальний матеріал, не прив'язуючись до обсягу роботи.

Основними видами плагіату серед студентів згідно опитуванню виявлено: використання матеріалу, що належать іншому визначеному джерелу чи людині без посилання на джерело, з якого вони були запозичені (54 %), перефразування тексту без цитування (48 %), посилання на інше джерело, ніж те, з якого взята частина тексту (37 %), «запозичення» без обробки після машинного перекладу (26 %), переплутані джерела (5 %). Кожен з перелічених неправомірних відображень текстів потребує глибокого аналізу, що обумовлює важливість подальших корегувань у наукових дослідженнях студентів.

Отже, все ж таки, певні кроки на шляху попередження академічного плагіату серед студентів все ж таки в Україні зроблені. Однак, в університетах України академічна доброчесність потребує популяризації серед студентів. Серед студентів досить слабо опановані технічні засоби боротьби з плагіатом. Необхідно відзначити, що можливості задоволення даних орієнтацій повинні бути у сфері відповідальності освітнього середовища, стимулювання яких — це послідовна робота педагогів вишу. Особливого значення набуває система заходів для підтримки і впровадження положень. Можливими напрямками

популяризації вбачається зміна у наповненні дисципліни «Науково-дослідна робота», з розглядом сутності та принципів академічної доброчесності, а також загальних підходів до написання та захисту різних видів наукових студентських робіт з дотриманням вимог щодо перевірки на плагіат та розгляд питання наслідків виявлення академічного плагіату у наукових роботах. Розроблені підходи в рамках науково-дослідної діяльності повинні бути спрямовані на розвиток наукового потенціалу ЗВО та його максимального розкриття в сучасних умовах.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/print1369221587356216>.
2. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23.12.1993 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>.
3. Внутрішня система забезпечення якості СТВНЗ 63.1-01:2018: Стандарт закладу вищої освіти від 1.11.2018 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://old-www.khadi.kharkov.ua/fileadmin/P_standartizacii/stvnz_63_1-01_vszya.pdf.

*Корносенко О. К.,
Зайцева Ю. В.,
Донець О. В.,*

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

АНАЛІТИЧНІ АСПЕКТИ ДОТРИМАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В СИСТЕМІ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ МАГІСТРАНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Головні цілі наукової-дослідної та інноваційної діяльності Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка обґрунтовано в «Положенні про організацію наукової та науково-технічної діяльності», у зокрема визначено:

- досягти конкурентоспроможних наукових і науково-прикладних результатів;
- застосовувати добуті наукові, науково-технічні знання під час підготовки фахівців із вищою освітою;
- сформувати сучасний науковий кадровий потенціал із тим, щоб забезпечити розробку та впровадження інноваційних наукових розробок;
- організовувати фундаментальні, прикладні дослідження й розробки для отримання нових знань, створення та реалізації нових конкурентоздатних технологій, техніки й матеріалів;
- установлювати різні форми наукової співпраці (з-поміж них міжнародної) із вищими навчальними закладами, установами й організаціями, що не входять до системи вищої освіти, для розв'язання складних наукових проблем, упровадження результатів наукових досліджень і розробок [3].

Досягнення поставлених цілей передбачає виконання кваліфікаційних магістерських робіт за фахом. При цьому важливим є формування академічної етики та поваги до інтелектуальних надбань, що має сприяти впровадженню практики належного цитування через визначення поняття та форм плагіату, методів запобігання його поширенню, процедури розгляду та фіксування фактів плагіату.

Під академічною доброчесністю розуміємо сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього

процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

Дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками передбачає:

- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право;
- надання достовірної інформації про результати досліджень та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність;
- контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти [2].

З метою виявлення рівня та характеру плагіату при виконанні кваліфікаційних магістерських робіт магістрантів педагогічних спеціальностей нами використано антиплагіатну інтернет-систему StrikePlagiarism.com, як онлайн інструмент, створений для перевірки текстових документів. StrikePlagiarism.com дозволяє перевірити завантажені магістерські роботи з врахуванням таких баз:

- внутрішня база даних ПНПУ імені В. Г. Короленка;
- бази даних документів інших ЗВО;
- всесвітній веб ресурс.

Антиплагіатна інтернет-система StrikePlagiarism.com — це інструмент, який дозволяє перевіряти оригінальність аналізованого документа. Метою системи не є ствердження чи був проаналізований документ написаний самостійно, а достачання матеріалів, які допоможуть користувачу прийняти таке рішення. Таким чином, звіт подібності завжди має бути додатково проаналізований компетентною особою. Зокрема, не варто оцінювати документ лише на підставі відсоткових ставок коефіцієнта подібності. Необхідно перевірити зміст документа, з'ясувати чи правильно сформульовано зазначені цитування та чи вірно вказане джерело їх запозичення в бібліографії [1].

Таблиця 1.

**Результати перевірки магістерських кваліфікаційних робіт за
Антиплагіатною інтернет-системою StrikePlagiarism.com
(стадія попереднього захисту)**

Назва спеціальності	Загальна кількість робіт	Коефіцієнт подібності № 1 більше 50 %	Коефіцієнт подібності № 2 більше 5 % (кількість робіт)	Допуск до захисту, %
012 Дошкільна освіта	5	2	0	80 %
013 Початкова освіта	4	2	0	50 %
014.01 Середня освіта (Українська мова і література)	4	1	0	100 %
014.02 Середня освіта (Мова і література)	8	3	0	80%
014.03 Середня освіта (Історія)	5	1	1	100 %
014.06 Середня освіта (Хімія)	4	2	1	75 %
014.05 Середня освіта (Біологія)	3	2	1	67 %
014.10 Середня освіта (Трудове навчання та технології)	5	2	0	80 %
014.04 Середня освіта (Математика)	9	4	0	78 %
014.08 Середня освіта (Фізика)	6	2	0	17 %
014.011 Середня освіта (Фізична культура)	19	6	3	74 %
014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво)	5	2	1	80 %
014.12 Середня освіта (Образотворче мистецтво)	5	2	1	60 %
014 Середня освіта (Географія)	6	2	1	83 %

Коефіцієнт подібності № 1 — це значення (виражене у відсотках), яке визначає рівень запозичень, знайдених в певних джерелах, що складається як мінімум з 5 слів. Перевищення встановленого значення в коефіцієнті подібності № 1 означає надмірне використання запозичень. Ліміт значення коефіцієнта подібності № 1 рекомендований StrikePlagiarism.com — це 50 %.

Коефіцієнт подібності № 2 — це значення (виражене в відсотках), яке визначає рівень запозичень, знайдених в певних джерелах, що складається як мінімум з 25 слів.

Перевищення встановленого значення коефіцієнта подібності № 2, є достовірним сигналом про виявлення неприйнятних запозичень в документі. Ідентичні фрази, що складаються з 25 слів, в загальній мові не зустрічаються, їх наявність в документі є переконливим доказом запозичення. Наявність запозичень вимагає проведення додаткової перевірки з боку уповноваженої особи (координатора або наукового керівника), так як це може бути фактом запису авторського контенту (наприклад правильність маркування цитати). Ліміт значення коефіцієнта подібності № 2 рекомендований StrikePlagiarism.com — це 5 % [1;5].

Загалом нами було проаналізовано 100 магістерських кваліфікаційних робіт студентів педагогічних спеціальностей. Проведений аналіз відбувався на стадії попереднього захисту кваліфікаційної роботи, що давало можливість магістрантам та їх керівникам внести необхідні поправки в структуру та зміст роботи, виявити характер плагіату та запозичення.

За результатами дослідження коефіцієнт подібності № 2 більше 5 % був виявлений у 9 роботах, що становить 9 % всіх досліджених магістерських робіт. Коефіцієнт подібності № 1 більше 50 % на стадії попереднього захисту виявлено у 35 роботах, що становить 35 % проаналізованих досліджень. Додаткова перевірка цих робіт науковими керівниками дозволила дещо знизити цей відсоток, що пояснюється аналізом оформлення цитувань, встановленням відповідних посилань у тексті. У деяких роботах (014.06 Середня освіта (Хімія), 014.05 Середня освіта (Біологія), 014.04 Середня освіта (Математика), 014.08

Середня освіта (Фізика)) з'ясовано, що в тексті міститься певна кількість словосполучень запозичених з професійної мови або загального використання, що не трактується як плагіат (наприклад, педагогічна освіта, професійна підготовка, організація науково-дослідної діяльності тощо).

Положення «Про запобігання та виявлення академічного плагіату в Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка» передбачає класифікацію 4 груп унікальності роботи:

- високий рівень унікальності, робота допускається до захисту або (та) опублікування (80 – 100 %),
- достатній рівень унікальності, робота потребує доопрацювання та повторної перевірки (70 – 79 %),
- середній рівень унікальності, робота потребує значного опрацювання та повторної перевірки (51 – 69 %),
- низький рівень унікальності, робота відхиляється без права подальшого розгляду (50 % і нижче).

Результати дослідження магістерських робіт та їх розподіл за групами унікальності представлено на рис. 1.

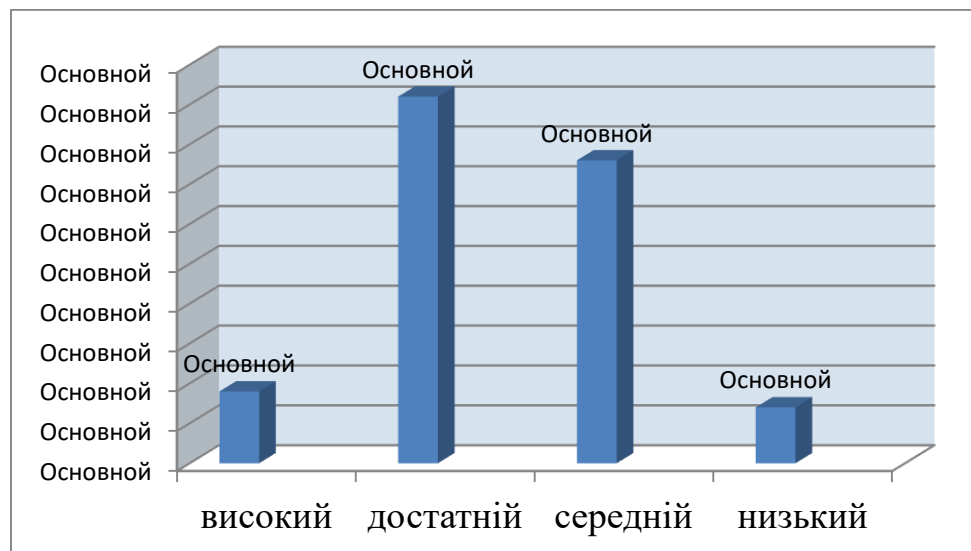

Рис. 1. Розподіл магістерських робіт за рівнями унікальності тексту

Таким чином, більшість магістерських робіт (46, що становить 46 %) мають достатній рівень унікальності з обов'язковим доопрацюванням на стадії попереднього захисту. Високий рівень унікальності виявлено лише у 9 роботах, що становить 9 %. Це переважно роботи експериментального характеру таких спеціальностей як 014.06 Середня освіта (Хімія), 014.05 Середня освіта (Біологія), 014.04 Середня освіта (Математика) та 014.08 Середня освіта (Фізика). Вважаємо за необхідне зазначити, що ступінь оригінальності роботи часто визначається власне вибором теми та формуванням структури (змісту) дослідження, тобто значна відповідальність покладається на наукового керівника та випускову кафедру. Низький рівень унікальності магістерських робіт з необхідністю повної переробки роботи було виявлено у 7 магістрантів, що становить 7 %. Це переважно випускники спеціальності 014.011 Середня освіта (Фізична культура), рівень готовності робіт на період попереднього захисту був дуже низьким. Середній рівень унікальності робіт зафіксований у 38 магістрантів, що становить 38 %, їх розподіл за спеціальностями приблизно однаковий.

Робота експертної групи з досконалого аналізу магістерських робіт, які мають низький рівень унікальності тексту дозволив виявити такі види плагіату:

- копіювання та оприлюднення виконаної іншим автором роботи як своєї без належних посилань, або з невідповідними посиланнями (близько 120 зафіксованих випадків);
- дослівне копіювання фрагментів тексту (від фрази до набору речень) авторської роботи у свою без належного оформлення цитування — (близько 70 випадків);
- внесення незначних правок у скопійований матеріал (переформулювання речень, зміна порядку слів у них тощо) без належного оформлення цитування (понад 100 випадків);
- переказ своїми словами чужих думок, ідей або тексту (близько 30 випадків);

- компіляція — створення значного масиву тексту без поглибленого вивчення проблеми шляхом копіювання тексту з джерел без внесення в нього правок (понад 80 випадків).

Виділення зазначених варіантів плагіату є досить умовним, оскільки передбачає елемент суб'єктивізму з боку фахівців різних спеціальностей, утім це дає важливу інформацію щодо оптимізації академічної доброчесності наукової роботи магістрантів.

Проведене дослідження законодавчої бази запобігання плагіату, аналіз стану виконання магістерських робіт дозволило сформулювати такі рекомендації:

1. Ознайомлення студентів із законодавчими основами академічної доброчесності, Положення «Про запобігання та виявлення академічного плагіату у Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка» тощо у ході вивчення дисциплін «Організація наукових досліджень», «Основи науково-дослідної діяльності» та інших.

2. Формування, видання та розповсюдження методичних матеріалів з уніфікованим визначенням вимог щодо належного оформлення посилань на використані у письмових роботах матеріали [4].

3. Інформування магістрантів з рекомендованими показниками оригінальності тексту письмових робіт та відповідальністю у разі виявлення факту академічного плагіату.

4. Підвищення оригінальності тексту роботи на стадії вибору теми дослідження.

5. При плануванні магістерської роботи для запобігання дублювання тематики роботи, виявлення чітких ознак наявності наукової новизни та практичного значення роботи слід проводити обговорення матеріалів на засіданні кафедри.

6. Раціональне планування структури дослідження та плану роботи, яке спрямовується на посилення експериментальної частини та власних висновків та рекомендацій магістранта.

7. Формування навичок цитування, оформлення списку літературних джерел, використання словосполучень запозичених з професійної мови або словосполучень загального вжитку.

Отже, упровадження принципів академічної доброчесності у систему підготовки магістрів у педагогічному закладі вищої освіти є пріоритетом в підвищенні якості вищої освіти та репутації університету, визнання дипломів на європейському та світовому рівнях, підвищення конкурентоспроможності випускників. Важливим складником професійної підготовки магістрів має стати навчання з урахуванням принципів академічної доброчесності та запобігання явищ плагіату. При цьому пріоритетом має стати узагальнення та адаптація європейського досвіду.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Довідники користувача антиплагіатної інтернет-системи StrikePlagiarism.com [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://lib.nure.ua/storage/app/media/Docs_rul/plag/plag_user_manual.pdf, <http://aphd.ua/shcho-take-akademichna-dobrochesnist/>.

2. Положення про організацію наукової та науково-технічної діяльності у Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://pnpu.edu.ua/ua/normativnidok.php>.

3. Положення «Про запобігання та виявлення академічного плагіату у Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/12gxtHTEpD0p8C1OeUFoEedndUoFn1dP9/view>.

Програмне забезпечення для перевірки наукових текстів на плагіат : інформаційний огляд / автори-укладачі: А. Р. Вергун, Л. В. Савенкова, С. О. Чуканова ; редколегія: В. С. Пашкова, О. В. Воскобойнікова, Я. Є. Сошинська; Українська бібліотечна асоціація. — Київ : УБА, 2016. Електрон. вид. 1 електрон. опт. диск (CD-ROM) — 36 с.

*Курасова А. А.,
студент-магістрант факультету початкового навчання
Харківський національний педагогічний університет імені
Г. С. Сковороди*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ КРІЗЬ ПРИЗМУ СТУДЕНТСЬКИХ РЕАЛІЙ

«Академічна доброчесність — це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень», — таке визначення нам надає Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 №2145-VIII, стаття 42 «Академічна доброчесність» [1].

Під академічною доброчесністю ми розуміємо збірку правил, яких необхідно дотримуватися в процесі написання наукових робіт. Основні з цих правил мають морально-етичне спрямування: не використовувати у своєму проекті чужі наробітки без посилання на авторів або самі роботи. Ми поговоримо безпосередньо про студентів, бо саме вони готують велику кількість всіляких робіт на різноманітні теми протягом навчання у закладах вищої освіти (особливо це стосується курсових та дипломних робіт).

Відтоді, як новий закон «Про Освіту» набрав чинності, академічна доброчесність стала невід'ємною частиною освітнього процесу, а її порушення — загрозою для кожного студента. За недотримання принципів доброчесності навчання, здобувачі освіти можуть бути притягнені до повторного складання оцінювання чи проходження курсу, або навіть відрахування. Та чи ознайомлені з цим положенням студенти?

Я є головою комітету з академічної доброчесності на факультеті початкового навчання Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. На власному досвіді впевнилася, що досить велика кількість студентів не знає, що означає термін «академічна доброчесність»,

більш того, вони зізнаються, що ніколи про нього і не чули. І незначний відсоток студентів знали, що Закон «Про освіту» містить у собі статтю про академічну доброчесність. Незважаючи на це, якщо попросити молодь дати його тлумачення, майже всі дають відповідь досить близьку за змістом з офіційним визначенням. Ті, хто ознайомлений з поняттям, зазвичай дізналися про нього з Інтернету, в університеті або від інших студентів.

Погодьтеся, важливим є не тільки пильнувати, чи застосовуються покарання щодо правопорушників, а й проводити кампанії серед школярів, щоб зробити їх більш обізнаними щодо цієї проблеми, щоб у майбутньому вони перенесли свої шкільні знання й правильно сформовані навички самостійного навчання у закладі вищої освіти. Ми провели опитування серед студентів 1 курсу факультету початкового навчання Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди у кількості 75 осіб. Запитання до них було таке: «Чи хотіли б Ви дізнатися більше, поглибити свої знання про академічну доброчесність?». Відповіді отримали різні. Звісно, переважна більшість вважає, що ці відомості стануть їм у нагоді і було б добре ознайомитися з чимось новим (особливо, з таким важливим), дехто був менш прихильним: студенти відповідали, що це «не така вже і необхідна інформація для розголосу».

У наш час надзвичайно велика кількість молоді практикує недоброчесність у навчанні. Окрім того, що студенти вдаються до списування у навчальний час, нерідкої вони привласнюють надбання інших, що є прямим порушенням правил академічної доброчесності. Коли запитуємо, з якої причини студенти вдаються от хоч б і до списування, отримуємо такі відповіді: «через брак часу», «мене не цікавить ця дисципліна», «я не розумію цей предмет», «мені так простіше, не хочу ускладнювати собі життя», «мені лінь» тощо. Більшість все ж зійшлися на думці, що вони просто не вміють опрацьовувати інформацію, формулювати власні думки, робити висновки. Так само складно студентам упоратися з величезним обсягом інформації, бо серед неї багато даних, достовірність яких

підлягає сумнівам, а встановлювати її займе ще більше часу. Ще одним підбурюванням до списування є те, що воно стало надто буденним, навіть викладачі знають про його наявність і вже змирилися з існуванням цього.

Люди не хочуть вдаватися до розмірковувань про те, до чого можуть призвести такі правопорушення. Наслідки будуть починаючи з неповноцінних знань і до проблем із працевлаштуванням або до безпринципності на робочому місці, відсутності кар'єрного зростання через нечесно виконану роботу іншими.

Отже, вважаю за необхідне якнайпильніше і найшвидше врешті-решт почати впроваджувати просвітницьку роботу щодо академічної доброчесності, розпочати вживати заходів у разі її порушення та змінити свої застарілі погляди стосовно відповідальності за виконання будь-якої роботи, адже не важливо, чи це робота наукового характеру, чи то суто фізична.

Також не завадить наголосити, що академічна доброчесність, і, як наслідок її дотримання, гідне здобуття якісної освіти — є запорукою успішного подальшого розвитку нашої країни. Не будемо байдужими, нумо разом змінювати цей світ на краще і, звісно ж, розпочнімо із себе!

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). — 2017. — № 2145-VIII. — с. 380. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#n613>.

*Кучеренко І. І.,
старший викладач кафедри
медичної і біологічної фізики та інформатики
Національний медичний університет імені О.О. Богомольця*

ВИКОРИСТАННЯ ОН-ЛАЙН СЕРВІСІВ ПЕРЕВІРКИ НА ПЛАГІАТ

Оприлюднення наукових праць, та їх унікальність є важливою темою сучасного наукового суспільства. Проблема академічної доброчесності стосується кожного здобувача вищої освіти та науковця.

Академічна доброчесність — це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [1].

В деяких закладах вищої освіти України перевірку праць на плагіат з 2014 року здійснюють за допомогою UNICHEK (раніше UNPLAG) — це сервіс з перевірки робіт на ознаки плагіату, який вчасно надає підтримку своїм користувачам та може адаптувати систему відповідно до потреб навчальних закладів.[2]

Крім того функціонують безкоштовні програми для перевірки тексту на унікальність Advego Plagiat (<http://advego.ru/plagiat/>) та Etxt Antiplagiat (<http://www.etxt.ru/antiplagiat/>).

Advego Plagiat — текст його необхідно скопіювати у вікно з програмою і натиснути кнопку перевірки. Сайти, де знайшлися такі ж матеріали тексту, відображатимуться в нижньому вікні програми.

Etxt Antiplagiat — аналог Advego Plagiat. Перевірка тексту триває довше і перевіряється він більш ретельніше. Відсоток унікальності тексту нижче, ніж у багатьох інших сервісах. Користуватися програмою просто: спочатку потрібно скопіювати текст у вікно, потім натиснути кнопку перевірки. Протягом декількох секунд програма надасть результат [3] .

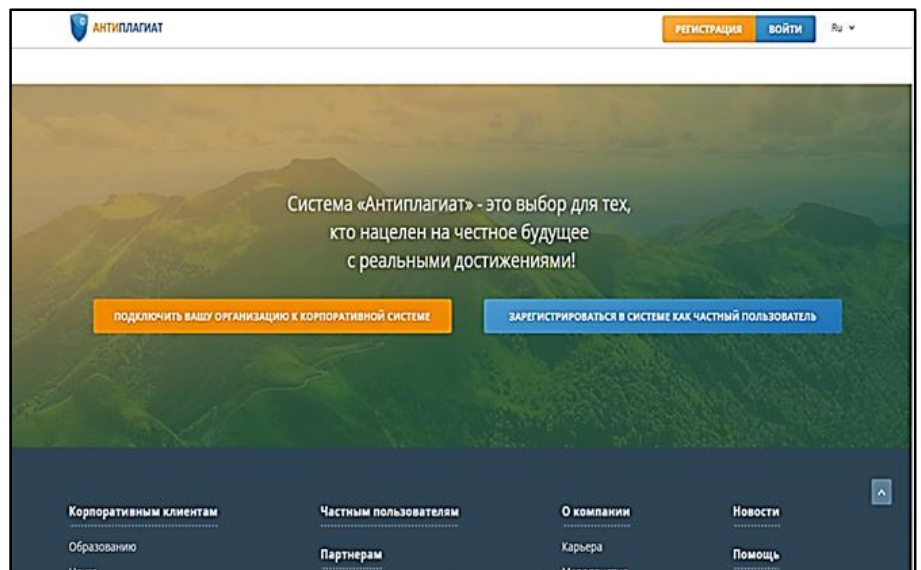
Все що необхідно для користування цими програмами, це доступ до інтернету та попередня автентифікація в програмі. Інструкцію для користування висилають вам на електронну адресу. Але на це витрачається час. Найпопулярнішим серед студентів та викладачів є «миттєва» онлайн перевірка.

Зручними та популярними у використанні є онлайн сервіси перевірки на антиплагіат:

1)

ANTIPLAGIAT

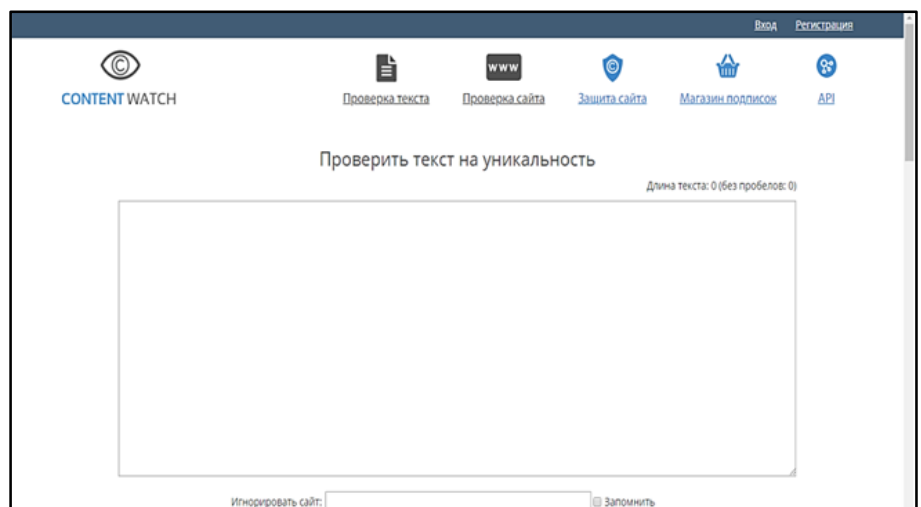
<http://www.antiplagiat.ru/>

2)

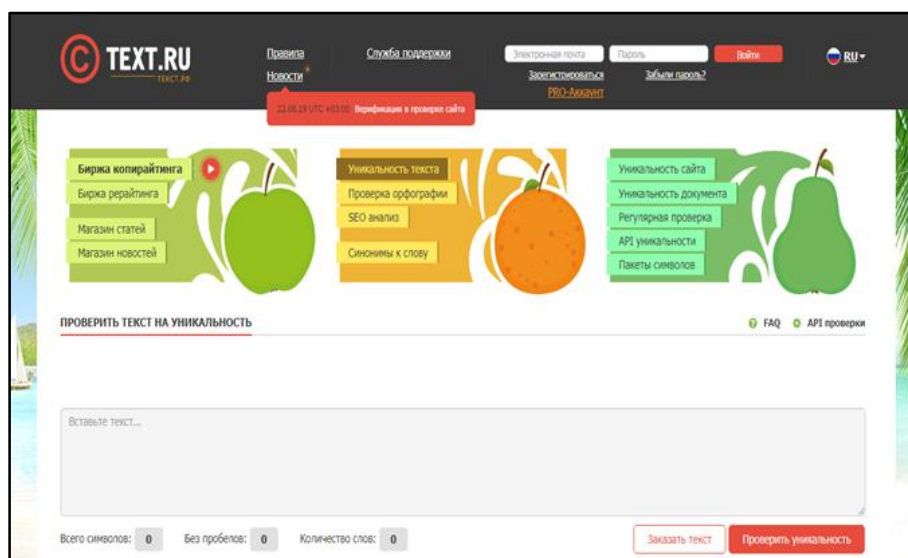
CONTENT-WATCH

<http://www.content-watch.ru/text/>

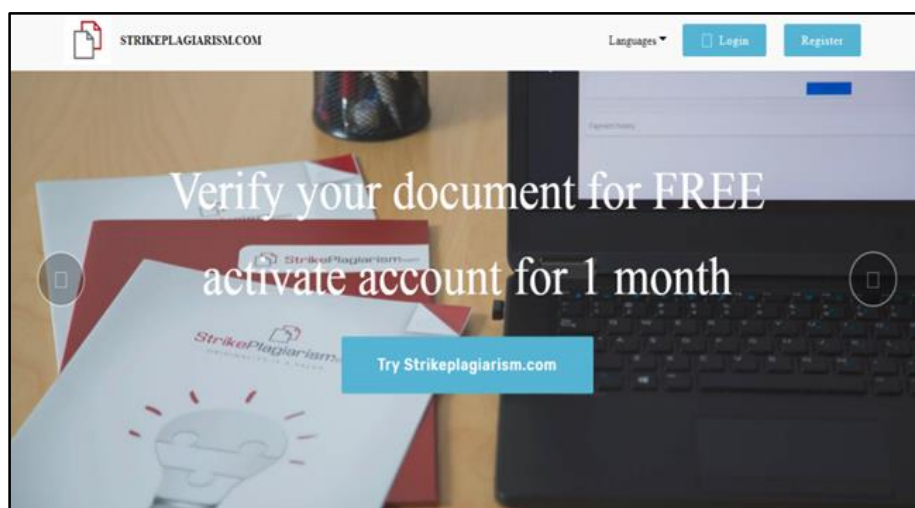
3)

TEXT.RU

<http://text.ru>

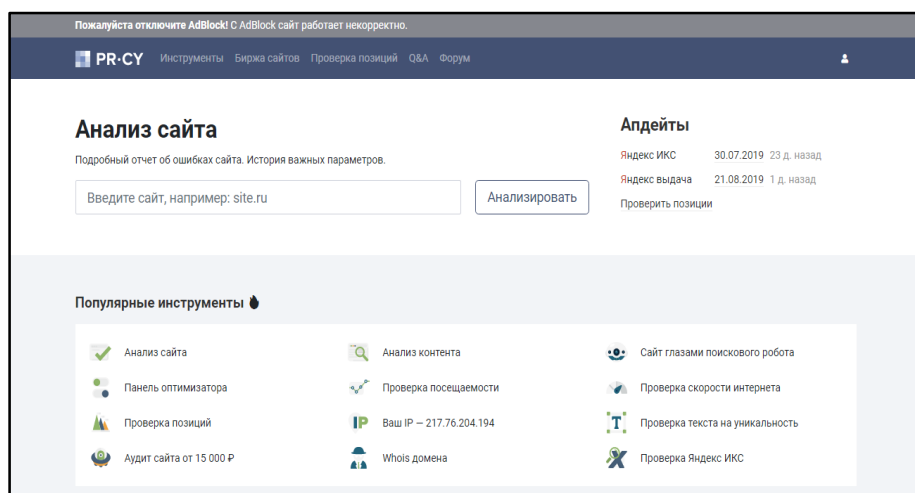
4)

StrikePlagiarism.com

<http://strikeplagiarism.com>

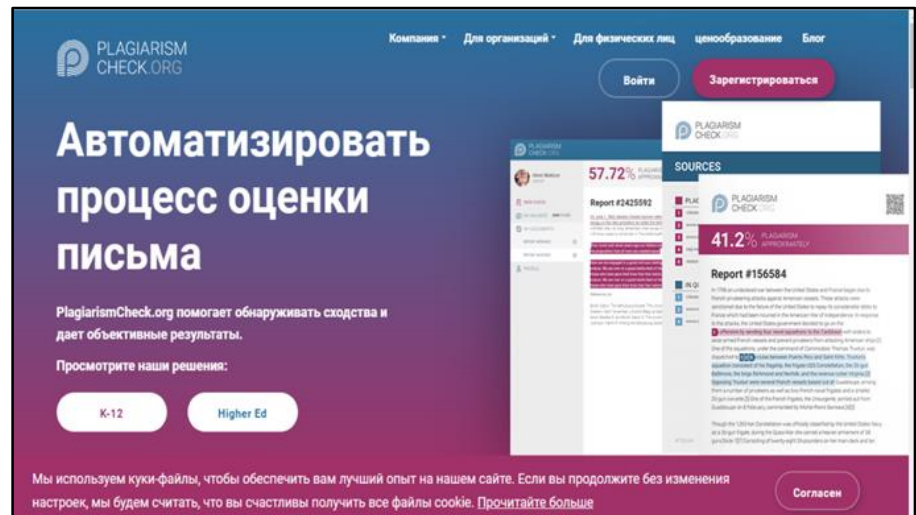
5)

PR-CY.RU

<https://pr-cy.ru>

6)

PlagiarismCheck

Перевага таких сервісів, в їх швидкій доступності та зручності в використанні. У всесвітній павутині можна знайти безліч сторінок з посиланнями на вітчизняні та закордонні сервіси.

Але незважаючи на значну популярність та широкий вибір антиплагіатних сайтів та програм, все частіше знаходять шляхи щоб їх «обійти», та уникнути дотримання наукової доброчесності.

За запитом в Google слово «плагіат» висвітлює 3350000 сторінок, похідне слово «антиплагіат» — 1100000 сторінок. За запитом «обойти плагиат» майже 100 000 сторінок (рисунок 1), а «обойти антиплагиат» міститься 29700 сторінок. Інтернет сторінки включають в себе і різні сайти-посилання, і відео з докладним описом, які дії потрібно виконувати щоб уникнути доброчесного ставлення до наукових праць, що потрібно здійснити для того щоб вищезазначені та інші сервіси розпізнання плагіату не виявили запозичення, копіювання, автозаміни символів чи перефразування тексту.

Хоча матеріалів з рекомендації різних варіантів обходження програм перевірки академічної чесності становить лише 2-3 % від усіх інтернет-ресурсів, деяким авторам цього достатньо.

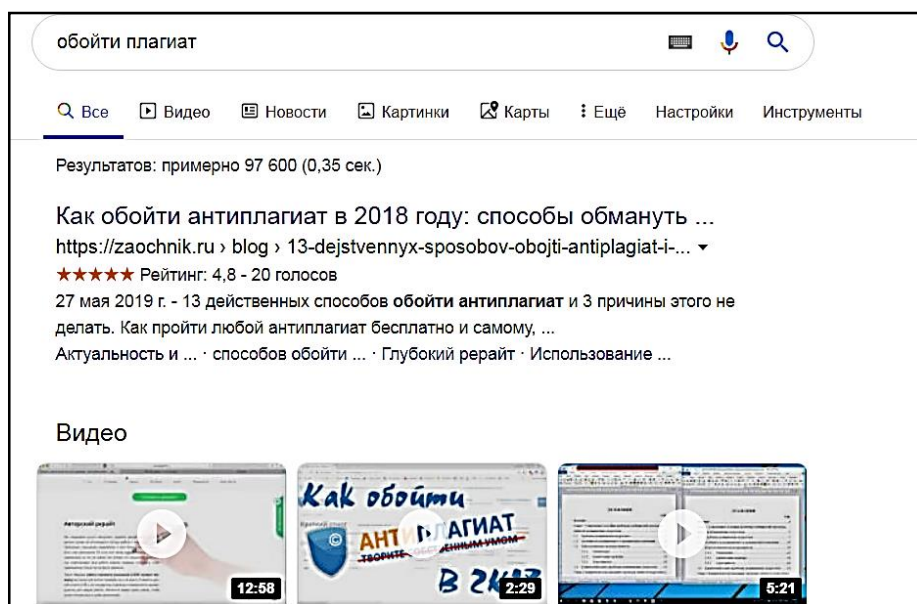

Рис. 1. Результат виконання запиту

Ще одним недоліком он-лайн ресурсів з перевірки рукописів є індексація сталих словосполучень як плагіату, та не врахування цитувань автором.

Тому важливо створювати спільні бази вітчизняних та закордонних робіт, захищати свою інтелектуальну власність, а також доцільно вдосконалювати та запроваджувати застосунки для перевірки на плагіат у закладах вищої освіти різних рівнів акредитації.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Академічна доброчесність [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://aphd.ua/shcho-take-akademichna-dobrochesnist/>.
2. Перевірка на плагіат [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://library.kubg.edu.ua/informatsiya/naukovtsiam/4-informatsiia/naukovtsiam/253-perevirka-na-plahiat.html>.
3. Безкоштовні програми перевірки тексту на плагіат [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://www.ldufk.edu.ua/files/Biblioteka/Vykladacham/BEZKOSHTOVNI%20PROGRAMI%20PEREVIRKI%20TEKSTU%20NA%20PLAGIAT.pdf>.

*Кушинська М. Є.,
к. б. н., старший викладач кафедри медичної
біології, паразитології та генетики
Львівський національний медичний університет
імені Данила Галицького*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

Академічна доброчесність в сьогоденному світі є підґрунтям внутрішньої гармонії людини, стійкість її характеру та послідовність її духовного образу. Удосконалення та розвиток інформаційних технологій створили проблеми в академічній доброчесності, особливо щодо посилення плагіату та використання джерел низької якості, запозичених в Інтернеті, через легкість отримання та запозичення тексту, написаного іншими. В основі порушення академічної доброчесності лежить поняття «плагіат». Згідно ст. 50 Закону «Про авторське право та суміжні права», плагіат — це оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору [1].

Інформатизація суспільства, стрімкий розвиток технологій та вільний доступ до продуктів інтелектуальної власності полегшують процес використання та поширення інформації. Паралельно з цими позитивними явищами набувають усе більших обертів процеси недобросовісного запозичення, привласнення і використання чужих ідей та думок усіма категоріями вітчизняних вчених, тобто як молодими, так і більш досвідченими. Щоправда, ця проблема притаманна не лише Україні. Так, університети Німеччини мають гарну репутацію, але й там є ряд прикладів недотримання принципів академічної доброчесності [2].

Шляхи подолання проблем, спричинених недотриманням принципів академічної доброчесності, стали в Україні предметом наукових досліджень та обговорення на різних академічних платформах. Утім, результати цих розвідок навряд чи можна вважати вичерпними через складність та неоднорідність проблеми. Подолання академічної нечесності перш за все потребує звернення до гідності людини, до її самоповаги та поваги до інших. Чим вищий рівень

взаємоповаги, чесності та довіри у спільноті, тим краще людина здатна вирішити свої завдання. Поступово все більше людей, які працюють у сфері освіти, переконуються, що позитивні зрушення в країні слід починати з себе, із власного робочого місця і ставлення до виконання своїх обов'язків [3].

Публічне прийняття принципів академічної доброчесності має стати прикладом позитивної зміни суспільної свідомості та важливим кроком до системного запровадження високих стандартів навчальної та науково-дослідної діяльності в освітніх закладах України [4].

Успішне просування належних освітніх практик в університеті, за різними дослідженнями, має спиратися на кілька загальних передумов:

- досягнення сталих результатів у впровадженні норм академічної доброчесності можливе тільки за умови тривалих і наполегливих зусиль керівництва закладу в напрямі просування цих норм і цінностей. Це не є питання «швидкого рішення», коли університету достатньо прийняти етичний кодекс чи передплатити систему виявлення в тексті ознак плагіату й відзвітувати, що проблему успішно розв'язано.
- викладачі мають одержати належну кваліфікацію у питаннях сучасного академічного письма, знання про доброчесні й недоброчесні практики навчання, їх причини, інструменти реагування; мати досвід редагування текстів з елементами плагіату.
- вмотивованість викладачів працювати на засадах академічної доброчесності. Небажання викладачів займатися цими питаннями властиве не лише Україні, а й багатьом іншим країнам.
- проговорення теми академічної доброчесності із колегами. Якщо проблема замовчується, вона не вирішиться.
- інформування студентів про політику закладу, щоб вони відчували себе частиною «чесної» академічної спільноти. Необхідно пояснювати студентам переваги від доброчесності, мотивувати їх до підтримки високих цінностей академічної спільноти, які дозволяють зберігати й створювати нове знання про навколишню дійсність [5].

Підводячи підсумки, слід відмітити, що для вирішення питання академічної доброчесності необхідно підвищувати інформаційно-культурний рівень суспільства, а також вводити досвід і здобутки провідних країн світу у навчальні програми спецкурсів та дисциплін щодо вивчення проблеми етики в науковому світі.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12/page2>.
2. Фролов И. Т. Этические аспекты биологии / И. Т. Фролов, Б. Г. Юдин. — Москва : Знание, 1986. — 64 с.
3. Трубников Н. Н. Заблуждающийся разум? Многообразие всенаучного знания / Н. Н. Трубников. — Москва : Политиздат, 1990. — 464 с.
4. The European Code of Conduct for Research Integrity Revised Edition, Berlin 2017 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.allea.org/wpcontent/uploads/2017/03/ALLEA-European-Code-of-Conduct-for-ResearchIntegrity-2017-1.pdf>.
5. Ніколаєв Є. Як просувати цінності академічної доброчесності в українських університетах?/ Євген Ніколаєв. — 2018. — Режим доступу: <http://educationua.org/ua/articles/1131-yak-prosuvati-tsinnosti-akademichnoji-dobrochesnosti-vukrajinskikh-universitetakh>.

*Лаговська Н. В.,
заступник директора ННІ права з виховної та профорієнтаційної роботи,
старший викладач кафедри цивільного
права та процесу
Університету державної фіскальної служби України*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ В ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ

З проголошенням в Україні незалежності, в країні почали відбуватись реформи, спрямовані на досягнення європейських та світових цінностей. Ці зміни, в першу чергу, торкнулись сфери освіти й науки. Одним із таких кроків стало прийняття закону «Про академічну доброчесність». Відповідно до закону України «Про освіту» академічна доброчесність визначається, як один з основних принципів освіти в Україні. Академічна доброчесність — це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [1].

«Академічна доброчесність» — це збірне поняття, яке передбачає в суспільстві культуру поведінки в академічному середовищі та вміння діяти в ньому, не порушуючи, встановлених етичних норм побудованих на повазі до наукових здобутків творців та винахідників. Фундаментом «академічної доброчесності» є повага, інформаційна грамотність та відповідальність [2]. Ці постулати європейські та американські школярі вивчають ще в початковій школі. В Україні освітній процес побудований таким чином, що з академічною доброчесністю молодь, переважно, знайомиться лише після вступу до вищих навчальних закладів, де починається запекла боротьба з плагіатом в студентських роботах.

На думку автора, проблемі плагіату слід приділити належну увагу значно раніше, ще в початковій ланці: вчити дітей не лише переказувати вивчений матеріал, а значно важливіше, формувати у школярів критичне мислення, вміння аналізувати прочитане та робити власні висновки. В середній школі, часто, під

час оцінювання рефератів та есе школярів вчителі звертають увагу, в першу чергу, на акуратність відповідність до вимог щодо оформлення тексту, якості надрукованого тексту. Відсутність у школярів досвіду написання такого виду робіт, призводить до того, що учні, в гонитві за гарною оцінкою вдаються до запозичення чужих думок. Зауважимо, що на думку автора, при написанні таких видів робіт, при оцінюванні, в першу чергу, слід аналізувати вміння учнів робити самостійно висновки, та розвивати саме ці навички. Також, вже в школі, доцільно перевіряти творчі і наукові роботи школярів на плагіат. Що позитивно впливатиме на формуванні у школярів правової культури. З проблемою плагіату також слід боротися під час оцінювання творів з мови та літератури. Школярів слід навчити грамотно висловлювати власну думку, а це довгий і клопіткий процес. Формування цієї компетентності відбувається під час проведення дискусій, брифінгів та дебатів. Це можливо лише у випадку, якщо шкільні вчителі відійдуть від традиційної системи викладання нового матеріалу та опитування, та запроваджуватимуть на заняттях інноваційні методи навчання. Слід заняття в школі будувати таким чином, щоб учні вчилися формулювати власну думку, швидко і правильно будувати речення, використовувати факти та обґрунтування, вміти аналізувати, відточувати ораторські здібності [4].

Володіння ораторським мистецтвом є необхідною компетентністю для досягнення успіху в багатьох сферах, зокрема, в культурі та науці. Можна мати фундаментальні знання з точних наук, та не вміти донести актуальність досліджень, обґрунтувати отримані результати. Це може стати причиною невдач для молодого науковця. Не кожен учень чи студент може самостійно написати якісну статтю на основі отриманих результатів без додаткової підготовки чи навчання академічного письма, без плагіату [4].

Зауважимо, що термін «плагіат» походить від латинського *plagiatus* — «викрадений». Приміром, у глосарії сайту plagiarism.org вміщено таку дефініцію: «Плагіат — це відтворення або привласнення чужої роботи без посилання на джерело; видавання чужої роботи за власну» [5].

В своїй публікації О. М. Рижко наводить класифікацію видів плагіату в контексті академічної чесності складену А. Мельниченком та К. Фаалем, які виділяють: 1) повний плагіат; 2) плагіат-переклад; 3) структурний плагіат; 4) плагіат, незважаючи на наявність посилань; 5) само-плагіат, який «передбачає використання власних попередніх праць автора в іншому контексті, без посилань на те, що такий текст уже був раніше використаний або опублікований» [3, с. 83].

Вважаємо, що плагіат- це комплексна проблема, з якою треба починати боротись вже зараз, на різних рівнях і починати з ним боротись слід зі школи. Зауважимо, що частина шкіл в Україні досі не підключена до мережі інтернет, в школах відсутнє відповідне обладнання і відповідні програми, що забезпечують можливість перевірки шкільних творів на плагіат. Перевірка дитячих робіт на плагіат відбувається, переважно, з ініціативи вчителів-реформаторів на їхньому власному обладнанні. Окремої уваги заслуговує питання використання в школах та вищих навчальних закладах не ліцензійних програм. Адже, правову культуру можна виховувати лише там де нема таких порушень. Багато наукових дискусій викликає питання перевірки студентських курсових на плагіат, адже цей вид робіт важко назвати науковим, так як він містить узагальнену інформацію з обраної теми, але повинен містити оригінальні висновки, що запропоновані студентом для вирішення проблем висвітлених в роботі.

Процес боротьби з академічною нечесністю досить складний і тривалий. І починати його слід шляхом введення в шкільну програму тем, що міститимуть інформацію про випадки і наслідки порушення авторського права. У вищій школі доцільно студентам всіх спеціальностей передбачити викладання окремої дисципліни «Право інтелектуальної власності».

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII / Відомості Верховної ради. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

2. Академічна доброчесність. Семінар N 4 до курсу «Вступ до Могилянських студій» — [Електронний ресурс]. — Режим доступу http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/11864/vstup3_2018.pdf.

3. Рижко О. М. Види і класифікації плагіату / О. М. Рижко // Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences. — 2017. — № 23(139). — С. 82-85.

4. Семенів В.В. Застосування принципів академічної доброчесності в організації освітнього процесу / Академічна доброчесність: виклики сучасності / Збірник наукових есе учасників дистанційного етапу наукового стажування для освітян (Республіка Польща, Варшава, 11.03 – 23.03.2019). — Варшава, 2019. — С.133-136.

5. Glossary [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.plagiarism.org/plagiarism-101/glossary/>. — Назва з екрана. — Дата перегляду: 23 верес. 2016 р.

*Лисак Г. Г.,
к. е. н., декан обліково-фінансового факультету
Харківський державний університет харчування та торгівлі*

ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧИННОСТІ В ОСВІТІ

Перехід України до європейських стандартів, необхідність підвищення якості вищої освіти, змушує активно боротися з плагіатом. Тому одним із кроків українських вищих навчальних закладів стало обов'язкове впровадження перевірки унікальності робіт.

Під плагіатом, в більшості джерел, мається на увазі умисне привласнення авторства або чужої роботи, або її частини.

На сьогоднішній день поняття плагіат дещо розмите і часто плагіат не завжди можливо відрізнити від таких суміжних понять як: наслідування, запозичення, співавторство.

Порушення авторських прав можна розділити на два види: порушення немайнових прав — плагіат і порушення майнових прав — піратство або контрафакція. За порушення авторського права в Україні передбачено кримінальну відповідальність, як то:

- адміністративна відповідальність за порушення авторського права - передбачена ст.51-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення. Відповідно до даного документа за незаконне використання об'єкта права інтелектуальної власності на порушника накладається штраф від 10 до 200 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією незаконно виготовленої продукції та обладнання і матеріалів, які призначені для її використання [1];
- кримінальна відповідальність за порушення авторських прав - передбачена ст.176 Кримінального кодексу України. Згідно з цією статтею кримінально-караним визнається умисне незаконне відтворення, розповсюдження об'єктів авторського права, якщо це завдало матеріальної шкоди у розмірі від 340 грн. Таке порушення авторського права тягне за собою штраф від 3 400 грн. до 51 000 грн. або виправні роботи до 2 років, або позбавлення волі на строк до 6 років, з конфіскацією та знищенням всіх примірників творів, матеріальних носіїв комп'ютерних програм, баз даних, фонограм, відеограм, програм мовлення та знарядь і матеріалів, які спеціально використовувалися для їх виготовлення [1].

Єдиний в Україні спосіб встановлення плагіату — експертиза. Для її проведення використовуються різні системи, які можна умовно об'єднати в три великі групи:

- 1) пошукові системи мережі Інтернет. Вони не призначені для пошуку запозичень, але, по-перше, за допомогою їх можна шукати запозичення вручну, а, по-друге, один з представників — пошук від Google, розпізнає

- деякі наукові роботи і цитування в них, в т. ч. і не позначені як запозичення (точніше, GoogleScholar поступово інтегрується в пошук Google);
- 2) метапошукові системи і системи антиплагіату, що не мають власної значної бази документів. Вони працюють за допомогою формування викликів, на основі документа, який перевіряється, до популярних пошукових систем мережі Інтернет та інтерпретують результати їх перевірок;
 - 3) спеціалізовані системи антиплагіату з власними алгоритмами пошуку збігів і власними базами документів [2].

В даний час в Україні для експертизи найчастіше використовуються спеціалізовані системи антиплагіату. Це такі системи, як:

- Антілагіат.ру (<http://www.antiplagiat.ru>) — російська система, яка впроваджена вже давно та постійно оновлюється. Але перевіряє вона поки що тільки тексти російською мовою.
- ЕТХТ-антиплагіат (<https://www.etxt.ru/antiplagiat/>) — дуже часто використовується в Україні. Це система для перевірки запозичення текстів, в якій застосовується порівняння тексту з запитами в пошукових системах (Яндекс, Google, Bing та інших). Недоліком системи є дуже повільна перевірка великих документів.
- Адвего-Плагиатус (<http://advego.ru/plagiatus/>). Програма працює за тим же принципом, як ЕТХТ-антиплагіат. Недоліком є утруднення з перевіркою великих текстів.
- text.ru-Антиплагіат (<http://text.ru/antiplagiat>). Перевіряє тексти на різних мовах. Алгоритм відрізняється від інших систем. Система виявляє переклад з російської мови (і навпаки) і рерайт. Недоліком системи є неможливість завантажити великий текст, перевірка можлива тільки маленькими уривками.
- Польська система Антиплагіат (<https://www.plagiat.pl>). Вона ж StrikePlagiarism. Система працює аналогічно ЕТХТ (але перевірка здійснюється онлайн, із завантаженням документа). Перевіряє тексти українською мовою, російською мовою (багато українські вузи зараз

співпрацюють з цією фірмою). Вона передбачає розрахунок двох індексів: частка в тексті повторюваних фраз з 5 слів і фраз з 25 слів і більше.

- ПЛАГИА (<https://www.plagia.ru/>). Це латишсько-литовська система, вона ж www.plag.lv. За алгоритмом схожа на ЕТХТ і Адвего. Зручна онлайн-перевіркою.
- UNPLAG (www.unplag.com) — міжнародна система, активно впроваджується в Україні. Перевіряє роботи на різних мовах, швидко. Алгоритм перевірки схожий з ЕТХТ або Адвего, перевірка ведеться онлайн [3].

З метою підвищення якості робіт можна рекомендувати наступні заходи:

- 1) прищеплення культури правомірного запозичення: використання відповідних норм української мови (розміщення тексту в лапках, зазначення посилання на джерел у квадратних дужках) використання, по можливості, першоджерел;
- 3) підвищення якості навчальних робіт можливо за рахунок зниження вимог по величині їх обсягу: використання посилань і цитувань у мінімально достатньому обсязі;
- 4) підвищення оригінальності робіт з точки зору (наукової) новизни і відсутності аналогів.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Виды нарушения авторских прав и какая ответственность за них предусмотрена [Електронний доступ] — Режим доступу <http://arifmetova.com.ua/index.php?p=news&sub=more&nid=21>.

2. Чиркин Е.С. Использование систем антиплагиата в образовании / Е.С. Чиркин // Весник ТГУ. — 2013. — т.18, вып.6. — с. 3382.

3. 10 сервисов проверки уникальности текстов, которыми пользуются SEO-специалисты [Електронний доступ] — Режим доступу <https://wordfactory.ua/10-servisov-proverki-unikalnosti-tekstov-kotorymi-polzuyutsya-seo-specialisty/>.

*Панькевич В. М.,
к. ю. н., доцент кафедри права
Вінницького торговельно-економічного інституту КНТЕУ*

ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬО-НАУКОВОМУ ПРОСТОРІ

З прийняттям Закону України «Про освіту» (далі — Закон) встановлена новий вид юридичної відповідальності у сфері охорони права на об'єкти інтелектуальної власності під час освітнього процесу — академічна відповідальність, ознаки якої в більшій мірі дозволяють віднести її до адміністративної відповідальності [1]. Так, у статті 42 зазначеного Закону закріплюється поняття академічної доброчесності як сукупності етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень. При цьому, дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками передбачає: посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про методики і результати досліджень, джерела використаної інформації та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність; контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти; об'єктивне оцінювання результатів навчання.

Також Законом встановлюються вимоги до дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти, що передбачає: самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей); посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання

достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

Порушенням академічної доброчесності, а отже, і прав на об'єкти інтелектуальної власності, зокрема, вважається академічний плагіат тобто оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства. Порядок виявлення та встановлення фактів порушення академічної доброчесності визначається уповноваженим колегіальним органом управління закладу освіти з урахуванням вимог Закону України «Про освіту» та спеціальних законів.

За порушення академічної доброчесності до педагогічних, науково-педагогічних та наукових працівників закладів освіти в рамках академічної відповідальності можуть бути застосовані наступні заходи: відмова у присудженні наукового ступеня чи присвоєнні вченого звання; позбавлення присудженого наукового (освітньо-творчого) ступеня чи присвоєного вченого звання; відмова в присвоєнні або позбавлення присвоєного педагогічного звання, кваліфікаційної категорії; позбавлення права брати участь у роботі визначених законом органів чи займати визначені законом посади.

При цьому, за дії (бездіяльність), що Законом України «Про освіту» визнані порушенням академічної доброчесності, особа може бути притягнута до інших видів відповідальності (цивільно-правової, дисциплінарної, адміністративної чи кримінальної) з підстав та в порядку, визначених законом [2; 3; 4; 5].

Варто зауважити, що в частинах 7 та 9 ст. 42 Закону України «Про освіту» міститься положення, що суперечить одне одному, зокрема, відповідно до ч. 9 ст.42 форми та види академічної відповідальності закладів освіти визначаються спеціальними законами. Натомість, ч. 7 ст.42 визначає, що види академічної відповідальності (у тому числі додаткові та/або деталізовані) учасників освітнього процесу за конкретні порушення академічної доброчесності

визначаються спеціальними законами та/або внутрішніми положеннями закладу освіти, що мають бути затверджені (погоджені) основним колегіальним органом управління закладу освіти та погоджені з відповідними органами самоврядування здобувачів освіти в частині їхньої відповідальності. Крім цього, ч.7 ст.42 суперечить не лише ч.9 ст. 42 Закону України «Про освіту», а й п 22) ст.92 Конституції України, відповідно до якого виключно законами встановлюються засади цивільно-правової відповідальності; діяння, які є кримінальними, адміністративними або дисциплінарними правопорушеннями, та відповідальність за них [6].

Підводячи підсумок, слід зауважити, що безумовно позитивним моментом в процесі еволюції національного законодавства є закріплення у профільному законі поняття та видів академічної доброчесності, а також вимог по її дотриманню та видів заходів, що можуть бути застосовані до порушників одночасно з цивільно-правовою, дисциплінарною, адміністративною або кримінальною відповідальністю. Разом з тим, Закон України «Про освіту» містить окремі законодавчі недоліки, які потребують усунення з метою забезпечення принципів системності та несуперечності вітчизняного законодавства.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про освіту : закон України // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст.380. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
2. Цивільний кодекс України : закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 40-44, ст.356. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
3. Кодекс законів про працю України : закон України // ВВР, 1971, додаток до № 50, ст. 375. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення : закон України // Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР) 1984, додаток до № 51, ст.1122. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

5. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001р. : Закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, ст.131. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2002-05>.

6. Конституція України: Основний Закон України // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 0, Ст. 141. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

Петренко Н. О.,

*к. ю. н., доцент кафедри адміністративного і господарського права
та правоохоронної діяльності історико-юридичного факультету
Херсонського державного університету*

АТМОСФЕРА АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Статтею 1 Закону України «Про освіту» закріплено поняття академічної доброчесності. Так, це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [1]. Поняття та основні принципи академічної доброчесності закріплені в чинному законодавстві два роки назад, у вересні 2017 року. Проте лише після впливу двох років впровадження даного інституту та розроблення основних засад дотримання принципів академічної доброчесності виникає розуміння впровадження атмосфери академічної доброчесності в кожному закладі вищої освіти. Вбачається, що даний процес буде тривалим, нелегким, але обов'язковим. Оскільки заклад вищої освіти, який не подолає даний виклик опиниться під загрозою зникнення з ринку освітніх послуг.

В даному процесі первинним є саме розуміння зі сторони науково-викладацького складу важливості задач які перед ними стоять. Так, сучасний

викладач має взяти на себе відповідальність за власний розвиток не тільки у межах своєї спеціалізації, а і працювати над її розширенням.

Міністерством освіти і науки розроблені Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності. Зокрема з метою створення атмосфери академічної доброчесності у кожному закладі вищої освіти варто використовувати такі інструменти і заходи, як:

- курси підвищення кваліфікації викладачів з питань академічної доброчесності, які можуть зараховуватися як частина планових заходів із підвищення кваліфікації;
- самоосвіта викладачів із наступним контролем результатів навчання;
- лекції, презентації, тренінги, семінари із запрошенням авторитетних фахівців; обмін досвідом та ін. [2].

Однак, вважаємо, що формування атмосфери академічної доброчесності у закладі вищої освіти не може обмежуватися лише підвищенням кваліфікації викладачів з академічної доброчесності, оскільки її результатом має стати довіра до результатів навчання зі сторони студента. Зокрема до інструментів направлених на створення академічної доброчесності необхідно додати необхідність практичного опрацювання результатів наукового дослідження. Наведене пов'язано з тим, що сучасна освіта носить здебільшого теоретичний напрямок. На думку автора, практична спрямованість теоретичних розробок та їх опрацювання надасть можливість зменшити проблему одного із найрозповсюджуваних проявів академічної недоброчесності — плагіату.

Нажаль, найменше уваги приділяється ще одному прояву порушення принципів академічної доброчесності — корупційним ризикам (які проявляються в отриманні неправомірної вигоди чи так званих хабарях). Зазначену проблему треба долати не тільки в межах конкретних закладів вищої освіти, а і на загальнодержавному рівні. Так, підвищення рівня поваги до професії викладача та її престижності, збільшення винагороди (заробітної плати) призведе до значного зниження корупційних ризиків.

До того ж, у дотриманні принципів академічної доброчесності повинен бути зацікавлений не тільки викладач щодо себе, а первинною має бути колективна робота науково-викладацького складу над атмосферою академічної доброчесності у закладі вищої освіти загалом, на конкретному факультеті та кафедрі.

Таким чином, академічна доброчесність в сучасних закладах вищої освіти має стати певною культурою поведінки керівництва закладу, педагогічно-викладацького складу та студентства.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про освіту : Закон України № 2145-VIII від 05.09.2017 [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
2. Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності / Офіційний сайт Кабінету Міністрів України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/2018/10/25/recomendatsii.pdf> (дата звернення: 13.09.2019).

Пономарьова Н. О.,
*д. пед. н., доцент,
 декан фізико-математичного факультету,
 професор кафедри інформатики
 Харківський національний педагогічний університет імені Г.С.Сковороди*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ У ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ СУЧАСНОЇ ШКОЛИ

У сучасному суспільстві знань одним з головних чинників його розвитку є якісна освіта, а педагогічний працівник є одночасно і об'єктом, і провідником позитивних змін [1]. Дійсно, саме учителі вперше знайомлять школярів із поняттям академічної доброчесності, і саме завдяки вчительській активній та свідомій позиції можна створити передумови для формування у дітей

відповідних цінностей та переконань. Академічна доброчесність — це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання або наукових (творчих) досягнень [2].

Перш за все, відповідно до Законів України, учителі та учні мають враховувати вимоги дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; забезпечувати надання достовірної інформації про методики і результати досліджень, джерела використаної інформації та власну діяльність; посилатися на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей. Окрім того, учні, як здобувачі освіти, мають самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного та підсумкового контролю результатів навчання (враховуючи, що для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей). А на вчителів покладається контроль дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти [2].

Чисельні дослідження засвідчують наявність в системі освіти України «кризи академічної доброчесності» [3]. При цьому, якщо у закладах вищої освіти та у наукових інституціях проблема дотримання академічної доброчесності знаходиться у публічній площині та активно розробляється освітянською спільнотою, то у сфері середньої освіти ця проблема поки не знайшла свого належного відображення. Водночас, саме школа для учнів має бути першоджерелом академічної доброчесності.

Так, вже й у новий Стандарт початкової освіти закладено необхідність формування в учнів основ академічної доброчесності як обов'язкового результату навчання. Так учні 1-2 класів мають зазначати авторство власних робіт, виявляти повагу до авторства інших осіб, а учні 3-4 класів повинні дотримуватися правил використання власних і чужих творів. Тому вчителі шкіл потребують як теоретичної, так і практичної підготовки щодо формування в

учнів нової академічної культури, яка базуватиметься на довірі, чесності, прозорості, реальному навчанні та справжній науковій роботі [4].

Середній освіті в Україні потрібні як ресурси, так і план практичних дій задля її тісного залучення до зміцнення академічної доброчесності як невід’ємної складової етичного поля освітнього середовища. До першочергових заходів на підтримку впровадження академічної доброчесності до середньої освіти, на наш погляд, можна віднести:

- впровадження понять академічної доброчесності до змісту освіти;
- просвітницьку роботу з вчителями та педагогічними працівниками шкіл;
- надання вчителям та педагогічним працівникам доступу до інформаційних джерел з питань академічної доброчесності;
- розробка методичних рекомендацій для вчителів щодо формування в учнів академічної доброчесності;
- впровадження елементів контролю за дотриманням академічної доброчесності у системі середньої освіти.

З іншого боку, й професійна підготовка майбутніх учителів у закладах вищої педагогічної освіти також має цілеспрямовано сприяти формуванню спільноти педагогічних працівників як носіїв відповідних знань, культури та суспільних цінностей. У цьому сенсі вкрай важливим постають питання

Таким чином, імплементація принципів академічної доброчесності до усіх складових та рівнів освіти сприятиме докорінним змінам у її системі в Україні, та, як наслідок, змінюватиме й суспільні цінності, носіями яких стануть випускники закладів освіти, що визначить долю очікуваної трансформації українського суспільства у напрямку Європейських та світових цінностей.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Концепція розвитку педагогічної освіти [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-do-gromadskogo-obgovorennya-proekt-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti> (дата звернення 10.09.2019 р.).

2. Про освіту : Закон України № 2145-VIII від 05.09.2017 [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>. (дата звернення 10.09.2019 р.).

3. Як підтримати академічну доброчесність в університеті [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/news/yak-pidtrimati-akademichnu-dobrochesnist-v-universiteti-mon-rozrobilo-ta-nadislalo-na-zvo-rekomendaciyi-z-akademichnoyi-dobrochesnosti> (дата звернення 10.09.2019 р.).

4. Проект сприяння академічній доброчесності в Україні (Strengthening Academic Integrity in Ukraine Project — SAIUP) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://saiup.org.ua/pro-proekt/> (дата звернення 10.09.2019 р.).

Простакова Ю. С.,

к. пед. наук, ст. викладач кафедри математики

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

Проскурня О. І.,

к. пед. наук, доцент кафедри математики

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

ЗАПОБІГАННЯ ПРОЯВІВ АКАДЕМІЧНОЇ НЕДОБРОЧЕСНОСТІ ПРИ ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТАМИ КУРСОВИХ ПРОЕКТІВ З МАТЕМАТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Питання академічної доброчесності є надзвичайно актуальним для сучасної наукової спільноти. Завдяки розвитку комп'ютерних технологій масиви інформації з будь-якої тематики знаходяться у вільному доступі, що відкриває величезні можливості для науковців, і в той же час породжує проблему захисту власних результатів, бо з'являється ризик побачити власну роботу або її частину у складі дослідження іншого автора. Тому, важливою задачею сьогодення є впровадження та дотримання принципів академічної доброчесності в освітній

процес, зокрема виховання майбутніх вчителів на засадах академічної доброчесності.

З метою розвитку вмінь та навичок майбутніх вчителів математики здійснювати наукові дослідження та оформлювати їх результати, в практиці роботи вищої школи традиційно використовують різні види наукової роботи. Одним із таких видів наукової роботи є виконання студентами курсових проектів.

Курсові проекти традиційно є невід'ємною частиною процесу професійної підготовки фахівців у вищих навчальних закладах України. Зокрема, згідно до навчальних планів та навчальних програм, у Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С. Сковороди, майбутні вчителі математики вперше зустрічаються з необхідністю підготувати та захистити курсовий проект на II курсі.

Наукові керівники пропонують студентам тему роботи (зазвичай це проблемне питання з математичного аналізу, алгебри чи геометрії), пояснюють вимоги до оформлення та структуру роботи, обговорюють план і рекомендують відповідну літературу та Інтернет-джерела. Планується, що після цього студент приступає до самостійного вивчення матеріалів з питання дослідження, аналізує вивчене і готує власний проект, у випадку необхідності консультуючись з керівником.

На практиці ж, на жаль, більшість студентів вважає, що достатнім буде виписати з рекомендованих підручників та посібників частину теоретичного матеріалу за темою дослідження і розв'язати кілька задач за темою. На зауваження керівників, що така робота не може бути рекомендована до захисту, оскільки складається з уривків текстів, взятих із підручників та посібників інших авторів, що є порушенням принципів академічної доброчесності, а саме плагіатом, студенти щиро дивуються, відповідаючи, що написали все, що знайшли з теми, і дійсно не розуміють, що зробили не так.

Оскільки такий підхід студентів до написання курсових робіт носить скоріше масовий, ніж поодинокий характер, ми вирішили вивчити причини

цього явища та виявити способи запобігання (принаймні зменшення) таких проявів академічної недоброчесності.

Для вивчення стану обізнаності студентів з питань вимог до написання курсових робіт, а також принципів академічної доброчесності та їх дотримання при виконанні наукових робіт, були використані такі форми роботи, як опитування, бесіди, аналіз наданих письмових (курсівних) робіт.

У результаті такої роботи було з'ясовано, що більшість студентів ознайомлені з вимогами до структури курсової роботи, її обсягу, вимог до оформлення, але відчують труднощі при формулюванні мети роботи, предмету та об'єкту дослідження, задач дослідження та висновків. Також студенти не зовсім розуміють, як правильно обґрунтувати актуальність дослідження, та яким чином можна додати щось нове (своє) до питань з математики, які вже вивчені та висвітлені у великій кількості підручників та монографій.

Більшість студентів вважає, що оскільки в кінці курсової роботи вони наводять перелік використаних джерел, то їх робота не буде вважатися плагіатом. Також, деякі студенти зізналися, що консультувалися зі своїми товаришами, які в минулі роки працювали над схожими за тематикою курсовими проектами, і навіть брали їх роботи за основу, змінюючи окремі деталі.

Власні вміння проводити наукове дослідження більшість студентів оцінює як недостатні, пояснюючи тим, що не мали можливості навчитися виконувати таку роботу ні під час навчання в школі, ні під час навчання на першому курсі.

Проаналізувавши отримані результати опитувань та бесід зі студентами, а також створені ними курсові проекти, ми дійшли до висновку, що студентів вже на I-II курсах навчання необхідно обов'язково ознайомлювати з принципами академічної доброчесності та підвищувати їх рівень особистої відповідальності за виконану роботу. Для цього, можна проводити спеціальні заняття та кураторські години, присвячені вивченню принципів та засад академічної доброчесності. Також дієвим засобом може стати організація розподілу тем курсових проектів для студентів у формі семінару, на якому обов'язково має бути виконане наступне:

- 1) ознайомити студентів з вимогами до структури, обсягу та оформлення курсової роботи;
- 2) визначити терміни захисту роботи, попереднього захисту, призначити дати консультацій з керівником;
- 3) навести приклади формулювання мети, предмету та об'єкту дослідження, показати, як з мети дослідження витікають завдання дослідження, та приклади висновків, які можуть бути отримані в результаті роботи;
- 4) наголосити на важливості дотримання принципів академічної доброчесності при виконанні роботи, пояснити, які дії є порушенням цих принципів, попередити про відповідальність за порушення принципів академічної доброчесності;
- 5) відповісти на запитання студентів стосовно виконання роботи на засадах академічної доброчесності.

Проведення такого семінару, на наш погляд, дозволить краще зорієнтувати та налаштувати студентів на сумлінне та якісне виконання курсової роботи, підвищити її якість, значно зменшити прояви списування та плагіату.

Також дієвим засобом виховання академічної доброчесності студентів, на наш погляд, може стати впровадження у навчальний процес професійної підготовки майбутніх вчителів математики навчального курсу «Основи наукових досліджень», який передбачає формування у студентів вмінь та навичок академічного письма, правильного оформлення посилань та переліку використаних джерел, ознайомлення з методами здійснення наукових досліджень та способами коректного опису їх результатів. Вивчення цього курсу доцільно розпочинати не пізніше третього навчального семестру, тобто до початку виконання студентами своєї наукової роботи.

Таким чином, обговорення зі студентами питань академічної доброчесності під час навчальної роботи, а також наполеглива та систематична робота викладачів з впровадження принципів академічної доброчесності в навчальний процес, сприятиме підвищенню якості наукової роботи студентів та вихованню сучасних фахівців на засадах свідомої академічної доброчесності.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про освіту : Закон України № 2145-VIII від 05.09.2017 [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
2. Довідник з академічної доброчесності для школярів / уклад. М. В. Григор'єва, О. І. Крикова, С. Г. Певко ; за заг. ред. О. О. Гужви. — Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2016. — 64 с.

***Рева Т. Д.,**
д. пед. н., декан фармацевтичного факультету,
Національний медичний університет імені О.О. Богомольця
Чхало О. М.,
старший викладач кафедри медичної та загальної хімії
Національний медичний університет імені О.О. Богомольця*

СТВОРЕННЯ ЕФЕКТИВНИХ ПРОГРАМ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Якісні зміни у системі вищої освіти вимагають від учасників освітнього процесу розроблення нових підходів до навчання та викладання, впровадження академічної доброчесності та етичних цінностей в освітній та науковій діяльності, створення сучасних нових комунікаційних механізмів в університетах та коледжах, що приводить до формування нової високої академічної культури.

Академічна доброчесність у вищому навчальному закладі ґрунтується на тому, що в освітньому процесі навчання або практики всі учасники освітнього процесу (студенти, викладачі, науковці, аспіранти), в першу чергу, керуються принципами етики, чесності, високої культури. Абсолютно неприпустимими в освіті є академічний плагіат, використання чужих результатів або інші види порушень.

Відповідно до законодавчих актів [1,2] академічним плагіатом вважається оприлюднення наукових або творчих результатів, які були отримані іншими, як результат власного дослідження або творчості.

Дотримання академічної доброчесності для студентів Університету, в першу чергу, це самостійне виконання домашніх завдань, курсових та дипломних робіт, проектів, презентацій опрацьованого матеріалу. Для освітян та науковців важливим є дотримання загальноприйнятих етичних норм про авторське право, санкціоноване посилання на літературні джерела, надання правдивої інформації про результати власних досліджень, об'єктивний контроль доброчесності аспірантів та студентів Університету.

Аналіз наукових досліджень та власний досвід дозволяє виділити декілька видів порушень академічної доброчесності в освіті, а саме:

1. плагіат;
2. самоплагіат (оприлюднення власних раніше опублікованих наукових або творчих результатів як нових);
3. фабрикація або фальсифікація (неправдиві результати дослідження);
4. шахрайство (списування або використання під час складання мір контролю заборонених технічних засобів тощо);
5. неправильне оцінювання (заниження або завищення оцінки, тощо);
6. академічне хабарництво (написання на замовлення або з метою одержання матеріальної вигоди наукових трудів або іншого творчого продукту);
7. зловживання впливом тощо.

Два десятиліття пильної уваги до успішних програм академічної доброчесності дозволили авторам есе сформулювати представлені нижче рекомендації, що дозволяють збільшити шанси на успіх реалізації академічної доброчесності. Закладам вищої освіти рекомендовано:

1. Розробляти і публікувати Положення, процедури та заяви щодо академічної доброчесності, які можна легко і правильно зрозуміти і послідовно виконувати.
2. Просувати позитивні аспекти академічної доброчесності у всіх складових університетської спільноти. Такі дії повинні включати обговорення фундаментальних цінностей, формування здатності приймати етичні

- рішення, акцентування зв'язків між академічною доброчесністю і більш широкими питаннями етики.
3. Інформувати університетську спільноту щодо стандартів академічної доброчесності для досягнення правильного розуміння очікувань як невід'ємних компонентів культури спільноти.
 4. Практикувати дії, описані в правилах університетського життя, послідовно і справедливо. Надавати підтримку тим, хто виконує правила і дотримується стандартів.
 5. Розробляти, роз'яснювати і впроваджувати системи реагування та прийняття рішень у випадках порушення доброчесності.
 6. Стежити за розвитком технологій і освітніх практик з тим, щоб мати можливість передбачати і оцінювати зростаючі ризики і згідно з цим знаходити рішення потенційних проблем.
 7. Регулярно оцінювати ефективність правил, процедур і практик академічної доброчесності. Переглядати їх, оновлювати і при необхідності вдосконалювати.

Детальний зміст програм академічної доброчесності кожного закладу вищої освіти має визначатися особливостями самого співтовариства. При цьому в кожному випадку відносини між правилами і процедурами, стандартами спільноти і повсякденною поведінкою повинні бути гармонійними, послідовними, а також повинні відповідати узгодженим цінностям університету.

Висновок. На нашу думку, успіхом ефективних програм академічної доброчесності є чесна робота всіх учасників освітнього процесу, результатом чого будуть справжні знання здобувачів вищої освіти.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про освіту : Закон України № 2145-VIII від 05.09.2017 [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>. (дата звернення: 27.09.2018).

2. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>. (дата звернення: 27.09.2018).

Ревенко І. В.,

к. пед. наук, доцент кафедри музично-інструментальної підготовки вчителя Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

У контексті забезпечення належної якості освіти в Україні значно загострилась проблема дотримання здобувачами освіти принципів академічної доброчесності. На жаль, ми все частіше стикаємося з фактами порушення цих принципів, як серед школярів і студентів, так і серед наукових і науково-педагогічних працівників. Причин такого становища чимало, зокрема такими можна назвати відсутність знань й умінь академічного письма, низький рівень моральної свідомості та відповідальності, легкий доступ до електронних інформаційних ресурсів у поєднанні з відсутністю стандартизованих процедур перевірки на плагіат та санкцій за порушення академічної доброчесності тощо.

Про актуальність цієї проблеми свідчить посилення уваги до неї світового суспільства, обговорення цього питання на всіх рівнях, початок прийняття освітніми установами конкретних заходів для запобігання академічному плагіату. Зокрема у 27 країнах Європи протягом 2010-2013 років реалізовувався дослідницький проект IPPHEAE (Impact of Policies for Plagiarism in Higher Education Across Europe — «Вплив політик щодо плагіату у вищій освіті в Європі») для порівняння та оцінки різних стратегій протидії плагіату (поінформованість, профілактика, виявлення), дослідження процедур, що запроваджуються на інституціональному та національному рівнях, практик використання електронних інструментів виявлення плагіату. Завданнями цього проекту було: визначення заходів, що запроваджуються у вищих навчальних

зкладах для боротьби з плагіатом; дослідження передового досвіду та ефективних практик боротьби з плагіатом; рекомендація методів протидії плагіату та ефективного виявлення таких випадків; допомога та підтримка щодо підвищення стандартів та якості освіти у вищих навчальних закладах [5].

Згідно з визначенням експертів урядово-громадської ініціативи «Разом проти корупції» І. Єгорченко та М. Серебрякова актуальність проблеми академічної доброчесності в Україні зумовлена двома факторами: проголошене бажання нашої країни приєднатися до європейських і світових стандартів та публічне викриття численних прикладів академічної недоброчесності [1].

У зв'язку з цим в Україні робляться спроби розв'язати цю проблему як на законодавчому рівні, так і на рівні публічних обговорень проблеми, реалізації різних проектів та розробки механізмів запобігання плагіату в навчальних закладах. Так, у 42 статті нової редакції Закону України «Про освіту» [2] надано визначення поняття «академічна доброчесність», наведено ознаки порушення академічної доброчесності, перелічені види відповідальності за її порушення.

На рівні громадського обговорення у 2017 році проведено віртуальний круглий стіл «Академічна доброчесність у вищій освіті: місія неможлива?!», у якому освітяни аналізували причини поширення академічної недоброчесності, пропонували різні способи боротьби з нею. Зокрема ефективними серед запропонованих способів, на нашу думку, є: створення загальнонаціонального репозитарію академічних текстів, основою роботи якого є принципи відкритості й прозорості, а також використання спеціалізованого програмного забезпечення для виявлення ознак плагіату; ініціювання загальнодержавної програми популяризації академічної культури, навчання студентів академічному письму. [3].

У рамках Проекту сприяння академічної доброчесності — SAIUP, що започаткований Американськими Радами з міжнародної освіти, а також на основі вивчення успішного міжнародного досвіду підтримки принципів академічної доброчесності українськими експертами було розроблено «Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної

доброчесності» [4]. Серед інших корисних порад ми звернули увагу на перелік компетентностей викладача, необхідних для ефективного навчання студентів академічному письму, а саме: відрізняти та бачити спільне в поняттях «плагіат» та «академічний плагіат»; розуміти, що академічний плагіат є феноменом, інтерпретація якого зумовлена академічними традиціями та культурним контекстом; знати основні причини використання студентами академічного плагіату; знати уявлення студентів стосовно академічного плагіату, а також освітні потреби студентства; уміти планувати та запроваджувати ефективні навчальні заходи, спрямовані на допомогу студентам щодо уникнення плагіату; знати правила складання завдань та екзаменаційних білетів таким чином, щоб завдання не орієнтували студентів звертатися до плагіату; уміти виявляти плагіат у текстах студентів. [4, с.22].

Отже, попри всі масштаби проблеми академічної недоброчесності в Україні та складність її розв'язання, вже впроваджуються певні заходи для боротьби з академічним плагіатом. Необхідне об'єднання зусиль освітян та представників законодавчої влади для проведення дієвих освітніх реформ, які б унеможливили прояви академічної недоброчесності.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Академічна доброчесність. Аналітичний звіт та рекомендації [Електронний ресурс]. / І. Єгорченко, М. Серебряков. — Режим доступу: <https://rpr.org.ua/wp-content/uploads/2018/10/Analitychna-zapyska-akademichna-dobrochesnist.pdf>.
2. Закон України про освіту [№ 2145-VIII від 5 верес. 2017 р.] / Верховна Рада України. — Київ : Парламентське вид-во, 2017. — 128 с.
3. Федорченко Ю. Академічна недоброчесність у вищій школі як системна проблема [Електронний ресурс]. / Ю. Федорченко. — Режим доступу: <http://education-ua.org/ua/articles/1105-akademichna-nedobrochesnist-u-vishchij-shkoli-yak-sistemna-problema>.
4. Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності [Електронний ресурс]. / уп. В. Бахрушин,

Є. Ніколаєв. — Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/2018/10/25/recomendatsii.pdf>.

5. Impact of Policies for Plagiarism in Higher Education Across Europe (IPPHEAE) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://plagiarism.cz/ippheae/>.

Садовська І. Б.,

*д. е. н., професор кафедри обліку і аудиту
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки*

Бабіч І. І.,

*к. е. н., доцент кафедри обліку і аудиту
Луцький національний технічний університет*

Нагірська К. Є.,

*к. е. н., доцент кафедри обліку і аудиту
Луцький національний технічний університет*

ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ СЕРЕДОВИЩА АКАДЕМІЧНОГО ДОБРОЧЕСНОГО НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Зазвичай презентується багатоваріантність напрямів формування середовища доброчесного навчання у вищій школі. Їх можна узагальнити в чотири, які на наш погляд є найсуттєвішими з позиції академічного середовища, зокрема: 1) формування власне простору доброчесності як унікальної платформи для проведення відповідних дій; 2) структурування в цьому просторі відповідних комунікаційних каналів для поширення теоретичних надбань у вигляді сукупності правил і вже набутого практичного досвіду іншими; 3) умонтування в навчальні процеси принципів та інструментів академічної доброчесності; 4) створення банку ймовірних і фактичних проявів не дотримання чи порушення академічної доброчесності для цілей налаштування попереднього виховного процесу з високим рівнем ефективності.

Перший напрям беззаперечно повинен базуватися на вихованні академічної культури через впровадження інноваційних форматів та

інструментарію викладання дисциплін і оцінювання знань, вмінь і навиків студентів. Важливо відмітити, що друга частина впливає з першої, і ні в якому разі не навпаки. Тобто, оцінювання напряду залежить від якості викладання. Викладання нерозривно пов'язане з відповідними технологіями навчання. Викладати і навчати — це мистецтво, яке можна досягнути при володінні талантом учителя і при великому бажанні. Окремо талант навчати і бажання навчати не розглядаються ні теоретично, ні практично. Таке висловлення має підтвердження через оцінку результатів проведеного анкетування студентів. Було опитано більше двох тисяч студентів першого-третього курсів Луцького національного технічного університету економічних і технічних спеціальностей. Також для формулювання запитань були вибрані 38 навчальних предметів, які викладались одними з перших за рівнем рейтингової оцінки університету викладачами. Результати опитування були такими, які показали низький рівень взаємозалежності (в межах 0,27) між показником рейтингу викладача по університету, оцінки рівня навчання наданої студентами, а також оцінки фактичного контролю знань у відповідності до залікових відомостей. Такий свого роду парадокс і доказує, що крім фактографічних оцінок існують оцінки умовно-психологічного характеру, які є більш впливовими у сфері навчання і формування в академічному середовищі пріоритету доброчесності. Цей приклад наглядно показав, що існує проблема в університетах щодо неоднозначного сприйняття викладачами і студентами принципів академічної доброчесності. Тому громадська спільнота зобов'язана посилити цей процес з метою якнайшвидше сформувати унікальну платформу, на якій матиме змогу закріпити власні кордони певний простір академічної доброчесності.

Ми пропонуємо звернути увагу на другу складову — розробити механізм структурування в академічному просторі доброчесності відповідних комунікаційних каналів для поширення теоретичних надбань у вигляді сукупності правил і вже набутого практичного досвіду іншими університетами як в Україні, так і за її межами. Є потреба якнайшвидшого поширення найкращих практик для університетів, що полягає в нерозривному поєднанні форматів

викладання та інструментів навчання як спільної дії до досягнення найвищої якості навчання. Інструментами якісного навчання є демонстрована самим викладачем професійна експертна модель навчального процесу: визначених цілей і завдань пов'язаних з практичними ситуаціями, презентації та доступної інтерпретації навчальних матеріалів, викладу програми навчального курсу у форматах інноваційних методології і технології, розроблення варіативних і унікальних форматів лекційних, семінарських занять та самостійної роботи, запровадження прозорих процедур оцінювання.

Найбільш складним є третій напрям, який націлений на умонтування в навчальні процеси принципів та інструментів академічної доброчесності. Проте, щоб уберегти університети як інституцію в часи надмірності знань, першочерговим є посилення рівня унікальності та діалогічності навчальних планів та навчально-методичного комплексу як його складової.

Навчання, базоване на особистісних прикладах. Сьогодні це висловлювання набуває неймовірної актуальності. Звідси і впливає запропонований нами третій напрям формування середовища доброчесності у вищій школі, суть якого у створенні банку ймовірних і фактичних проявів не дотримання чи порушення академічної доброчесності для цілей налаштування попереднього виховного процесу з високим рівнем ефективності. Це може бути банк фактів, чи база даних. Від назви не змінюється призначення. Головне, що є потреба публічного висвітлення, критичної оцінки і шляхів подолання проявів порушення академічної доброчесності.

Таким чином узагальнені напрями формування середовища доброчесного навчання у вищій школі дозволять вибудувати стійку систему психологічного впливу на формування інноваційного менталітету в учасників академічного процесу — викладачів і студентів. Виховання академічної культури є тривалим процесом, але його можна пришвидшити, якщо водночас і в однаковій мірі будуть зацікавлені обидві сторони.

Сарана С. В.,

*к. ю. н., доцент, завідувач кафедри цивільного,
господарського, адміністративного права та
правоохоронної діяльності*

Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

ПРОБЛЕМИ ВИЯВЛЕННЯ ТА ЗАСОБИ ПОПЕРЕДЖЕННЯ АКАДЕМІЧНОГО ПЛАГІАТУ

В умовах глобалізаційних процесів сучасного суспільства проблема академічної доброчесності набуває дедалі більшого значення. Стрімкий розвиток технологій та вільний доступ до продуктів інтелектуальної власності полегшують процес використання та поширення інформації, але разом з цим набувають усе більших обертів процеси запозичення, привласнення і використання чужих ідей та думок [1, с. 170]. Це перш за все пов'язано з великими обсягами інформації розміщеними у всесвітній мережі у вільному доступі, що часто є непереборною спокусою для осіб, які за родом своєї діяльності чи навчання займаються інтелектуальною (творчою) діяльністю у науковій сфері.

Проблеми виявлення плагіату насамперед пов'язані з відсутністю належних систем перевірки наукових праць у навчальних закладах, наукових установах та інших організаціях пов'язаних з інтелектуальною (творчою) діяльністю. Так на цілком слушну думку Г.С. Корчагіної: «Найпоширенішими методами приховування плагіату є: використання прихованих символів, заміна символів у слові латиницею, нерівномірне розміщення запозиченого тексту в роботі, стилістична неоднорідність дослідження, написання роботи складною мовою та заміна слів синонімами, маніпуляція цитатами, переклад». Вона також відзначає, що для боротьби з плагіатом існує значна кількість програмних засобів, а програми для антиплагіатної експертизи (AntiPlagiarism.NET, Etxt antiplagiat, StrikePlagiarism, text.ru (підтримує укр. мову), Advego Plagiatius (підтримує укр. мову), тощо) [2, с. 130]. Проте, для їх ефективного застосування потрібне повне охоплення антиплагіатними перевітками всіх робіт, включаючи

студентські та наявність відповідної бази таких робіт для порівняння і виявлення неправомірних запозичень.

Стосовно останнього, то як зазначають І. В. Киричок та Т. Б. Павленко відкритий доступ до інформації є надійним засобом сприяння науковій доброчесності. На часі створення в Україні єдиного національного репозитарію академічних текстів, який ініціює Міністерство освіти і науки України. Даний ресурс буде доступний усім вишам і дозволить автоматизувати (спростити) перевірку текстів на унікальність. Дієвим механізмом реалізації цього антиплагіатного заходу є створення у вишах інституційних репозитаріїв — електронних архівів інтелектуальних продуктів університетської спільноти [3].

Складність боротьби з плагіатом без використання програмних засобів полягає перш за все в тому, що як вказує К. Афанасьєва, за обсягом привласненого матеріалу, академічний плагіат може бути повний і частковий; за ступенем автентичності текстів — прямий і опосередкований. Останній опосередкований плагіат — це привласнення авторства на чужий твір чи його уривки, що попередньо були видозмінені плагіатором. В його основі — переказ авторського тексту, те ж саме перефразування [4, с. 87-90]. І виявити його без відповідної програмної перевірки тексту часто вкрай складно, а бо і взагалі неможливо.

Дана проблема найбільш розповсюджена у студентському середовищі, як зазначає з цього приводу С. Квіт, що ще зі школи у молоді виробляється звичка, яка дозволяє без будь-яких докорів сумління завантажувати роботи з мережі Інтернет й отримувати за це позитивні оцінки. Відсутність покарання за використання чужої роботи та звичка, сформована в дитинстві, — основні причини такого менталітету в української молоді. Як показують статистичні дослідження, які проводяться в Україні близько 90 % студентів вдаються до плагіату [5]. А проблематика виявлення такого плагіату знаходиться у площині відсутності загальної бази студентських робіт та обов'язку перевірки всіх робіт з використанням антиплагіатного програмного забезпечення.

Стосовно ж академічних робіт наукової спільноти то тут ситуація є набагато кращою, проте все одно доволі часто зустрічаються випадки плагіату, які проте нажалі у багатьох випадках замовчуються і не отримують належного розголосу та реакції з боку керівництва ЗВО та державних органів влади. Така ситуація перш за все пов'язана з закритістю академічної спільноти і невеликою публічністю у даній сфері. Як зазначає Я. Тицька: «Неприпустимо обмежувати чи зводити перелік проявів академічної не доброчесності до окремих її проявів чи робити акцент на одному з таких проявів, бо це призводить лише до тимчасових гучних кампаній. Оскільки академічна не доброчесність процвітає саме в закритих академічних спільнотах, успішна стратегія реалізації комплексної кадрової політики в системі вищої освіти має стати головною передумовою подолання масштабної академічної недоброчесності у вищій школі. Людина, яка керується нормами академічної доброчесності й має належну професійну підготовку, має бути впевнена в тому, що вона завжди знайде можливість для своєї повноцінної реалізації у вищій школі, а не буде залежати від волі тих, для кого вища школа є лише бізнес-проектom. Без такої впевненості представників професорсько-викладацького складу вищої школи будь-які кампанії проти академічної нечесності будуть марними» [6, с. 194].

Тицька Я. також пропонує кілька кроків для подолання вказаної ситуації:

- упровадження на національному рівні порядку врегулювання порушень у сфері академічної доброчесності, заснування незалежних національних агенцій-арбітрів, діяльність яких спрямована на вирішення спорів у сфері академічної доброчесності задля захисту прав студентів і викладачів;
- розроблення та запровадження комп'ютерного тестування здобувачів освіти з автоматичним оцінюванням роботи [6, с. 194].

Наведені заходи безсумнівно мають покращити ситуацію з академічним плагіатом, проте вони мають бути обов'язково доповнені комплексною системою антиплагіату, куди мають бути включені депозитарії робіт професорсько-викладацького складу та студентів всіх вищих навчальних закладів із загальним доступом до даної системи всіх бажаючих.

Крім цього, програмне забезпечення антиплагіатної перевірки високого рівні має знаходитися в загальному доступі, а не лише у спеціалізованих освітніх та державних закладах. При цьому самим здобувачам вищої освіти та наукових ступенів мають в обов'язковому порядку викладатися дисципліна з питань академічного плагіату, як це зокрема започатковано у Києво-Могилянській академії [7]. Як свідчить практика виділяються такі методи приховування плагіату: 1) використання прихованих символів; 2) заміна символів у слові латиницею; 3) нерівномірне розміщення запозиченого тексту в роботі; стилістична неоднорідність дослідження; 5) написання роботи складною мовою та заміна слів синонімами; 6) маніпуляція цитатами; 7) переклад [1, с. 74]. Стосовно останнього, то у разі застосування тристоронніх перекладів, у вихідному тексті практично неможливо виявити плагіат [1, с. 79], що зумовлює потребу в залученні фахівців, які мають оцінювати роботи на предмет висловлених думок та ідей, у порівнянні з іншими роботами і таким чином виявляти не лише фактичний а і інтелектуальний плагіат (плагіат ідей і думок).

Узагальнюючи все вищезазначене можна констатувати, що найбільш проблемними щодо виявлення плагіату є студентські роботи з огляду на відсутність єдиного депозитарію їх робіт, однозначних вимог до обов'язкової перевірки на плагіат та використання значної кількості способів приховування плагіату в поєднанні з частою відсутністю технічних і часових можливостей у викладачів для їх перевірки. Разом з цим проблеми виявлення плагіату властиві і академічним роботам науковців, це пов'язано з закритістю певних академічних спільнот, замовчуванням фактів виявлення плагіату та використанням засобів його приховування високого рівня (в тому числі через тристоронні переклади).

З огляду на це основними засобами попередження академічного плагіату мають виступати: 1) створення депозитаріїв робіт студентів, викладачів і інших науковців всеукраїнському масштабі із обов'язковим внесенням у них всіх робіт цих категорій осіб і вільним доступом до них; 2) обов'язкова перевірка на антиплагіат всіх робіт в межах ЗВО і інших наукових установ; 3) створення вільного доступу до високоякісних програм перевірки на антиплагіат; 4)

запровадження інституту перевірки робіт не лише за допомогою програмних засобів, а і з використанням груп фахівців з метою оцінювати роботи на предмет висловлених думок та ідей, у порівнянні з іншими роботами (перевірка на плагіат думок і ідей).

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених: кол. моногр. / за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. — Дніпро: ДРІДУ НАДУ. — 2017. — 169 с.

2. Корчагіна Г.С. Проблеми реалізації принципу академічної доброчесності у ВНЗ. Академічна доброчесність: виклики сучасності / Збірник наукових есе учасників наукового стажування для освітян (Республіка Польща, Варшава, 1 – 13.10.2018). — Варшава. — 2018. — 162 с.

3. Киричок І. В., Павленко Т. Б. Місія вузівської бібліотеки у сприянні академічній доброчесності [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://conf.nlu.edu.ua/bis-2016/paper/viewFile/3913/600>.

4. Афанасьєва К. Явище академічного плагіату: витоки та шляхи боротьби / К. Афанасьєва // Теорія і практика інтелектуальної власності. — 2012. — № 6. — С. 86-91.

5. Квіт С. Академічне середовище не повинно приймати плагіат [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://mon.gov.ua/usinovivni/novini/2015/07/16/akademichne-seredovishhe/>.

6. Тицька Я. «Академічна доброчесність» та «академічна відповідальність» у забезпеченні якості вищої освіти / Я. Тицька // Підприємництво, господарство і право. — 2018. — № 11. — С. 192-195.

7. Академічна доброчесність. Семінар № 4 до курсу «Вступ до Могилянських студій» (2017-2018 н.р.). — Київ: НУ «Києво-Могилянська академія». — 2017. — 107 с.

*Субіна Т. В.,
к. ю. н., доцент кафедри фінансового права
Університет державної фіскальної служби України*

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ЗМІСТУ ПЛАГІАТ У СФЕРІ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Питання розвитку академічної доброчесності набуває сьогодні особливої актуальності. Дотримання академічної доброчесності усіх учасників освітнього процесу є не від'ємною складовою якісної освіти в Україні. Але на жаль, у листопаді 2018 році за результатами опитування про рівень обізнаності учнів та студентів із проблематикою академічної доброчесності у рамках Проекту сприяння академічній доброчесності в Україні було з'ясовано, що лише 35 % респондентів знають, що таке «академічна доброчесність», і дізналися про це поняття з Інтернету, в університеті, від інших студентів. Більшість, а саме 65 % студентів, зізналися, що ніколи не чули про цей термін [1].

Вимоги дотримання стандартів академічної доброчесності містяться у численних міжнародних документах, серед яких є Європейська хартія дослідників, яка визначає вимоги до діяльності дослідників. Впровадження цієї Хартії було рекомендоване листом МОН. Цей документ містить розділ «Етичні принципи», який визначає, що науковці мають дотримуватись загальновизнаних етичних норм та фундаментальних етичних принципів у їхніх дисциплінах, та широкі вимоги щодо правил здійснення наукових досліджень, які виходять за рамки лише недопущення академічного плагіату, зокрема, щодо професійної відповідальності за результати досліджень, взаємодії з суспільством [2].

У 2017 році набрав чинності Закон України «Про освіту» в якому, статтею 42 визначено, що академічна доброчесність — це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання або наукових (творчих) досягнень [3].

Академічна доброчесність на сучасному розвитку щодо цього питання прирівнюється до категорії академічної нечесності, основними проявами якої містяться у такому із видів порушень як плагіат.

Плагіат — це академічна поведінка, яка характеризується такими п'ятьма кумулятивними ознаками: коли певна особа (1) використовує слова, ідеї чи результати праці (2), що належать іншому визначеному джерелу чи людині (3), без вказування посилання на джерело, з якого вона була запозичена (4) у ситуації, в якій правомірно очікується вказування авторства оригіналу (5) з метою отримати певну користь, пошану, вигоду, які не обов'язково мають бути грошового характеру [4].

Відповідно до Закону України «Про авторське право і суміжні права» статтею 50 встановлено, що плагіат — це оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору [5].

Академічний плагіат — це «оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості), або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства».

Існує багато різних підходів до визначення змісту поняття академічний плагіат, що зумовлені цілями регулювання та традиціями, які існують у різних галузях знань, сферах професійної діяльності і країнах. Зокрема, дещо різними можуть бути визначення у регулюваннях для студентських і наукових робіт, для журналістики і математики, британських та німецьких університетів тощо. Але спільним для всіх визначень є приписування собі результатів, отриманих іншими особами.

Академічний плагіат може стосуватися у всіх типів джерел, зокрема: текстів, рисунків, фрагментів музичних творів, математичних виразів та перетворень, програмних кодів тощо. Джерелами академічного плагіату можуть бути опубліковані і неопубліковані книжки, статті, брошури, патенти, тези,

рукописи, веб-сайти та інші Інтернет-ресурси, роздаткові матеріали для студентів, роботи інших студентів й т.ін. [6].

А також, академічним плагіатом є:

1. Відтворення в тексті наукової роботи без змін, з незначними змінами, або в перекладі тексту іншого автора (інших авторів), обсягом від речення і більше, без посилання на автора (авторів) відтвореного тексту.
2. Відтворення в тексті наукової роботи, повністю або частково, тексту іншого автора (інших авторів) через його перефразування чи довільний переказ без посилання на автора (авторів) відтвореного тексту.
3. Відтворення в тексті наукової роботи наведених в іншому джерелі цитат з третіх джерел без вказування, за яким саме безпосереднім джерелом наведена цитата.
4. Відтворення в тексті наукової роботи наведеної в іншому джерелі науково-технічної інформації (крім загальновідомої) без вказування на те, з якого джерела взята ця інформація.
5. Відтворення в тексті наукової роботи оприлюднених творів мистецтва без зазначення авторства цих творів мистецтва [7].

З вище вкладеного можна зробити висновок, що академічний плагіат — це відображення різноманітних джерел, суб'єктами освітнього процесу для власних потреб.

Однією із умов розвитку академічної доброчесності в країні є її популяризація, а саме проведення науково-комунікативних заходів, тренінгів, лекцій, тощо. Метою якої повинна стати дотримання академічної доброчесності, етичних норм, принципів усіх учасників освітнього процесу для розбудови якісної освіти в Україні.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Садик В. Академічна доброчесність: міфічна концепція чи дієвий інструмент забезпечення якості вищої освіти? Освітня платформа [Електронний ресурс]. — 2017. — Режим доступу: <http://education-ua.org/ua/articles/930->

akademichna-dobrochesnist-mifichna-kontsepsiya-chi-dievij-instrument-zabezpechennya-yakosti-vishchoji-osviti.

2. Аналітична записка. Академічна доброчесність, аналітичний звіт та рекомендації [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://rpr.org.ua/wp-content/uploads/2018/10/Analitychna-zapyska-akademichna-dobrochesnist.pdf>.

3. 1. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Дата оновлення: 09.08.2019. [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

4. Зоренко А. Академічна доброчесність: що в учнів та студентів на думці? [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://saiup.org.ua/novyny/akademichna-dobrochesnist-shho-v-uchniv-ta-studentiv-na-dumtsi/>.

5. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23.12.1993 р. № 3792 XII. Дата оновлення: 04.11.2018. — Режим доступу: [https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/3792 12/find?text=%EF%EB%E0%E3%B3%E0%F2](https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/3792%2012/find?text=%EF%EB%E0%E3%B3%E0%F2).

6. Щодо рекомендацій з академічної доброчесності для закладів вищої освіти: затверджено Міністерство освіти і науки України від 23.10.2018. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: [https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v650729 18?find=1&text=%EF%EB%E0%E3%B3%E0%F2#w11](https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v650729%2018?find=1&text=%EF%EB%E0%E3%B3%E0%F2#w11).

7. Стосовно Рекомендацій щодо запобігання академічному плагіату та його виявлення в наукових роботах (авторефератах, дисертаціях, монографіях, наукових доповідях, статтях тощо) : затверджено Міністерство освіти і науки України від 23.10.2018. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v868172918?find=1&text=%EF%EB%E0%E3%B3%E0%F2#w11>.

Тітко І. А.,

*д. ю. н., доцент, завідувач кафедри кримінального
права та кримінально-правових дисциплін
Полтавського юридичного інституту Національного
юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УКРАЇНІ

Євроінтеграційний курс України зобов'язує нашу державу до визнання та імплементації тих стандартів, які на сьогодні для багатьох країн Європи вже стали звичною нормою. Таким стандартом в галузі науки та освіти є дотримання принципів академічної доброчесності. При цьому, успіх боротьби з академічною недоброчесністю навряд чи можливий без відповідної нормативно-правової бази, яка б визначала, що слід вважати проявами такої недоброчесності та які наслідки мають наставати для порушників.

Відмітимо, що питання нормативно-правового забезпечення впровадження принципів академічної доброчесності у закладах вищої освіти (далі – ЗВО) України вже піднімалось Міністерством освіти і науки України в Листі від 23.10.2018 р. № 1/9-650. Відповідно до вказаного документу, нормативно-правове забезпечення впровадження принципів академічної доброчесності в Україні складається із: Закону України «Про освіту»; спеціальних законів України «Про вищу освіту», «Про професійну освіту», «Про фахову передвищу освіту», «Про загальну середню освіту», «Про дошкільну освіту», «Про позашкільну освіту» (деякі з цих законів ще розробляються або поки не містять відповідних норм); Закону України «Про наукову та науково-технічну діяльність»; нормативних актів Кабінету Міністрів України, центральних органів виконавчої влади, що мають у сфері свого підпорядкування заклади освіти та/або наукові установи; статутів та інших внутрішніх нормативних документів (кодекси честі, правила внутрішнього розпорядку, процедури прийняття рішень з питань імовірних порушень академічної доброчесності тощо) закладів освіти та наукових установ. При цьому нормативні документи закладів вищої освіти повинні чітко регламентувати: види

академічної відповідальності за конкретні порушення академічної доброчесності; процедури встановлення і доведення фактів порушень академічної доброчесності; процедури прийняття рішень про академічну відповідальність учасників освітнього процесу, а також органи, що приймають такі рішення; процедури апеляції для осіб, яких звинувачують у порушенні академічної доброчесності [1].

На наш погляд, до переліку нормативно-правових актів, які Міністерство освіти і науки України визначило як нормативну базу в питаннях забезпечення впровадження принципів академічної доброчесності у ЗВО України, доречно також буде додати Закон України «Про авторське право і суміжні права» [2], оскільки, як слушно вказує Міністерство освіти і науки України, необхідно розуміти спільне і відмінне між поняттями «плагіат» (стаття 50 Закону України «Про авторське право і суміжні права») і «академічний плагіат» (стаття 42 Закону України «Про освіту») [1].

Серед правових актів, які регламентують забезпечення дотримання академічної доброчесності слід окремо відмітити Рекомендації щодо запобігання академічному плагіату та його виявлення в наукових роботах (авторефератах, дисертаціях, монографіях, наукових доповідях, статтях тощо) [3]. Вагомість вказаних рекомендацій полягає у тому, що саме в них надаються детальні роз'яснення стосовно можливих проявів академічного плагіату та чіткі інструкції щодо тих критеріїв, встановлення яких є достатнім для констатації наявності конкретного прояву академічного плагіату. Так, наприклад, саме вказаний нормативний документ містить відповідь на питання щодо обсягу текстового запозичення без відповідного посилання, яке має бути розцінене як академічний плагіат. Зокрема, нормативно закріплено, що для констатації різновиду академічного плагіату достатньо встановити, що в раніше оприлюдненому тексті іншого автора (інших авторів), на який не має посилання в оцінюваній роботі, наявний такий чи майже такий текстовий фрагмент обсягом більше одного речення (за винятком стандартних текстових кліше, які не мають авторства та/чи є загальновживаними) [3].

На наш погляд, окремий акцент у вирішенні питання забезпечення впровадження принципів академічної доброчесності варто зробити на можливості ЗВО регламентувати вказану сферу в локальних нормативно-правових актах. Такий підхід забезпечує не лише змогу адаптувати загальні вимоги нормативно-правових актів держави до специфіки тої чи іншої наукової або освітньої галузі, а й надає ЗВО можливість використовувати додаткові важелі у боротьбі із академічною недоброчесністю.

Враховання вищенаведеного надає можливість констатувати, що: по-перше, на сьогодні в Україні створене базове нормативно-правове підґрунтя для впровадження принципів академічної доброчесності, тож основна увага має бути зосереджена на реальному втіленні нормативних приписів у життя; по-друге, ефективність впровадження принципів академічної доброчесності значною мірою залежить як від поінформованості учасників наукового та освітнього процесів про нормативно встановлені стандарти і вимоги, так і від набуття компетентностей по здійсненню своєї професійної діяльності у відповідності із такими принципами; по-третє, вагоме місце в процесі впровадження принципів академічної доброчесності займає можливість ЗВО самостійно додатково регламентувати вказану сферу в локальних нормативно-правових актах, що забезпечує як адаптацію загальних вимог до специфіки відповідної галузі, так і можливість встановлення додаткових засобів боротьби із академічною недоброчесністю.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Лист Міністерства освіти і науки України від 23.10.2018 р. № 1/9-650 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-650729-18>.
2. Про авторське право і суміжні права : Закон України № 3792-XII 23 грудня 1993 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/3792-12>.

3. Лист Міністерства освіти і науки України від 15.08.2018 р. № 1/11-8681 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v8681729-18>.

*Томенко М. Г.,
к. пед. н., доцент кафедри пожежно-профілактичної роботи,
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту ДСНС України*

ЩОДО ВПРОВАДЖЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ДСНС УКРАЇНИ

Становлення української державності, інтеграція у сучасне європейське світове співтовариство, побудова громадського суспільства визначають основні напрями реформування навчально-виховного процесу в Україні. Стратегічною метою системи вищої освіти в сучасних соціально-економічних умовах розвитку України є розвиток особистості та підготовка фахівців із високим рівнем професійної компетентності, які готові до ефективного вирішення практичних завдань в обраній сфері професійної діяльності.

Певні вимоги висуваються й до процесу підготовки майбутніх фахівців Державної служби України з надзвичайних ситуацій. На сучасному етапі розвитку суспільних відносин в Україні компетенція служби цивільного захисту набуває нового вигляду. Проводиться реформування форм і методів її діяльності, активно йде реорганізація навчальних закладів ДСНС України. По суті, нині нагальними є питання щодо нових підходів до організації підготовки кадрів для Державної служби України з надзвичайних ситуацій, освітньо-професійних програм їх навчання, поєднання навчально-виховного процесу з практичним виконанням функціональних обов'язків, що покладені на працівників органів цивільного захисту. Виконання цих вимог не можливе без якісної організаційної та нормативної бази начально-виховної підготовки фахівців високого класу з питань забезпечення реалізації державної політики у сфері цивільного захисту,

запобігання, реагування та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій техногенного, природного і військового характеру. Специфіка сучасної діяльності вимагає від працівників служби цивільного захисту ґрунтовних професійних знань, розвиненої правової та психологічної культури, сформованих умінь і навичок, морально-психологічної стійкості й фізичної загартованості.

Необхідність впровадження нових підходів (новітніх технологій, методів та засобів) до оцінювання наукової та освітньої діяльності науково-педагогічних працівників та здобувачів вищої освіти, підвищення високої академічної культури та дотримання принципів академічної доброчесності у навчальному процесі вищих навчальних закладів ДСНС України пов'язана з тим, що останнім часом з появою нових технологій (що значно полегшують копіювання чужих робіт, завантаження робіт з безкоштовних сайтів рефератів та використання їх як власних, підміну результатів власних досліджень, редагування графічних матеріалів тощо) [5], також відносною толерантністю з боку суспільства до проявів потурання етичних норм та порушення законодавства, різко зростає обсяг плагіату, фальсифікацій та списування, і за допомогою традиційних методів контролю якості освіти та навчання вже неможливо підготувати сучасних високопрофесійних фахівців ДСНС України.

Нормативно-правове забезпечення впровадження принципів академічної доброчесності в Україні визначено в законах України «Про освіту» [1], «Про вищу освіту» [2], «Про наукову та науково-технічну діяльність» [3], «Про авторське право і суміжні права» [4], та рядом інших нормативних документів.

Так, 28 вересня 2017 року набрав чинності Закон України «Про освіту» [1], що запровадив єдині види порушень академічної доброчесності (академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабарництво, необ'єктивне оцінювання), види академічної відповідальності науково-педагогічних і наукових працівників та здобувачів освіти (відмова у присудженні або позбавлення присудженого наукового ступеня чи присвоєного

вченого звання, відмова в присвоєнні або позбавлення присвоєного педагогічного звання, кваліфікаційної категорії, позбавлення права брати участь у роботі визначених законом органів чи займати визначені законом посади, повторне проходження оцінювання, повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми, відрахування із закладу освіти, позбавлення академічної стипендії, позбавлення наданих закладом освіти пільг з оплати навчання); права осіб, стосовно яких порушено питання про порушення ними академічної доброчесності тощо. Стаття 42 Закону України «Про освіту» [1] визначає, що особливостями дотримання академічної доброчесності науково-педагогічними і науковими працівниками та здобувачами освіти є: «самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання; посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про результати власної навчальної діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації».

Під час організації навчально-виховного процесу майбутніх фахівців рятувальної справи викладачі, здобувачі освіти в цілому дотримуються принципів академічної доброчесності, оскільки розуміють, що підготовка майбутніх рятувальників, професійний рівень яких повинен відповідати європейським стандартам, можлива лише за умов дотримання професійної і суспільної моралі, високого рівня академічної чесності.

Тому важливими напрямками роботи у вищих навчальних закладах є формування атмосфери доброчесного академічного середовища, створення способів мотивування учасників освітнього процесу до доброчесної поведінки, проведення роз'яснювальної роботи серед учасників освітнього процесу щодо вимог законодавства з цих питань, ознайомлення з основними видами порушень,

вивчення та впровадження практик провідних університетів світу із забезпечення академічної доброчесності.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 10.09.2019).
2. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 12.09.2019).
3. Про наукову та науково-технічну діяльність : Закон України від 26.11.2015 № 848-VIII. — Режим доступу: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/848-19> (дата звернення: 12.09.2019).
4. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993 р. № 3792-XII. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3792-12> (дата звернення: 12.09.2019).
5. Дагіль В. Г. Імплементация та гармонізація академічної доброчесності у вищих навчальних закладах ДСНС України. Академічна доброчесність: виклики сучасності : Збірник наукових есе учасників дистанційного етапу наукового стажування для освітян (Республіка Польща, Варшава, 09.09 – 21.09.2019). — Варшава. — 2019.

Трофименко В. М.,

*доктор юридичних наук, професор кафедри кримінального процесу
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого*

РОЗВИТОК АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УКРАЇНІ ТА УПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У НАЦІОНАЛЬНОМУ ЮРИДИЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО

Зважаючи на еволюційний процес становлення громадянського суспільства в Україні, забезпечити належний рівень довіри до академічної спільноти неможливо без належних заходів нормативного, організаційно-правового характеру.

Відповідно до статті 42 Закону України «Про освіту» академічна доброчесність (далі — АД) — це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

Дотримання АД педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками передбачає посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про методики і результати досліджень, джерела використаної інформації та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність; контроль за дотриманням АД здобувачами освіти; об'єктивне оцінювання результатів навчання.

Дотримання АД здобувачами освіти передбачає інші напрями, а саме самостійне виконання навчальних завдань, в тому числі, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей); посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про результати власної

навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

Проблемами забезпечення принципів АД в Україні займається багато організацій. Один з таких прикладів — Проект сприяння академічній доброчесності в Україні (Strengthening Academic Integrity in Ukraine Project — SAIUP). Це ініціатива, спрямована на системні зміни в українській вищій освіті: підвищення якості, створення умов для реалізації найбільш обдарованих студентів, покращення іміджу українських університетів. Проект має основні напрямки діяльності: просвітницька кампанія, практичний навчальний курс в університетах, поширення міжнародних практик в українських університетах, робота над нормативною базою і регулятивними механізмами [1].

У рамках Проекту сприяння академічній доброчесності в Україні — SAIUP, за підтримки Посольства США розроблені Рекомендації з академічної доброчесності для закладів вищої освіти, які розроблені на основі вивчення успішного міжнародного досвіду підтримки принципів академічної доброчесності, та затверджені Міністерством науки і освіти України [2].

В Україні впроваджено нормативно-правове забезпечення принципів академічної доброчесності в Україні, в тому числі положеннями Закону України «Про освіту» [3], спеціальних законів України «Про вищу освіту»[4], «Про професійну освіту» [5], Закону України «Про наукову та науково-технічну діяльність» [6], нормативних актів Кабінету Міністрів України, центральних органів виконавчої влади, що мають у сфері свого підпорядкування заклади освіти та/або наукові установи, статутів та інших внутрішніх нормативних документів (кодекси честі, правила внутрішнього розпорядку, процедури прийняття рішень з питань імовірних порушень академічної доброчесності тощо) закладів освіти та наукових установ.

Останнім часом українська наукова та освітня спільнота все частіше звертається до питань академічної доброчесності та впровадження міжнародних академічних стандартів. Такі процеси проходять і в Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого. Так, Рішенням вченої ради Національного

юридичного університету імені Ярослава Мудрого (протокол № 1 від 31.08.2018р.), та наказом ректора № 204 від 31.08.2018р. затверджено Кодекс академічної етики Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого [7]. Кодекс академічної етики визначає цінності, якими керуються учасники університетської спільноти Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, і встановлює етичні норми відносин в академічному середовищі.

Цей Кодекс базується на фундаментальних принципах Великої Хартії Університетів, керівних принципах IAU-MCO (International Association of Universities and the Magna Charta Observatory) щодо інституційного етичного кодексу вищої освіти, Європейській хартії дослідників, Берлінській декларації про відкритий доступ до знань у науці та гуманітарній сфері, Бухарестській декларації етичних цінностей та принципів вищої освіти у Європі.

Важливим є те, що Кодекс академічної етики визначає місію Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, яка полягає у формуванні високої культури поведінки учасників освітнього процесу та інших своїх працівників шляхом проведення освітньої та науково-дослідницької діяльності на рівні найвищих професійних і етичних стандартів. Виходячи з загальних положень Кодексу, університетська спільнота при проведенні діяльності повинна дотримуватися таких основних цінностей як академічна доброчесність, колегіальність та повага до людської гідності, відповідальність, академічна свобода, відповідальність за використання майна і ресурсів Університету, повага до навколишнього середовища.

В свою чергу Кодекс академічної етики визначає види порушень академічної доброчесності, такі як академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, хабарництво, необ'єктивне оцінювання тощо, надаючи кожному виду певне визначення. І що є самим важливим у впровадженні принципів академічної доброчесності у нашому вузі, що за порушення академічної доброчесності педагогічні, науково-педагогічні й

наукові працівники закладів освіти можуть бути притягнені до такої академічної відповідальності, види якої також визначені у даному Кодексі академічної етики.

Виходячи з особистого досвіду та багаторічного викладацького стажу, нажаль, слід констатувати, що на сьогодні проблема порушення принципів академічної доброчесності стоїть надзвичайно гостро в сучасному освітньому та науковому просторі України. Такі порушення мають місце в діях всіх учасників освітнього процесу, як педагогічних працівників, так у здобувачів освіти.

Тому вважаю, що дієвими для української вищої школи у впровадженні фундаментальних академічних принципів та етичних норм, окрім прийняття на законодавчому рівні окремих нормативно-правових актів, є особисте сприйняття та усвідомлення кожним учасником освітнього процесу важливості дотримання академічної доброчесності, обмеження можливостей до академічної нечесності та підтримання загально університетських стандартів академічної доброчесності.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про Проект — Saiup [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.saiup.org.ua/pro-proekt> (дата звернення: 06.09.2019).
2. Щодо рекомендацій з академічної доброчесності для закладів вищої освіти: лист Міністерства науки і освіти України від 23.10.2018 № 1/9-650. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-650729-18> (дата звернення: 10.09.2019).
3. Про освіту. Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. Відом. Верхов. Ради України. від 29.09.2017— 2017 р., / 38-39 /, стор. 5, стаття 380 (із змінами).
4. Про вищу освіту. Закон України від 1 липня 2014 року № 1556-VII. Відом. Верхов. Ради України, 2014, № 37-38, стаття 2004 (із змінами).
5. Про професійну (професійно-технічну) освіту. Закон України від 10 лютого 1998 року. Відом. Верхов. Ради України від 19.08.1998 — 1998 р., № 32, стаття 215.

6. Про наукову і науково-технічну діяльність. Закон України від 26 листопада 2015 року № 848-VIII. Відом. Верхов. Ради України від 15.01.2016 — 2016 р., № 3, стор. 5, стаття 25.

7. Кодекс академічної етики Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого від 31.08.2018 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://nlu.edu.ua/files/norm_doc/kodeks_academichnoyi_etyky.pdf (дата звернення 10.09.2019).

Фалалєєва Т. В.,
к. т. н., доцент кафедри
органічного синтезу і нанотехнологій
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»
Тютюнник Л. І.,
к. т. н., доцент кафедри
парагенераторобудування
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»

ДОТРИМАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ НЕВІД'ЄМНА УМОВА РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Реформування вищої освіти України передбачає розглядання розвитку вищої освіти у контексті тенденцій розвитку світових освітніх систем, у т.ч. європейських, тому підвищення кваліфікації українських освітян та поглиблення міжнародної співпраці в академічній та науковій галузі є важливою складовою розв'язання цих питань.

На сучасному рівні розвитку копіювальної техніки та комп'ютеризації питання наукового плагіату і популяризація академічної доброчесності є актуальними.

Привласнення авторства на чужий твір або на чуже відкриття, винахід чи раціоналізаторську пропозицію, а також використання у своїх працях чужого

твору без посилання на автора, тобто «Плагіат» є проблемою, що виникла внаслідок кризи суспільства, що обумовлено правовим нігілізмом, корупцією, чисельним порушенням законодавства і етичних норм.

Стаття 42 «Академічна доброчесність» Закону України «Про освіту» визначає поняття академічної доброчесності як сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень. Також визначено, що передбачає дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними, науковими працівниками та здобувачами освіти [1]. Це є важливим фактором в боротьбі з порушенням академічної доброчесності.

Важливим інструментом для успішної інтеграції українських освітян та науковців у міжнародний науковий простір є імплементація принципів академічної доброчесності в освітнє та наукове середовище України, як процес виконання державою міжнародно-правових норм, який відбувається як на стадії нормотворчості, так і на стадії реалізації, в тому числі застосування права [2].

Академічна доброчесність починається з академічної культури, яка не може бути перенесена чи запозичена. Як правило, вона вистраждана ціною спроб і помилок, ціною постійної комунікації та саморефлексії університетської спільноти над собою і своїм проектом. Вона не є раз і назавжди сформованою і сталою, а потребує постійного оновлення і підживлення [3, с. 49].

В статті 17 «Вища освіта» Закону України «Про освіту» мета вищої освіти визначається як здобуття особою високого рівня наукових та/або творчих мистецьких, професійних і загальних компетентностей, необхідних для діяльності за певною спеціальністю чи в певній галузі знань [1].

Згідно з молодіжною політикою, молоді вчені визнають важливість впровадження етичних ідеалів та моральних стандартів в українському освітньому та науковому просторі. Наголос ставиться на утвердження і поширення високих етичних і моральних ідеалів та належних стандартів

добросовісності у процесі навчання й виховання майбутніх поколінь і сьогоденішніх молодих людей як справжніх гідних громадян своєї держави, що дозволить трансформувати молодіжну політику в Україні за європейськими принципами [4, с. 5-6].

2016 року стартував Проект сприяння академічній добросовісності в Україні (Strengthening Academic Integrity in Ukraine Project — SAIUP), місія якого — формування нової академічної культури, яка базуватиметься на довірі, чесності, прозорості, реальному навчанні, справжній науковій роботі. Проект реалізується Американськими Радами з міжнародної освіти в Україні за підтримки Посольства США та у партнерстві з Міністерством освіти і науки України. Партнером Проекту стала Українська бібліотечна асоціація, започаткувавши окремий проектний напрям «Культура академічної добросовісності: роль бібліотек» [5].

НТУ «ХПІ» активно долучився до роботи в цьому напрямку. В бібліотеці НТУ «ХПІ» було створено Електронний депозитарій де архівуються кваліфікаційні випускні роботи здобувачів вищої освіти нашого вузу.

Electronic repository of students' graduation theses of the National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute» (eNTUKhPIIRG) це електронна база даних, у якій накопичуються, зберігаються і систематизуються кваліфікаційні випускні роботи здобувачів вищої освіти у Національному технічному університеті «Харківський політехнічний інститут». Основна мета репозитарію є сприяння розвитку освітньої, наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності шляхом поліпшення доступу до академічних текстів та сприяння академічній добросовісності, а об'єктами авторського права — твори, що визначені Законом України «Про авторське право і суміжні права» та охороняються відповідно до законодавства. Правовласник — особа, якій відповідно до закону належать майнові права на об'єкт інтелектуальної власності, або особа, яка діє від її імені в межах наданих повноважень, де право власності – це врегульовані законом суспільні відносини щодо володіння, користування і розпорядження майном. Об'єктами права власності громадян є

твори науки, літератури та мистецтва, відкриття, винаходи, корисні моделі, промислові зразки, раціоналізаторські пропозиції, знаки для товарів і послуг та інші результати інтелектуальної праці.

Завдання репозитарію: забезпечити накопичення, систематизацію, довготривале і надійне зберігання в електронному вигляді кваліфікаційних випускних робіт здобувачів вищої освіти у Національному технічному університеті «Харківський політехнічний інститут» та постійний відкритий доступ до них засобами Інтернет-технологій.

Основні функції репозитарію: ознайомлення з реєстром академічних текстів, пошук даних за визначеним набором ознак/критеріїв, надання авторизованого, диференційованого доступу до повнотекстових версій або фрагментів академічних текстів, акумулювання інформації для перевірки наявності збігів текстових (літерних і цифрових символів) та графічних фрагментів.

Таким чином, створення репозитарію спонукає дотримуватись академічної доброчесності, що безумовно позитивно впливає на якість наукових, науково-технічних та випускних дипломних проектів бакалаврів та магістрів.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

2. К. О. Савчук. Імплементація // Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій та ін. ; Інститут історії України НАН України. — Київ : Наук. думка, 2005. — Т. 3 : Е — Й. — С. 459. — ISBN 966-00-0610-1.

3. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. Політики»; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова — Київ; Таксон, 2016. — 234 с. — Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/0ByePGdGpHh6Wa1NoR3g4S1FaWVE/view>.

4. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених: кол. моногр. / за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. — Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2017. — 169 с.

5. Новини проекту УБА «Культура академічної доброчесності: роль бібліотек» — Українська бібліотечна асоціація [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://ula.org.ua/news/4010-novyny-proektu-uba-kultura-akademichnoi-dobrochesnosti-rol-bibliotek>.

*Харченко Н. В.,
д. е. н., доцент,
доцент кафедри соціальної медицини,
організації та економіки охорони здоров'я
з біостатистикою
Українська медична стоматологічна академія*

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Імплементація Закону «Про вищу освіту» в Україні є одним із ключових питань і передбачає формування культури академічної доброчесності у закладах вищої освіти. Академічна доброчесність є необхідною умовою поряд із іншими чинниками і передбачає підвищення якості освіти та забезпечення її конкурентоспроможності на ринку освітніх послуг.

Згідно статті 42 Закону «Про освіту» академічна доброчесність — це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових(творчих) досягнень [1].

Міжнародний центр академічної доброчесності визначає академічну доброчесність як прихильність п'яти фундаментальним принципам: чесність, довіра, справедливість, повага і відповідальність [2].

Володимир Сацик приводить таке формулювання академічної доброчесності — це відданість академічної спільноти, навіть перед лицем

труднощів, шести фундаментальним цінностям: чесності, довірі, справедливості, повазі, відповідальності й мужності [3].

Плагіат, списування, несанкціоноване використання чужих напрацювань є неприйнятним і жодним чином не толеруються в спільноті.

Академічна доброчесність стосується не лише якості освіти — вона на пряму впливає на те, яких громадян виховує система вищої в країні, які цінності закладаються під час навчання в університеті та яким є «секрет успіху» в суспільстві [4].

На нашу думку, потрібна імплементація принципів академічної доброчесності в освітнє та наукове середовище України. Адже від того, наскільки якісною є освіта, залежить: конкурентоздатність закладів вищої освіти, обсяг фінансових надходжень, визнання диплома, підвищення конкурентоспроможності випускників [5, С. 136].

Великий тлумачний словник сучасної української мови представляє наступне визначення: плагіат — привласнення авторства на чужий твір науки, літератури, мистецтва або на чуже відкриття, винахід чи раціоналізаторську пропозицію, а також використання у своїх працях чужого твору без посилання на автора [6].

Закон України «Про авторське право і суміжні права» стаття 50 плагіатом вважає оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору [7].

Згідно ст. 69 Закону «Про вищу освіту» академічним плагіатом називається оприлюднення (частково або повністю) наукових результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження та/або відтворення опублікованих текстів інших авторів без відповідного посилання [8].

Деякі університети затверджують власні Положення про запобігання академічному плагіату. Більшість цих актів до плагіату також відносить:

- перефразування частин тексту інших авторів зі зміною порядку слів або наслідування структури їхньої аргументації без посилання на джерело;

- оприлюднення твору, написаного третьою особою на замовлення студента чи викладача;
- списування письмових робіт інших студентів [9].

Боротьба з плагіатом на сьогоднішній день є питанням дуже актуальним. Від того, наскільки якісною є освіта, залежить конкурентоздатність вітчизняних закладів вищої освіти, обсяг фінансових надходжень, визнання дипломів українських університетів на європейському та світовому рівнях, підвищення конкурентоспроможності випускників закладів вищої освіти [5, С. 134].

У вищих навчальних закладах та наукових установах для боротьби із плагіатом зазвичай пропонується використання спеціального інструментарію типу Advego Plagiat, Etxt Antiplagiat або Anti Plagiarism [6].

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ст. 42 ЗУ «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://kodeksy.com.ua/pro_osvitu/statja-42.htm.
2. International Center for Academic Integrity [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://academicintegrity.org>.
3. Сацик В. Академічна доброчесність: міфічна концепція чи дієвий інструмент забезпечення якості вищої освіти? [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://education-ua.org>.
4. Проект сприяння академічній доброчесності в Україні (SAIUP). [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.americancouncils.org.ua>.
5. Слободянюк О.М. Роль науково-педагогічного колективу у формуванні культури академічної доброчесності студентів / О.М. Слободянюк // Вісник Вінницького політехнічного інституту. — 2018. - № 6. — С. 134–139.
6. Середа Х.В. Плагіат як форма академічного шахрайства. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua>.
7. Закон України «Про авторське право і суміжні права» / Розділ V / Стаття 50. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.intellect.ua/>.
8. Ст. 69 ЗУ «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 року. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://urist-ua.net/>.

9. Що університети вважають плагіатом? [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://studway.com.ua/akademichniy-plagiat/>.

Чеховська І. В.,
*д. ю. н., с. н. с., завідувач кафедри цивільного права та процесу
 Університету державної фіскальної служби України*

«АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ»: ПРАВОВА ЧИ ЦІННІСНА КАТЕГОРІЯ?

Проблематика академічної доброчесності є предметом наукових дискурсів, що обумовлюється необхідністю подальшого розвитку освіти і науки, пошуку ефективних напрямів їх розвитку. У зв'язку з цим одним з важливих питань є вивчення наукових думок про сутність категорії «академічна доброчесність» та, на підставі цього, визначення вектору подальшого реформування системи освіти в Україні.

Академічна доброчесність є відносно новим поняттям для вітчизняної нормативно-правової бази. Концептуальні і правові засади академічної доброчесності відображені в Національній доктрині розвитку освіти (2002), Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013), Законі України «Про авторське право і суміжні права» (2015), Законі України «Про освіту» (2017). Проте наукових доробок змісту досліджуваної категорії як вітчизняних так і зарубіжних учених існує чимало. Можна виокремити такі групи наукових підходів до змісту категорії «академічна доброчесність»: 1) як база для забезпечення якості освіти, що ґрунтується на фундаментальних цінностях (Сіненко О.О., Глінка О.Л., Киричок І.В., Павленко Т.Б.); 2) як духовні засади, етичні та моральні принципи (Жаркова Р.Є., Townley Cynthia, Parsell Mitch); 3) як спільний набір принципів (Timothy S. Reilly, Thomas A. Stapleford, Stanley Fish); 4) як міждисциплінарна концепція, яка забезпечує основу для кожного аспекту та всіх рівнів освіти (Tracey Bretag); 5) як цінності (Глінка О.Л.,

Стасенко В.В., Ісаєва І.М., Руденко Я.В.); 6) як сукупність етичних принципів та визначених законом правил (Полякова Г.А., Лола Ю.Ю., Почуєва О.О.); 7) як багатовимірна категорія, яка поєднує фундаментальні цінності, механізми та інструменти їхнього забезпечення (Сельменська С.М., Комар С.М.); 8) як багатогранна категорія, яка визначає систему правових та морально-етичних принципів і правил (Тицька Я.О., Науменко Л.П., Білас Л.М., Чумак О.В.); 9) як дотримання принципів добропорядності і чесності в академічному процесі (Сацик В., Шарко В.В., Цибульська Т.Є.); 10) як моральний (етичний) кодекс (Суласва Н.В., Палеха О.М., Голубник Т.С.); 11) як духовні засади, етичні та моральні принципи (Овчаренко Н.А., Шейко С.О., Вашак О.О.); 12) як складне міжпредметне визначення, яке поєднало в собі моральні норми і етичні правила поведінки (Паламаренко Я.В., Сельменська З.М., Комар С.М., Гавриш Б.М.).

Наведене вище дозволяє нам визначити основні критерії систематизації наукових підходів до розуміння наукової категорії «академічна доброчесність»: цінності, принципи, правила поведінки. А відтак можна систематизувати наукові підходи до визначення змісту поняття «академічна доброчесність» у такі групи: 1) сприйняття академічної доброчесності як системи цінностей; 2) сприйняття академічної доброчесності як сукупності етичних і моральних принципів; 3) сприйняття академічної доброчесності як правил поведінки заснованих на морально-етичних нормах.

Здійснена нами систематизація наукових підходів до розуміння наукової категорії «академічна доброчесність» дозволяє зробити висновок про те, що дана категорія є ціннісною. А, отже, сприймається суспільством як норма, сформована в певній культурі, що задає зразки і стандарти поведінки і впливає на вибір між її можливими альтернативами. Тобто, в переважній більшості розвинутих країн світу, академічна доброчесність сприймається як елемент культури дослідника [1; 2; 3; 4]. Отже, у розвинутих суспільствах культивуються такі зразки і стандарти поведінки, які сприяють «реалізації моральних цінностей, а останні сприяють процвітанню людини» [5, с. 268].

Причому варто звернути увагу на засоби досягнення такої цілі. Вони переважно мають заохочувальний, стимулюючий характер. Натомість українській законодавець ввів у законодавчу площину не лише етичні принципи, а й «визначені законом правила поведінки» [6]. Проте, по-перше, не виписавши, що мається на увазі під «правилами поведінки, які визначені законом». По-друге, незрозуміло яким законом визначені такі правила? По-третє, очевидною перевагою для українського нормотворця є правові засоби впливу на дотримання академічної доброчесності. Причому перевага надається саме імперативному методу. Законодавець вводить в обіг такий термін як «академічна відповідальність». До-речі, також не розкриваючи його зміст. А відтак, як слушно зазначають Л.А. Остапенко і В.А. Рудик [7, с. 205] виникає проблема визначення правової природи академічної відповідальності, її нормативного закріплення, механізму реалізації та правозастосування, оскільки вона є багатоаспектною: як особливий вид соціальної відповідальності; як різновид юридичної відповідальності; як різновид державного примусу. Варто звернути увагу і на те, що у Законі України «Про освіту» чітко не визначено і самі підстави застосування академічної відповідальності, їх зміст та відповідність міри відповідальності конкретно визначеному виду порушення академічної доброчесності. Така ситуація, на думку українських учених, може спровокувати суб'єктивне вирішення питання про визначення відповідного виду стягнення за порушення академічної доброчесності [7, с. 207].

Отже, ст. 42 Закону України «Про освіту» [6] є яскравим прикладом неузгодженості, неточності та прогальності у формулюванні як ключових понять, так визначенні механізмів їх застосування на практиці. Такі обставини справи не дають можливість чітко визначити і природу нового виду юридичної відповідальності визначеної законом — академічної. Оскільки до положення ст. 42 більше виникає запитань, ніж ми можемо отримати з її змісту відповідей. Відтак виникає питання самої правової природи академічної доброчесності.

Варто звернути увагу і на те, що діючі кодекси, положення про академічну доброчесність [8] не містять заохочувальних засобів впливу на дослідників.

Хоча, на нашу думку, саме їм слід приділити увагу, культивуючи тим самим академічні чесноти. Варто пам'ятати, що цей процес тривалий і результатів швидких не дасть, проте дозволить сформувати сталу культуру дослідника.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Kuipers, Giseline (2014) In praise of doubt: Academic virtues, transnational encounters and the problem of the public. In: *European Journal of Cultural Studies*, Volume 17. 2014: 75–89. URL: <https://doi.org/10.1177/1367549413501479>.

2. Stanley Fish. Academic Virtue: What is the job of higher education and what is it that those who teach in colleges and universities are trained and paid to do?. *Lapham's quarterly*. URL: <https://www.laphamsquarterly.org/ways-learning/academic-virtue>.

3. Academic Misconduct Procedure: Definition of Academic Integrity and Academic Misconduct. Swansea University. URL: <https://www.swansea.ac.uk/academic-services/academic-guide/assessment-and-progress/academic-misconduct-procedure/1-definition-of-academic-integrity-and-academic-misconduct>.

4. Tracey Bretag. Academic integrity. *Business Policy and Strategy, Ethics*. 2018. Doi: 10.1093/acrefore/9780190224851.013.147. URL: <https://oxfordre.com/business/view/10.1093/acrefore/9780190224851.001.0001/acrefore-9780190224851-e-147>.

5. Timothy S. Reilly & Thomas A. Stapleford (2018) Science, virtue, and moral formation, *Journal of Moral Education*, 47:3, pp. 267-271.

6. Про освіту : закон України від 5.09.2017 р. № 2145-VIII. // База даних «Законодавство України» / ВР України. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 09.09.2019).

7. Остапенко Л.А., Рудик В.А. Визначення місця академічної відповідальності у загальній системі юридичної відповідальності. *Юридичний вісник*. — 2018. — № 4. (49). — С. 203-210.

8. Кодекс академічної доброчесності Державного вищого навчального закладу «Національний гірничий університет» від 30 листопада 2017 р. № 18-ВР.
— Режим доступу: www.ntu.org.ua (дата звернення: 09.09.2019).

Шейн В. С.,

*к. т. н., доцент кафедри технології машинобудування і ремонту машин
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Запорожцева О. В.,

*к. т. н., доцент кафедри організації та безпеки дорожнього руху
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

УМІННЯ НАВЧАННЯ ЯК ПІДґРУНТЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ОСВІТНІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Національний науково-технічний прогрес та економічний успіх практично всіх держав світу безпосередньо залежать від розвитку освітніх систем у кожній окремо взятій країні й Україна у цьому сенсі не є винятком. Але, з невідомих нам причин, ще й досі в нашій країні чомусь вважають, що для досягнення високого рівня життя потрібно підняти економіку країни до рівня європейських та світових стандартів. На наш погляд, і це підтверджено практикою провідних економічно розвинених країн, економічних успіхів неможливо досягти без розвиненої початкової та вищої національної освітньої системи. Тобто, без пріоритету освіти неможливо досягти успіхів у розвитку науково-технічного прогресу країни.

Прикладом цьому може слугувати Китай і шлях його виходу з країни із занедбаною в результаті різноманітних суб'єктивних й об'єктивних причин економікою на провідні світові позиції. Тривалий час китайці намагалися досягти успіху не за рахунок розвитку освіти та науки, а за рахунок промислового шпигунства й копіювання науково-технічних успіхів розвинених країн світу. За такої політики інноваційний розвиток країни просто пробуксовував, тільки після зміни вектору розвитку в напрямку освітньої

системи почали відбуватися науково-технічні й економічні успіхи країни. Підтвердженням цього факту є те, що Китай сьогодні вийшов на третє місце у світі з кількості навчання іноземних студентів. За даними Міністерства іноземних справ Китаю в 2018 році там навчалось майже п'ятсот тисяч іноземців. Приріст кількості іноземних студентів за останні п'ять років (2014 по 2019 рр.) становить 35 %. Сьогодні за кількістю іноземних студентів Китай поступається лише США та Великобританії. Саме кількість іноземних студентів у країні є одним з головних показників того, що свідчить про успіхи освітньої системи країни.

Академічна доброчесність у системі вищої освіти України сьогодні вже стала не просто питанням освіти, це вже повноцінна національна потреба. У сучасних педагогічних дослідженнях досить велика увага приділяється питанням якості вищої освіти, адже без якісної освіти неможливо підготувати повноцінного професіонала, конкурентоспроможного на сучасному ринку праці фахівця.

З огляду на те, що Україна, хоч і не дуже значними темпами, але все ж таки впевнено крокує до Європейської спільноти, її заклади вищої освіти повинні відповідати високим європейським стандартам. На жаль, сьогодні до рейтингу кращих ЗВО світу (QS 2019, який було оприлюднено в лондонській Гардіан) входять лише шість українських ЗВО і найкращий з них український — Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна посідає лише 481 місце.

З моменту старту спільного проекту Міністерства освіти України й Американських Рад з міжнародної освіти в Україні (США) пройшло небагато часу й тому не можна сказати, що освітня педагогічна спільнота остаточно визначилась зі шляхами формування нової академічної культури в Україні. У численних публікаціях, присвячених питанням подолання корупційної практики в діяльності національних закладів вищої освіти, існує дуже багато точок зору та пропозицій щодо вирішення даної проблеми. Але, на наш суб'єктивний погляд, дуже багато пропозицій які нагадують першотравневі гасла часів Радянського

Союзу. Наприклад, «... прагнення до чіткішого розуміння цінностей та установок щодо конкретної мети, тенденція до постійного контролю своєї діяльності, залучення емоційного чинника до мотивації в процесі діяльності, готовність і здатність навчатися, вдосконалюватися самостійно...» тощо [1, с. 25-26].

Як показує наш, можливо, недостатньо значний досвід педагогічної роботи в технічному закладі вищої освіти — головна проблема вирішення проблем академічної доброчесності лежить у площині елементарного уміння навчатися. За нашими спостереженнями майже 70 відсотків абітурієнтів, які приходять на перший курс технічного вишу не вміють навчатися. Вони не знають як конспектувати лекцію, не вміють шукати інформацію за межами навчального посібника, не навчені групувати інформацію та робити висновки, не знають як виокремлювати основну інформацію від другорядної. Головна проблема, на наш погляд, у тому, що абітурієнти, які закінчили школу — так і не навчилися вчитися, майбутні бакалаври чи навіть магістри, які закінчать виш і отримають вищу освіту — так і не навчаться вчитися.

Скільки б ми не говорили про внутрішню і зовнішню навчальну мотивацію, скільки б не закликали до боротьби з корупцією у системі вищої освіти, одними закликами чи каральними заходами ми не зможемо досягти бажаного результату.

Вважаємо за необхідне впровадження в навчальний процес середньої школи, починаючи з п'ятого класу, і в навчальний процес вишу, починаючи з першого семестру у ЗВО, курсу навчальної дисципліни «Правила і закони навчання у школі» і «Правила і закони навчання у ЗВО».

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Фініков Т. Академічна доброчесність: глобальний контекст та національна потреба. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики»; за заг. ред. Т.В.Фінікова, А.Є.Артюхова — К.; Таксон, 2016. — С. 9-36.

ОПУБЛІКОВАНІ ТЕЗИ ТА ЕСЕ, А ТАКОЖ РОЗМІЩЕНІ НА ВЕБ-СТОРІНКАХ МАТЕРІАЛИ НАДАЮТЬСЯ НА ІСНУЮЧИХ УМОВАХ І В НАЯВНІЙ ФОРМІ

Організатори Стажування не гарантують, що веб-сторінки будуть доступні постійно і вільні від помилок. Організатори Стажування не несуть відповідальності за будь-які прямі, непрямі, фактичні чи побічні збитки, упущену вигоду, тимчасове припинення діяльності, що виникло в результаті неправомірного використання опублікованих матеріалів, у тому числі і у випадку, коли Організатори Стажування були поінформовані про можливість таких збитків.

За достовірність викладених фактів, цитат та інших відомостей відповідальність несе автор.

Організатори Стажування не здійснюють і не можуть здійснювати перевірку інформації, даних, викладених авторами в тезах, есе і не несуть відповідальності за зміст такої інформації. В разі порушення авторами прав інших осіб, Організатори Стажування має право у будь-який час на свій розсуд видалити публікацію.